

**LİSELERDE OKUL BAHÇELERİNİN COĞRAFYA EĞİTİMİNDE
KULLANIMI**

Muammer Altan

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Muammer
Soyadı : ALTAN
Bölümü : Coğrafya Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi : 27/09/2021

TEZİN

Türkçe Adı: Liselerde Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı
İngilizce Adı: Use Of Schoolyards In Geopraphy Education In High Schools

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Muammer ALTAN

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Muammer Altan tarafından hazırlanan “Liselerde Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Nejla TÜRKOĞLU

(Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Abdullah TÜRKER

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 27/08/2021

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında desteğini esirgemeyen, bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, hoşgörölü yaklaşımı ile eğitimci kişiliğini kendime örnek aldığım değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI' ya sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ihtiyaç duyduğumda bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve ilgiyle yardımcı olan samimiyetini benden esirgemeyen hocam Doç. Dr. Abdullah TÜRKER' e sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmamda konu, kaynak ve yöntem açısından bana yardımda bulunarak yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Bülent AKSOY' a sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca yardımını esirgemeyen değerli arkadaşım Özkan KILINÇ' a ve değerli büyüğüm Murat KARAGÖZ' e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarım boyunca beni maddi manevi destekleriyle hiçbir zaman yalnız bırakmayan kıymetli aileme ve tüm zorlukları beraber aştığım yol arkadaşım Ayşenur ARKAN'a teşekkür ederim.

LİSELERDE OKUL BAHÇELERİNİN COĞRAFYA EĞİTİMİNDE KULLANIMI

(Yüksek Lisans Tezi)

Muammer Altan
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eylül, 2021

ÖZ

Okullardaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği mekanlar, sınıf içi ortamlar ve sınıf dışı ortamlar olarak sınıflandırılır. Okulda gerçekleştirilen eğitsel sürecin genellikle büyük kısmı sınıf içi öğrenme alanında gerçekleşse de sürece sınıf dışı öğrenme ortamları da dahil edilmelidir. Sınıf dışı öğrenme ortamları eğitim ve öğretim sürecini destekleyecek biçimde düzenlenip verimli hale getirilmelidir. Sınıf dışı etkinlikler; sınıf içinde yapılan çalışmaları anlamlı hale getiren, soyut unsurlara somutluk kazandırabilme imkanı sağlayan, sınıf içinde yapılamayacak etkinlikleri içeren öğretim faaliyetleridir. Sınıf dışı öğrenme ortamlarının başında ise ulaşılabilirliği kolay olan okul bahçeleri gelmektedir. Okul bahçelerinin doğa insan etkileşimini ve bu etkileşim sonucunda meydana gelen olayları inceleyen coğrafya bilimi için disiplinler arası etkileşimi sağlayan bir ders laboratuvarı olabileceğine ilişkin birçok araştırma vardır. Bu bağlamda araştırmada, liselerde okul bahçelerinin coğrafya eğitimi faaliyetlerine hangi boyutta dahil edildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarama deseninde gerçekleştirilen çalışmaya Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri katılım göstermiştir. Bu bağlamda 9'u devlet okullarında, 9'u özel okullarda görev yapan 18 coğrafya öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Okul bahçelerinin kullanılma durumunda görülebilecek farklılıklardan dolayı devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin yanı sıra özel okullarda görev yapan öğretmenlerle de görüşülmüştür. Verilerin toplanması aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu nitel veri toplama yöntemlerinden biridir. Görüşme formu geliştirilerek katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesi aşamasında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmada çeşitli bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar okul bahçelerinin kullanımının coğrafya eğitimine yapabileceği katkılara ilişkin olarak çoğunlukla olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler bu ortamların; öğrencilerde öğrenilenlerin kalıcılığını

arttırdığını, yaparak yaşayarak öğrenmelere imkan sağladığını ve dersi eğlenceli hale getirdiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların okul bahçelerinin kullanımını engelleyen sorunlara ilişkin ifadelerinde benzer görüşler tespit edilmiştir. Öğretmenler; bahçedeki alan yetersizliği, zaman yetersizliği, bütçe yetersizliği, idarecilerin ve velilerin olumsuz tutumu gibi etmenlerin kendilerini sınırladığını düşünmektedir. Öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik önerilerine bakıldığında bu önerilerin çalışma kapsamında tespit edilen sorunlarla örtüştükleri görülebilir. Özellikle okul bahçelerinin öğrenme sürecini destekleyecek biçimde düzenlenmesi, gerekli araç gereç temininin sağlanması ve idare kaynaklı engellerin azaltılması dile getirilen başlıca önerilerdir. Araştırmada öğretmenlerin görüş ve önerilerinin yanında coğrafya dersi kazanımları da dikkate alınarak, okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımına yardımcı olabilecek proje tasarımı gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Sınıf Dışı Okul Ortamları, Coğrafya, Coğrafya Eğitimi, Okul Bahçeleri
Sayfa Adedi : 97
Danışman : Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

**THE USE OF SCHOOLYARDS IN GEOPGRAPHY EDUCATION IN
HIGH SCHOOLS
(M.Sc. Thesis)**

**Muammer Altan
GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
September, 2021**

ABSTRACT

The places where learning process occurs in schools can be non-classroom as well as intraclass. Non classroom atmospheres should also be integrated into the learning process even though a huge part of educational process in schools functions in classrooms. These non classroom areas should be regulated so as educational process to be reinforced and be more efficient. Non classroom activities are teaching activities that make intraclass ones more meaningful, give o the abstract elements concreteness, and include the activities unable to do in classroom. Schoolyard is the leading places when it comes ton on classroom education atmospheres. There are numerous researches that investigate that schoolyard can be a labarotary providing interdisciplinaty interaction for the Geograpics studying the interactive relation between nature and human and the results of it. In this context, it was tried to determine to what extent schoolyards are included in geography education activities in high schools in this study. Geography teachers serving in the schools affiliated to The Ministry of National Education participated in this study carried out in scan pattern. In this context, 18 Geography teachers, 9 of them are from state schools and the rest is from private schols, have been interviewed. Due to the differences that can be seen in the use of schoolyards, teachers working in private schools as well as teachers working in public schools were interviewed. The technique of semi-structured interview, one of the qualitiveb data collection techniques, is used in collection of data. Semi-structured interview form is one of the qualitative data collection methods. The descriptive analysis technique was used in the analysis of the data obtained from the participants by developing the interview form.A variety of findings have been obtained through this study. The participants mostly expressed positive opinions about the possible contributions of the use of schoolyards to Geography education. The teachers expressed that these areas increase the persistency of what is learnt, provide learning by experience, and make the

learning process more entertaining. Some close thoughts can be seen among the expressions of the teachers with regard to the difficulties preventing the use of schoolyards. The teachers complained about some circumstances such as the incapacity of space in the schoolyards, insufficiency of time and budget and the negative treatments of the school management and the parents. It can be seen that the teachers' suggestions for functional use of schoolyards in Geography education coincide with the issues determined throughout the study. Especially the regulation of the schoolyards to support learning process, provision of the required equipment and reducing the drawbacks stemming from school management are the leading suggestions. Considering the teachers' views and suggestions and also the learning outcomes of Geography lesson, a project is designed to support the use of schoolyards in Geography education.

Keywords : Nonclassroom School Environments, Geography, Geography Education, Schoolyards

Page Number : 97

Supervisor : Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	9
1.3. Araştırmanın Önemi	10
1.4. Araştırmanın Varsayımları	13
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	13
1.6. Tanımlar	14

BÖLÜM II	16
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	16
2.1. Eğitim, Öğrenme ve Öğretim	16
2.2. Coğrafya Eğitimi ve Amacı	17
2.3. Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Öğrenme	21
2.4. Sınıf Dışı Öğrenme Alanları: Okul Bahçeleri	23
2.5. Bahçe Temelli Eğitim	26
2.6. İlgili Araştırmalar	27
BÖLÜM III	34
YÖNTEM	34
3.1. Araştırmanın Modeli	34
3.2. Çalışma Grubu	35
3.3. Veri Toplama Aracı	36
3.4. Verilerin Analizi	37
BÖLÜM IV	39
BULGULAR VE YORUMLAR	39
4.1. Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları	39
4.1.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	39
4.1.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	41
4.1.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	42
4.2. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı	43
4.2.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	43
4.2.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	45

4.2.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	48
4.3. Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Katkıları	49
4.3.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	49
4.3.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	52
4.3.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	56
4.4. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Durumlar ..	57
4.4.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	57
4.4.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	60
4.4.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	63
4.5. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	63
4.5.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	63
4.5.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri	66
4.5.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	69
BÖLÜM V	70
SONUÇ VE ÖNERİLER	70
5.1. Sonuçlar	70
5.1.1. Devlet Okullarında Coğrafya Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar	70
5.1.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar	72

5.1.3. Tüm Öğretmenlerin (Devlet-Özel Coğrafya Öğretmenleri) Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklardan Elde Edilen Sonuçlar	73
5.2. Öneriler	76
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	77
5.2.2. İleriki Araştırmalara Yönelik Öneriler	77
5.2.2.1. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımına Yardımcı Olabilecek Proje Tasarımı	78
KAYNAKLAR	85
EKLER	94
EK-1. Görüşme Soruları	95
EK-2. Projeye Ait Çizimler	96
EK-3. Öğretmen Görüşme Formu	97

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görüşme Kodlama Anahtarındaki Sorular İçin Hesaplanan Güvenirlik Yüzdeleri	38
Tablo 2. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Hangileridir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	40
Tablo 3. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Ortamları Hangileridir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	41
Tablo 4. Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Karşılaştırılması	42
Tablo 5. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından olan Okul Bahçelerinden Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	43
Tablo 6. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından olan Okul Bahçelerinden Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	46
Tablo 7. Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Katkıları.....	48
Tablo 8. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	49
Tablo 9. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	53
Tablo 10. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı	56

Tablo 11. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	57
Tablo 12. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	60
Tablo 13. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı Engelleyen Sorunlar	63
Tablo 14. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Neler Önerirsiniz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	64
Tablo 15. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Neler Önerirsiniz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı	66
Tablo 16. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Etkin Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler.....	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.* Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 1 .78
- Şekil 2.* Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 2 .79
- Şekil 3.* Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 3 .81
- Şekil 4.* Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 4 .82
- Şekil 5.* Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 5 .82
- Şekil 6.* Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 6 .84

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

CDÖP	Coğrafya Dersi Öğretim Programı
f	Frekans (Sıklık)
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N	Katılımcı Sayısı
s.	Sayfa numarası

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bireyler için öğrenme süreci doğumdan itibaren başlar. Durağanlıktan uzak olan bu süreç meydana gelen değişim ve dönüşümlerle ivme kazanır. Bireyin süreç içerisinde meydana gelen bu değişim ve gelişime uyum sağlayabilmesi, içinde bulunduğu eğitim sistemi ile yakından ilişkilidir. Yapılandırmacı eğitim anlayışının hakim olduğu, çağın gereklerinin göz önünde bulundurulduğu eğitim öğretim sisteminde, öğretmen öğrencilerin yeteneklerinin gelişiminde rehber rolü oynamaktadır. Bu eğitim anlayışında öğrencinin bilgiyi özümsemesi, öğrendiklerinin sorumluluğunu alarak özgün fikirler ortaya koyması ve bilgi üretimine katkı sağlaması beklenir (Özden, 2005).

Günümüzde bilgi insan yaşamanın her safhasına etki etmektedir. Aynı zamanda bu etkiyle birlikte hızlı bir değişim göstermektedir. Bireylerin bu değişim ve etkileşimle gelişim gösterdikleri göz önünde bulundurulacak olursa, eğitim kurumlarını ve eğitim programlarını bu süreçten bağımsız düşünmemek gerekir. Bu aşamada eğitim kurumlarına düşen en önemli görev; bireylere öğrenme becerileri kazandırarak, eleştirel düşünme yetisi ile birlikte çağa ayak uydurmalarına yardımcı olmaktır (Pınar & Yıldırım, 2015).

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yer olarak zihnimizde beliren kurum okuldur. Kitlesele eğitime olanak sağlayan okullar; bireyi araştırmaya yönlendiren ve eleştirel düşünme becerisini kazandıran eğitsel bir ortamdır. Okullar, sosyal olay ve olgulara ilgi duyan, problem çözme becerisi kazandıran, çevresel olaylarda ve politik konularda karara varabilme sürecinde etkin görev alabilen yetilere sahip bireyler yetiştiren, eğitim ortamlarına sahip kurumlardır (Stevenson'dan aktaran Berberoğlu & Uygun, 2013).

Alkan (1979), bu eğitim ortamlarını “eğitsel etkinliklerin meydana geldiği öğrenme öğretme süreçlerindeki iletişim ve etkileşimin olduğu, personel, araç gereç, tesis, organizasyon gibi öğelerden oluşan çevre” olarak tanımlamaktadır.

Eğitim ortamını oluşturan çevrede eğitsel süreci destekleyici düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle günümüzde eğitim anlayışında kabul gören yaklaşımlarda, öğretmenin rolünden daha çok öğrencinin bu eğitsel faaliyetlerdeki rolüne dikkat çekilmektedir. Eğitim ortamlarında yapılacak olan gerekli düzenlemelerle, eğitim sürecinin içeriği zengin hale getirilerek, öğrencinin eğitim sürecini verimli bir şekilde tamamlaması sağlanabilir.

Planlı ve hedefleri kesinleştirilmiş bir girişim faaliyeti olan eğitim öğretim sürecinde etkili okulun en önemli boyutlarından birisi, eğitim faaliyetinin gerçekleştirildiği ortamın etkili ve verimli bir şekilde hazırlanıp amaca uygun donanımlara sahip olmasıdır (Baştepe, 2009).

Okul ortamlarının eğitim ve öğretim faaliyetlerine katkıda bulunması için idarecilerin ve eğitimci kadroların iş birliğinin artırılması ve gerekli olanakların sağlanıp bu ortamların zenginleştirilmesi gerekmektedir (Alkan, 1979).

Bu çalışmada, coğrafya eğitiminin verimliliğini arttırmak için disiplinler arası aktif öğrenme ilkesinden yola çıkarak, okuldaki eğitim ortamlarından biri olan okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımına yardımcı olabilecek proje tasarımı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda coğrafya eğitimi görevini üstlenmiş öğretmenlerin bilgi, deneyim ve görüşleri analiz edilmiştir. Devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda, elde edilen bulgular ve Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlar analiz edilerek liselerde okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımına ilişkin bir bahçe tasarımı projesi geliştirilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bilgiye dayalı olarak inşa edilen toplumlarda okullara yüklenen görevler çeşitlilik göstermektedir. Okulların bireylerde; evrensel düşünme becerisini geliştirmesi, bilgiyi işleme tekniklerini kullanarak problemlere çözüm odaklı yaklaşması ve kendini gerçekleştirmiş benlik algısı oluşturmaları beklenir (Parlar, 2012).

Değişim ve gelişimin hızlı bir biçimde gerçekleştiği günümüz dünyasında bireyin davranışlarındaki değişimin kalıcı izli olması eğitimle mümkün olabilecektir. Bireylerden almış oldukları bu eğitimle; değişime ve gelişime uyum sağlayan, içinde bulunduğu çağın beklentilerine cevap verebilen, eleştiren, araştıran ve kendi öz benliğini keşfeden bireyler olmaları beklenmektedir.

Bu süreçte eğitimin en önemli boyutunu, eğitimin sahip olduğu kalite oluşturmaktadır. Eğitimde kalite olgusu ise eğitim sürecinden geçen bireylerin süreç sonunda edinmiş oldukları bilgi, beceri ve tutumların toplumun ihtiyaç ve beklentilerini ne ölçüde karşıladığı ile orantılıdır (Kayadibi, 2001).

Bahsedilen nitelik kavramı eğitim çalışmalarında en iyiyi ve en mükemmeli arama ve bulma manasında kullanılmaktadır. Çok boyutlu açılardan değerlendirilebilen eğitimdeki nitelik kavramı süreç sonunda yetiştirilen bireylerin en iyi donanıma sahip olması ile ölçülebilir. Bahsedilen bu öğrenci profilinin yetiştirilmesinde ise çağdaş şartlara uyum sağlamış eğitim programları, bu programların uygulanmasına elverişli eğitim ortamları ve bu süreci yönlendiren öğretmenler çok önemli bir rol oynamaktadır (Demirel, 2011).

Eğitimde nitelik boyutunun arttırılmasına etki eden çeşitli etmenlerden bahsedilebilir. Bu faktörlerden birisi de eğitim verimliliğinin bir parametresi olan kalıcı izli öğrenmelerin bireylere nasıl kazandırılacağı boyutudur. Bu aşamada öğrencinin sürece aktif bir biçimde dahil edilmesi, anlamlı öğrenme stratejilerinin kullanılması ve problem temelli öğrenmelere yer verilmesi, eğitsel faaliyet çalışmasının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Sınıf içi öğrenme etkinliklerine ek olarak sınıf dışında gerçekleştirilecek eğitim öğretim çalışmaları öğrenci aktivasyonunu arttıracığından kalıcı izli anlamlı öğrenmelere imkan tanıyabilir (Karakaş & Duman, 2018).

Öğrencinin eğitim öğretim faaliyetleri sürecinde gelişimine sınıf içi öğrenme etkinliklerinin yanı sıra sınıf dışı öğrenme etkinlikleri de katkı sağlamaktadır. Sınıf dışı öğrenme etkinlikleri sayesinde birey sınıf içinde teorik olarak almış olduğu öğrenme kazanımlarının yaşamla ilişkili boyutlarını görebilme imkanı kazanacaktır. Kuramsal edinimlerin uygulamaya konmasına olanak sağlayan bu etkinlikler sayesinde öğrenciler öğrendiklerini pekiştirebileceklerdir. Bu eğitsel çalışmalar sınıf içi etkinliklere bir alternatif olmaktan öte bu etkinliklerin tamamlayıcı boyutu olarak düşünülebilir. Bu aşamada dikkat edilmesi gereken en önemli boyut sınıf dışı öğrenme çalışmalarının belli bir program ve plan dahilinde kontrollü olarak yapılmasıdır.

Ülkemizde sınıf içi öğrenme etkinlikleri bireylerin daha çok bilişsel hedef alanına yönelik yapılmaktadır. Dolayısıyla bilişsel ağırlıklı davranışlar bireye kazandırılmaktadır. Bu sebeple eğitimciler bireye kazandırılan bu edinimlerin gerçek hayattan kopuk olduğu yönünde eleştiriler getirmektedirler. Bu duruma çözüm olarak ise sınıf dışı öğrenme etkinliklerinin kullanımı önerilmektedir. Sınıf dışı öğrenme etkinlikleri, bireyin bilişsel düzeyde kazanmış olduğu davranışların uygulanmasına imkan sağlayan, bireyi yaşam şartlarına hazır hale getiren çalışmalar olarak adlandırılabilir (Köse, 2004).

Gelişmiş ülkelere baktığımızda eğitim öğretim faaliyetlerinin sınıf içine sıkıştırılamayacağını anlamışlar ve ders dışı zamanların etkili ve verimli yönetimi için okulun mevcut fiziksel imkanlarını iyileştirme yoluna gitmişlerdir (Demirtaş, 1988). Öğrencilerin eğitsel faaliyet sürecinde sınıf içine hapsedilmesi ve gerçek yaşam şartlarından uzak tutulması eleştirilen durumların başında gelmektedir (Özür, 2010).

Gerçek yaşam durumlarından uzakta tutulan bireyler, öğrendiklerinin hayatta karşılığının tam olarak ne olduğunu bilememekte ve bildiklerini uygulama sahası bulamamaktadırlar. Konusu doğa ve insan arasındaki karşılıklı etkileşimi incelemek olan coğrafya bilimi yaparak-yaşayarak öğrenme ortamları için çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Y yaparak-yaşayarak öğrenme, eğitim sürecinde öğrenciyi merkezine alan, onlara keşfetme fırsatı veren ve onlara yaşantı deneyimleri sunarak öğrenmeyi sınıf dışına taşıyan, bireylerde kalıcı izli öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan bir yaklaşımdır (Akınoğlu, 2005; Çiftçi & Dikmenli, 2016; Bozdoğan, 2007; Özür, 2010; Sarioğlu & Küçüksezer, 2017; Binbaşoğlu, 2000; Kılıç, 2001; Tatar & Bağrıyanık, 2012). Coğrafya derslerinin işleniş sürecinde okul dışı öğrenme etkinliklerine mümkün olduğunca fazla yer verilmesi ve zaman ayrılması gerekmektedir. Sınıf dışı öğrenme alanları sayesinde öğrenciler günlük yaşamda karşılaştığı olguları, edinmiş olduğu kazanımlarla ilişkilendirip anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirir (Kubat, 2018).

Coğrafya derslerinin yaparak yaşayarak öğrenme anlayışından uzak şekilde klasik eğitim anlayışı ile sadece sınıf içi öğrenme ortamlarında işlenmesi eleştirilen konuların başında gelmektedir. Eleştirilen bu eğitim anlayışının yerine coğrafya dersinin doğasına uygun biçimde hazırlanmış ders laboratuvarlarının oluşturulması ve işlenişe uygun bazı kazanım etkinliklerinin sınıf ortamı dışına çıkarılması önerilmektedir (Karakuş, 2006). Doğal ortamlarda yapılması planlanan eğitim çalışmaları, eğitsel etkinlikler ve arazi gezileri öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanlarına ait kazanımları öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte doğal çevrede gerçekleşen canlı -

cansız ögeler arasındaki karşılıklı etkileşimi neden sonuç ilişkisi kapsamında gözlemleme imkanı vermektedir (Erdoğan, 2011).

Coğrafya eğitiminin amaçlarını yansıtan öğretim metotlarından biri de gerçek dünyanın öğretilmesini içeren otantik öğrenme yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın kullanılması ile tasarlanan eğitsel çalışmaların coğrafya eğitimine fayda sağlayacağı düşünülmektedir (Karakaş Özü & Duman, 2018). Otantik öğrenme anlayışında öğrenme ortamı birçok disiplini bünyesinde barındırır. Bu öğretim yönteminde gerçek yaşam uygulamalarına benzer şekilde çalışma içeriğini düzenleme esastır. Konu içeriğinin ve uygulamalarının doğrudan gerçek yaşamla ilişkili olduğu coğrafya dersinin sadece sınıf içi eğitsel çalışmalarla sınırlandırılmaması gerekir. Coğrafya dersinin işlenişine yönelik hazırlanan öğretim programlarında sınıf içine hapsedilmemesi gereken konuların, sınıf dışı öğrenme etkinlikleriyle desteklenmesi gerekir. Sınıf dışı eğitsel çalışmalar öğrencilere çoklu bakış açıları sağlayacaktır ve oluşturulacak otantik öğrenme ortamları bu içeriği destekleyecektir.

Coğrafya eğitimi sürecini verimli hale getirmek için verilen coğrafi kazanımların hayatımızın neresinde karşılık bulacağı ve hayatımıza nasıl etki edeceği konusunda bireyler bilgilendirilmelidir. Bir başka deyişle aktarılan coğrafi bilgi sınıf dışında hayatımızın herhangi bir safhasında kullanılmıyorsa bir geçerliliği yoktur. Coğrafya eğitimi sürecinde salt bilgi sunumundan kaçınmak gerekir. Tüm bu süreçler göz önüne alındığında coğrafya eğitiminde karşımıza çıkan en önemli iki sorun; bireyin bilgi yığını ile karşı karşıya kalışı ve bu bilgileri pratik yaşamla bağdaştırmakta sıkıntı çekmesidir (Akınoğlu, 2005). Şayet bireyler almış oldukları coğrafya eğitimi kazanımlarıyla yakın çevresindeki farklı olaylar, ilişkiler ve özelliklerle bağlantı kurma becerisinde sıkıntı çekiyorsa bu eğitim sürecinin sorgulanması gerekir (Tomal, 2009).

Öğretmenlerin öğrencileri yaşamış oldukları mekanla tanıştırmadan, mekandan bağımsız ve uzak öğretim faaliyetleri ile karşı karşıya bırakması anlaşılır ve kabul edilebilir değildir (Atasoy, 2004). Mekandan bağımsız olamayacak coğrafya derslerinin işleniş aşamasında mekanla doğrudan teması sağlayan sınıf dışı eğitimi etkinliklerinin önemi ön plana çıkmaktadır.

Sınıf dışı öğrenme etkinlikleri yoluyla öğrenciler sınıf içi ortamlardan uzaklaşarak resimler ve karikatürler vasıtasıyla gördükleri coğrafi ortam unsurlarını yaşam alanında görme ve bu ortamlara temas edebilme imkanı bulabilmektedir (Yıldırım, 2010).

Coğrafi mekan ve olaylara ilişkin kazanımların öğrenilmesini destekleyecek öğrenme-öğretme yaklaşımlarından biri de yaşantısal öğrenme yöntemidir. Bu yöntem günlük yaşamın içine entegre olmuş çevresel unsurlara eğitici anlamlar yükleyerek gerçekleştirilen bir yaklaşımdır (Karadoğan, 2016). Bu öğrenme-öğretme yöntemini yaşamın her alanına organize ederek yaymada kullanılacak ve eğitim içeriğini destekleyecek yaklaşımların başında ise sınıf dışı eğitsel etkinlik çalışmaları gelmektedir. Bu etkinlik çalışmalarıyla coğrafi düşünce yapısına uygun bir biçimde okullarda coğrafya eğitimi verildiği zaman çoklu ve yaratıcı düşünebilme becerilerine sahip, ileriye yönelik görüşler oluşturabilen ve ifade edebilen, öğrenmiş olduğu bilgileri günlük yaşamda gerekli durumlarda kullanabilen bireyler yetiştirilebilecektir (Akbulut, 2004).

Coğrafya eğitimi sürecinde sınıf dışı öğrenme etkinliklerinin çalışma planlarının yapılması ve uygulaması aşamasında sorumluluğun büyük bir kısmı öğretmenlere düşmektedir. Sınıf dışı öğrenme etkinlikleriyle verilmesi amaçlanan sınıf dışındaki gerçekliği değerlendirme ve kavrama, insan ile çevre arasındaki ilişkileri değerlendirme becerisini kazanma yetilerinin öğrencilere aktarılmasında önemli unsurlardan biri olarak karşımıza coğrafya öğretmenleri çıkmaktadır (Güngördü, 2002).

Öte yandan coğrafya dersi öğretim programına ve derslerde yapılması önerilen etkinlik çalışmalarına bakıldığında yaşanan çevreye ilişkin sınıf dışı öğrenme etkinliklerinin sınırlı ölçüde olduğu görülmektedir. Bu noktada bireyin yaşadığı çevreyi yakından tanıması son derece önemli görülmektedir (Kızılçaoğlu & Önal, 2008). Bireyin sınıf içi öğrenme kazanımlarının pratik yaşamda karşılığını görebilmesi için yakın çevresi ile etkileşimde bulunabileceği sınıf dışı eğitsel çalışmalara yer verilmelidir.

Coğrafya disiplininin laboratuvarı alan veya arazidir. Saha veya arazi çalışmalarında birçok duyu, çalışmacı tarafından kullanılmaktadır (Özgüç'ten aktaran Kızılçaoğlu & Önal, 2008). Öğrenme sürecinde insan, duyu organları vasıtasıyla almış olduğu çeşitli uyarıcıları algılar ve yorumlayarak anlamlandırır. Bu noktada öğrenme ortamı çok sayıda duyuya hitap ederse öğrenmede kalıcılık o derece fazla olacaktır. Dolayısıyla coğrafya dersinin laboratuvarı olarak nitelendirdiğimiz saha çalışmalarına imkan tanıyan sınıf dışı eğitsel çalışmalara ne kadar çok yer verirse süreç içerisinde birden fazla duyunun işin içine girmesine olanak tanımış oluruz. Böylelikle öğrenmede kalıcılık sağlama ihtimalimiz o derece yüksek olur.

Yer temelli öğretim yaklaşımı coğrafi bilincin öğrencilerde gelişimine fayda sağlar. Bu yaklaşımla birlikte birey yer ile güçlü ve anlamlı ilişki kurma imkanı yakalar (Köşker & Karabağ, 2012). Bu yaklaşımın eğitim süreci içerisinde etkin bir biçimde kullanımına imkan sağlayan sınıf dışı öğrenme etkinlikleri coğrafya derslerinin uygulamalı öğretim metodu çerçevesinde işlenmesine yardımcı olmaktadır. Sınıf ortamında coğrafya dersine yönelik tüm kazanımların verilmeye çalışılması programın hedefine ulaşılabilirliği bakımından mümkün olmamaktadır. Özellikle fiziki coğrafya konularının uygulamalı öğretim yönteminden yoksun bırakılması verimlilik açısından önemli bir eksiklik oluşturmaktadır.

Coğrafya konularının alan çalışması ile içeriğinin zenginleştirilmesi öğrenci erişimi bakımından fayda sağlayacaktır. Öğretim faaliyetleri sürecinde daha fazla duyuya hitap eden öğretim yönteminin daha faydalı olduğu düşünülürse sahada gerçekleştirilecek gözlemlerin öğrenciye öğretimin kalıcılığı bakımından yarar sağlayacaktır. Kullanılacak bu yöntemde göz yanında diğer duyuyla da bilgi erişimi sağlanabilecektir (Özgen, 2011).

Coğrafya eğitimi sürecinde öğrenciye kazandırılması planlanan ders içeriğinin zenginleştirilmesinde ve aktarılmasında sınıf içi eğitsel faaliyetlere ek olarak doğal ortamda oluşturulacak öğrenme alanları bilgiye ulaşmada ve kalıcılığı sağlamada büyük önem taşıyacaktır. Bu açıdan coğrafya derslerinde doğal ortam merkezli öğrenme alanları, edinilen kazanımları sadece bireysel bir faaliyet olmaktan çıkarır. Bu doğal ortam merkezli sınıf dışı öğrenme alanları, bireye sınıf dışındaki coğrafi gerçekliği değerlendirme, kavrama ve bu gerçekliği yaşamının her alanına aktarabilme ve yaşayabilme olanağı sunar (Demirtaş, 1998; Erdoğan, 2011; Karakuş, 2006). Okul bahçeleri de sınıf dışı eğitim ve öğretim alanlarından biri arasına girmektedir. Çeşitli zorluklar sebebiyle yapılamayan sınıf dışı eğitim aktivitelerine alternatif olan okul bahçeleri için geliştirilen program ve uygulamalar kullanılabilir (Gülen, 2021). Uygulama alanları olarak ise okulun olanakları göz önünde bulundurularak oluşturulmuş doğal ortam merkezli öğrenme sahaları oluşturulmalıdır. Coğrafi mekân ve olayları konu alan öğrenme durumlarında kalıcılığı arttıran uygulamalardan belki de en önemlisi okul bahçelerinde coğrafya eğitimi için tasarlanan uygulamalar ve etkinlikler olacaktır. Okul bahçelerinin coğrafya dersi uygulamalarında ders laboratuvarı olarak kullanımı insan ile doğa arasındaki karşılıklı etkileşimi inceleyen bu dersin doğasının gereğidir. Okul bahçesi uygulamalarının kapsamı bu noktada göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husustur.

Okul bahçesi uygulamalarının tarihçesine bakıldığında, kökeninin bahçe temelli öğrenme uygulamalarına dayandığı görülür. Bu uygulama yönteminde öğrenciler bahçe sahasını kendileri tasarlayarak oluşturur. Bahçe alanı üzerinde çeşitli ekim, dikim çalışmaları ile bahçe tarımı faaliyeti gerçekleştirilen okul bahçesi uygulamalarının her aşamasında belli bir plan ve program tasarımı söz konusudur. Bahçe temelli eğitim anlayışından etkilenerek oluşturulan okul bahçesi uygulamaları, yeni bir eğitim anlayışı değildir. 19. yüzyılın ilk yarısında Batı Avrupa kökenli bir eğitim uygulaması olarak ortaya çıkan bu anlayışta, çocukların bilişsel gelişimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Alman bilimci Friedrich Froebel çocukların deneyimler sonucu öğrenme de kalıcılığı yakalayabileceğini savunmuştur. "Çocuk bahçesi" anlamına gelen "kinder garden " teriminden yola çıkarak okul bahçesi uygulamalarının ortaya çıkışına öncülük etmiştir (Shair, 1999; Miller, 2007; aktaran Ürey, 2013).

Okul bahçesi uygulamaları, öğrencilere yakın çevresi ile temas edebilme imkanı veren, öğrendiklerinin pratik yaşamda karşılığını görebilmesine imkan tanıyan, deneysel öğrenme ve uygulama sahalarıdır. Öğrenciler bu uygulama sahaları sayesinde doğrudan deneyimler elde etmekte ve sorunları doğal ortamında görerek çözümler üretebilmektedir (Maloof tan aktaran Ürey, 2018). Okul bahçesi uygulamalarının eğitim alanında kullanımının ortaya çıkışının arka planında bahçe temelli eğitim anlayışı etkili olmuştur. Bahçe temelli eğitim, eğitsel açıdan önem taşıyan, deneysel eğitim çalışmalarını içeren ve okul bahçesi alanlarını laboratuvar sahaları olarak kullanan eğitim yaklaşımıdır (Somuncu Demir, 2012).

Bahçe temelli eğitim çocukların bağımsız olarak ne yapabileceklerini görmeye yardımcı olarak onlara dinamik bir bakış açısı sağlar ve yeteneklerini görmeye imkan sağlayarak öğretimlerine rehberlik edebilir. Bahçe temelli eğitim, öğrencilerin sürece aktif olarak katılmaları çerçevesinde inşa edilmiştir. Bahçe temelli eğitim anlayışı, kazanımların gerçek hayattaki pratiğini güçlendirmek için kullanılabilecek bir eğitim aracıdır. Bu kazanımlara başarı standartları, sağlıklı yaşam alışkanlıkları, çevre bilinci tutumları örnek verilebilir. Bu eğitim anlayışı ile gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri öğrencilerde disiplini ve güçlü bir iş ahlakını geliştirir. Eğitimde soyut bazı kavramlar karmaşık bir manzaraya sahiptir ve bir okul bahçesinin amacı bu karmaşık manzarada öğrenciye gözlem için bir 'yaşam laboratuvarı' oluşturmaktır. Bahçeyi kullanma çocuğun sosyal gelişimine yardımcı olur ve çocuğun bildiği kavramlar arasında bir bağlantı sağlayarak yeni bilginin inşasına imkan sağlar (Klemmer, 2002; McGough, 2013; Smith & Montsenbocker, 2005; Subraniam, 2002; Thorp, 2001). Bir bahçeyi öğretim müfredatına dahil etmek için en sık belirtilen

nedenlerin başında çevre eğitimi ve deneyimsel öğrenmeyi teşvik etmek gelmektedir (Skelly Bradley, 2000). Bu noktada öğrenciler bir okul bahçesi tasarlayarak kendi öğrenme alanlarını oluşturur. Böylelikle bu ortamlarda gerçekleştirdiği öğrenmelerin sorumluluklarını alarak, günlük yaşamda karşılaşacağı problemlerle baş edebilme becerisini kazanır ve bu problemlere çözüm yolları geliştirebilme olanağı kazanır (Bakırcı, Artun & Deniz, 2018).

Coğrafya eğitimi için okul bahçelerinde oluşturulacak doğal ortam merkezli öğrenme alanı sayesinde öğrenci, ders içinde bilişsel boyutunu öğrendiği bilginin, sınıf dışı öğrenme etkinlikleri sayesinde duyuşsal ve psiko-motor boyutlarını öğrenebilme imkanına erişecektir. Okul bahçelerinde oluşturulacak bu alanlar derslerde alınacak teorik bilgileri ezber olmaktan çıkarıp nesneler ya da olaylar arasındaki ilişkileri analiz edebilme becerisini kazandıracaktır.

Okul bahçelerinde oluşturulacak öğrenme alanları deneyimsel yöntemin kullanılmasının yanı sıra uygulama esnasında çeşitli duyuların da işlenişe katılmasıyla olaylar ya da bilgiler arasındaki bağlantıların anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, coğrafya eğitiminde sınıf dışı okul ortamlarından biri olan okul bahçelerinin kullanılma durumlarını belirlemektir. Bu amaç doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- 1- Coğrafya eğitimine katkı sağlayabilecek sınıf dışı okul ortamları hangileridir?
- 2- Coğrafya eğitiminde okul bahçelerini nasıl kullanıyorsunuz?
- 3- Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine katkıları nelerdir?
- 4- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı önündeki engeller ya da sorunlar nelerdir?
- 5- Okul bahçelerinden coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde yararlanılabilmesi için neler önerirsiniz?

Sorulardan edinilen bulgular ve CDÖP’te yer alan kazanımlar doğrultusunda coğrafya temelli ve disiplinler arası bir okul bahçesi projesi geliştirilmiştir. Araştırma aşamasında çalışma konusu ile ilgili mevcut literatürler taranıp incelenerek gerekli kısımlardan yararlanılmıştır. Okul bahçelerinin nitelik ve nicelikleri hususunda katılımcıların görüşleri

de göz önünde bulundurulmuştur. Elde edilen bulgular da dikkate alınarak okul bahçesi tasarısında çizimlerden ve resim işleme programlarından yararlanılmıştır.

Bu çalışmada coğrafya eğitiminin verimliliğini arttırmak için disiplinler arası aktif öğrenme ilkesinden yola çıkarak okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanıma yardımcı olabilecek proje tasarımı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda coğrafya eğitimi görevini üstlenmiş öğretmenlerin bilgi, deneyim ve görüşleri analiz edilerek oluşturulan çalışmanın coğrafya eğitimi özelinde alandaki çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsan ve mekân arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceleyen coğrafya disiplini bu iki kavram arasında bir köprü vazifesi görür. Coğrafya disiplininin, bireyin yaşadığı çevreyi tanıyıp anlamlandırmasında ve evrende gerçekleşen birtakım değişikliklerin farkına varmasındaki rolü büyüktür (İbret, Aydın & Turgut, 2018). Birey yaşamış olduğu mekanı hem etkiler hem de bu mekandan etkilenir.

Bu karşılıklı etkileşim aşamasında bireyler, çevresinde bulunan doğal ve yapay ortam alanında kendi yararına en uygun sahayı düzenleyerek, kendilerine yaşam alanı oluştururlar. Bu mekânlar bireylerin yaşamları boyunca karşılarında farklı özelliklerde çıkabilmektedir. Bireyin yaşam alanını oluşturan bu mekânlardan biri de eğitim yapılarıdır. Eğitim yapıları vasıtasıyla ülkenin geleceğinde yön verici rollerde bulunacak ve toplumsal yapının temelini inşa edecek bireyler yetişir. Bundan dolayı sonuçları itibari ile büyük önem taşıyan bu yapıların özel tasarlanması gerekir (Ekinci & Bal, 2012).

Eğitim yapıları denilince aklımıza ilk gelen okul ortamları, öğrenciler için dinlenme, hareket, öğrenme ve yaşam alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eğitsel ortamlar öğrencilerin fiziksel ve bilişsel gelişimi açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu mekanların oluşturulmasında öğrenciyi öğrenmeye teşvik etme ve öğrencide öğrenilenlerin kalıcılığını artırma hususu göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğitim ve öğretim için oluşturulan öğrenme ortamları, sınıf içi mekânlar olabileceği gibi sınıf dışı öğrenme alanları da olabilir. Öğrenilenlerin kalıcılığını sağlamada bu mekânların etkili kullanımı da büyük önem taşımaktadır (Malkoç, 2014). Sınıf içi öğretim etkinlikleri, yaparak yaşayarak öğrenme deneyimlerinden yoksun, nesne ve olayların gerçekliği ilişkisinden uzak, genellikle simge ve sembollerle sınırlı olması ve öğrencilerin sosyal ilişki kurmasına az olanak tanınması sebebiyle eleştiri almaktadır (Türkmen, 2010).

Öğretim etkinliklerinin işlenişini ve içeriğini sadece sınıf içi eğitsel çalışmalarla sınırlandırmak, öğretim programlarında kazandırılmak istenilen öğrenme hedeflerinin erişisi önünde engel teşkil edebilir. Bu eğitsel faaliyetlere alternatifler sunmak ve çeşitli öğretim yöntem teknikleri ile içeriği zengin kılmak süreçte elde edilecek verimi artırır.

Bilginin dış dünya ile teması sonucunda edinilmesine dayanan sınıf dışı öğrenme, modern eğitim sürecinde tartışılan ve önerilen bir öğrenme yöntemi ve ortamıdır. Gelişmiş ülkelere baktığımızda bu konuya büyük önem verildiği görülebilir. Bilhassa doğa bilimlerine ilişkin eğitim öğretim çalışmalarında, formal eğitimi destekleyecek sınıf dışı öğrenme alanları ve yöntemleri çeşitlilik göstermektedir (Karadoğan, 2014).

Sınıf dışı öğrenmeye imkân sağlayan ortamlar, sınıf içinde yapılan eğitsel çalışmalar için bir alternatif mekan olmaktan öte bu çalışmalar için deneysel ortam sağlayan imkanlar bütünüdür. Sadece sınıf içerisinde gerçekleştirilen eğitsel faaliyet süreçleri, öğrencilerin öğretim sürecinde hayatilik ilkesinden kopuk, doğal çevreden uzak, suni bir eğitsel sürece tabi olmalarına neden olur. Bu anlayışı doğrulayan yaklaşımlardan biri ise sınıf dışı eğitimidir. Sınıf dışı eğitim; öğretim programının içeriğini desteklemek ve zenginleştirmek amacıyla, sınıfın dışında doğrudan gözlem ve deneyimle bilginin kazanımını savunan, yaparak-yaşayarak öğrenmeye imkan sağlayan öğrenme yaklaşımıdır. Sınıf dışı öğrenme alanları, sınıf içi öğrenme alanlarının sunamadığı farklı öğretim yöntem teknikleri ile öğrenme imkanı vermektedir. Bu öğrenme alanları kişiden kişiye değişiklik gösteren farklı öğrenme yöntemleri ile öğrenme fırsatı verirken, her bireyin kendi öğrenme hızında bilgi edinmesine imkan tanımaktadır (Ürey, 2013).

Formal eğitimdeki kazanımların aktarımını ve dersin içeriğini destekleyecek bu öğrenme alanlarında gerçekleştirilen uygulamalardan birisi de "Okul Bahçesi Programları" uygulama çalışmasıdır (Blair, 2009). Okul bahçeleri uygulamaları, öğrenci öğrenimini desteklemek için son zamanlarda yeni bir platform olarak ivme kazanmaktadır. Okul bahçe uygulamaları otantik öğrenme alanları oluşturabilmek için sınıf dışında ulaşılabilir en yakın ortamlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin sınıfta öğrenmiş oldukları kavramlarla yaşam becerileri arasında anlamlı bağlantılar kurabilmesine imkân tanıyan okul bahçeleri; planlama, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında da fayda sağlamaktadır. Okul bahçelerinde gerçekleştirilecek uygulamalı deneyimlerle öğrenciler birinci elden gözlem yapabilme imkânı yakalar. Okul bahçelerinde gruplar halinde yapılacak eğitsel çalışmalar, öğrencilerin sosyalleşmesine, işbirlikli çalışma becerisini kazanmasına ve öğrenme için

gerekli motivasyonu sağlamasına yardımcı olur. Öğrencinin sınıfta sergileyemediği farklı becerilerini ve ilgi alanlarını bu eğitsel ortamlarda yapılacak çalışmalarla görmek mümkün olabilecektir. Bir öğrenme alanı olarak düşünülmesi gereken okul bahçeleri, dinlenme ve oyun aktivitelerinin yanında okul içinde veya dışında eğitim faaliyetleri için de önemli alanlardır (Tunbiş & Karasolak'tan aktaran Aytekin, 2019). Okul bahçeleri, disiplinler arası öğrenme kazanımlarına ait birçok örneği içinde bulundurabilme imkânına sahiptir. Okul bahçesi alanları, doğa bilimlerinde yer alan; su döngüsünü, canlı yaşamını, bitkilerin büyüme evrelerini, canlıların çevre ile ne şekilde etkileşime girdiklerini, uygulamalı olarak keşfetmeye imkan sağlayan deneysel ortamlardır. Bu alanlar her disiplin için açık hava sınıfı olarak kullanılabilir ve herhangi bir kazanımın öğrenciye aktarılmasında canlı laboratuvar olarak hizmet edebilir.

Sınıf içinde verilen teorik bilgilerin sadece bu boyutuyla yeterli olmayacağını belirten Neuman (1982), okul bahçelerinin eğitsel çalışmalarda uygulama alanları olarak kullanılmasını savunmuştur (Neuman'dan aktaran Arabacı & Çıtak, 2017). Öğrencilerin kendi öğrenme alanlarını inşa etmek ve bu ortamlardan ürün elde etmek için tasarlayarak oluşturdukları okul bahçeleri sayesinde güncel yaşam problemlerinin farkına varması ve bu problemlere çözüm üretmesi kolaylaşacaktır. Tüm bunlara ek olarak okul bahçesi alanlarında gerçekleştirilecek programlı öğretim çalışmaları ile öğrencilerin derslerinde göstermiş oldukları başarılar, derslere yönelik ilgi ve tutumları da olumlu yönde etkilenecektir (Damon, 2001; Lownds, 2000; Stoecklin, 2009: aktaran Ürey, 2013). Öğrenciler için daha esnek bir öğrenme alanı oluşturan okul bahçeleri, planlı ve sistematik bir şekilde hazırlandığında çocukların tüm ihtiyaçlarına cevap verebilecektir. Bu noktada okul bahçelerinden en yüksek seviyede verim alabilmek, öğrenme alanı için oldukça önemlidir (Aytekin, 2019).

Okul bahçesi uygulamalarının tarihçesine bakıldığında kökeninin bahçe temelli öğrenme uygulamalarına dayandığı görülür (Miller'dan aktaran Ürey, 2013). Bahçe temelli eğitim programı çerçevesinde gerçekleştirilen sınıf dışı öğretim çalışmalarında farklı özelliklere sahip öğrencilerin ortak bir iş üzerinden bağlantı kurmaları sağlanarak, öğrencilerin eğitsel açıdan birbirlerini desteklemelerine imkân verilir. Bu sahalar, amacına uygun bir biçimde tasarlandığında öğretim müfredatında yer alan ve sınıf içinde verilmekte güçlük çekilen kazanımların erişimde öğrenme alanlarına yönelik ilgi çekici öğretim mekanları olabilir. Bu ortamlar geleneksel öğrenme alanı olan sınıf içi öğrenme ortamlarını, sınıf dışına doğru genişletmeye yardımcı olur. Gerçek ve pratik yaşam alanı olan bu sahalar, çevre bilincini

ve yaşam deneyimini arttırırken öğrencilere uygulamalı öğrenme imkanları sağlanmaktadır. Mooreu'un (1995) belirttiği gibi disiplinler arası doğa ve çevre eğitimi için bahçe temelli eğitim eşsiz bir araçtır. Bunun nedeni okul bahçeleri ortamlarının; etkileşimli, motive edici ve ortam değişimine açık bir alan oluşudur.

Wagner ve Fones (1999) tarafından yürütülen çalışmada okul bahçelerinde uygulamalı deneyimin faydaları incelenmiş ve matematik, dil sanatları, fen bilgisi ve doğa bilimlerinin öğretiminin geliştirildiği ve çeşitli becerilerin kazandırıldığı tespit edilmiştir. Kinestetik ve aktif öğrenme için fırsatlar oluşturma alanı olan okul bahçeciliğinin önemli faydaları arasında doğaya karşı saygıyı, bilgiyi ve olumlu tutumu arttırması gösterilebilir. Konusu, doğa ve insan olgusu olan ve bu iki olgu arasındaki etkileşimin sonuçlarını incelemek olan coğrafya disiplininde, sınıf içi öğrenme faaliyetlerinin içeriğini zenginleştiren okul bahçeleri, kuram ile pratik yaşam arasında önemli bir çalışma alanı olarak düşünülebilir. Çalışma laboratuvarı arazi veya doğal çevre olarak atfedilen bu dersin eğitim ve öğretim aşamasında okul bahçeleri, bu süreci destekleyen bir uygulama alanı olarak kullanılabilir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmada aşağıda sıralanan varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin konuya karşı ilgili oldukları varsayılmıştır.
2. Araştırma için ayrılan zamanın yeterli olduğu varsayılmıştır.
3. Araştırmada kullanılan veri toplama aracının geçerliliğini belirlemede görüşlerine başvurulmuş uzmanların kanıtlarının yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Okul bahçesi proje tasarımı, ortaöğretim 9., 10., 11. ve 12. sınıf coğrafya derslerine ait bazı kazanımlar ile sınırlıdır.
2. Okul bahçesi proje tasarımında dikkate alınan fikirler, katılımcılar ile sınırlıdır.
3. Araştırma ortaöğretim kurumlarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

4. Veri toplama araçları, uygulamada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim Ortamı: Eğitim ortamını Alkan (1979) “Eğitsel etkinliklerin meydana geldiği öğretme öğrenme süreçlerindeki iletişim ve etkileşimin olduğu, personel, araç gereç, tesis, organizasyon gibi öğelerin oluşturduğu çevre” şeklinde tanımlamıştır.

Okul Bahçesi Programı: Ürey (2013) okul bahçesi programını “Serbest Etkinlik Çalışmaları Dersi için oluşturulmuş, sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalardan oluşan disiplinler arası bir programı” olarak tanımlamıştır.

Okul Bahçesi: Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimine katkı sağlayan okulun önemli parçalarından biri olan bahçe sahaları, bireylerde sosyal ilişkilerin gelişimine katkı sağlayan mekânlardır (Özdemir, 2011).

Ders Dışı/ Sınıf Dışı Etkinlikler: Sınıf içi öğretim etkinliklerinin içeriğine katkıda bulunmak, bireysel sosyal davranış becerilerini geliştirmek amacıyla düzenlenen çalışmalardır. Sınıf veya ders içi etkinliklerin dışında eğitim ve öğretim hedeflerine uygun olarak, bireylerin ilgi istek ve tutumlarının da göz önünde bulundurulması kapsamında gerçekleştirilen eğitsel faaliyetlerin bütünüdür (Binbaşoğlu, 2000).

Sınıfın dışında yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinin tümüne "sınıf dışı eğitim (outdoor)" adı verilir. Örgün eğitim çalışmalarının tamamlayıcısı olarak kabul edilen sınıf dışı eğitim faaliyetleri genellikle çevre eğitimi çalışmalarında kullanılsa da fen bilimleri ve sosyal alan konularının eğitimi içinde kullanımının tercih edilebileceği belirtilmektedir (Okur & Uygun, 2013).

Ders İçi Etkinlik: Küçükahmet (2011) ders içi etkinliği “derslerin planlanmasında sınıf içinde gerçekleştirilmesi düşünülen, hazırlık, sunu, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşan faaliyetler” şeklinde tanımlamaktadır.

Ders içi etkinlikler, okulda öğrenmeyi kolaylaştırmak için çeşitli etkinliklerin kullanıldığı derste, belirlenen zaman diliminde öğrencinin katılımının esas olduğu eğitsel etkinliklerdir. Ders içi etkinlikler konunun öğrenilip kalıcı hale getirilebilmesi için çeşitli materyallerden yararlanarak yapılan sınıf mekânlarındaki çalışmalardır (Gündüz, 2011).

Okul Bahçesi Uygulaması: Bahçe temelli öğrenme yöntemi kapsamında geliştirilen, öğrencilerin okul sahalarında kendilerinin tasarladığı, belirli bir program ve planlama sürecinde oluşturulan bahçe tarımı faaliyetleridir (Miller'dan aktaran Ürey, 2013).

Bahçe Temelli Eğitim: Bahçe temelli eğitim, öğretim aracı olarak bahçenin kullanıldığı, eğitim-öğretim faaliyetlerine katkıda bulunan bir eğitim anlayışıdır (Desmond'dan aktaran Taşçı, Usbaş Kaya & Önkol Bektaş, 2021).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim, Öğrenme ve Öğretim

Ertürk (2014) eğitimi “kişinin davranışlarında kendi yaşadıkları sonucunda kasıtlı ve planlı olarak kendi iradesi ile değişiklikler oluşturmaları süreci” olarak tanımlamıştır.

Ayrıca eğitim; bireyin doğumuyla başlayıp, yaşamı sonlanana kadar süreklilik gösteren bir süreçtir. Bu süreç insanın hem gelişmesini hem de olgunlaşmasını sağlar. Bireyde meydana gelen gelişme ve olgunlaşma, kişinin var olduğu sosyal çevrenin özelliklerine göre bireyin kişiliğinde birtakım farklı yansımalarla sebep olabilir (Gülen, 2021).

Öğrenme kavramı ise davranışçı ve bilişsel yaklaşıma göre farklı yorumlanmaktadır. Davranışçı yaklaşım anlayışına göre uyarıcılarla tepkiler arasında bağ kurma sürecine öğrenme faaliyeti denir. Bu yaklaşımda birey uyarıcı ve davranış arasında ilişki kurarak öğrenme sürecinde gelişim gösterir ve pekişme olayı ile bireyin davranışında bazı değişiklikler ortaya çıkar. Davranışçı yaklaşımda davranıştaki gözle görülebilir değişimler öğrenme ürünü kabul edilirken, bilişsel yaklaşım da gözle görülebilir davranışlara ek olarak zihinsel boyutta meydana gelen değişimler de araştırma inceleme konusudur. Bilişsel yaklaşımda, öğrenme faaliyetinin zihinsel süreç ve işlemler sonrası gerçekleştirildiği kabul edilir. Bu yaklaşıma göre öğrenme faaliyeti, kişinin çevresindeki olay ve olguları anlamlandırmak için zihinsel düşünme aktivitelerini etkin bir biçimde kullanması durumunda başlar (Özden, 2005; Özer, 2003).

Öğretim ise belirli bir kurumsal yapılanma dâhilinde planlı ve programlı bir süreç içerisinde öğrenilmesi beklenen kazanımların edinilme uygulaması olarak tanımlanabilir (Kuzgun & Deryakulu, 2004).

2.2. Coğrafya Eğitimi ve Amacı

Coğrafya disiplini fen ve sosyal bilimler arasında ilişki kuran bir bilim dalıdır (Kızılcaoğlu, 2013). Coğrafyanın, bireyler tarafından gözlem yapmada, araştırma ve inceleme faaliyetlerinde bulunmada, süreç sonunda bulguları yorumlamada, karşılaştıkları problemleri çözümlemede tercih ettikleri bilim dalları arasında yer almasının sebebi, fen bilimleri ile sosyal bilimlerin konu alanlarının ortak paydasında, geniş kapsamlı bir bilim alanı olmasıdır. (Yaşar, İnal & Uyanık, 2012).

Bu yönüyle coğrafya, temelde disiplinler arası bütünleştirici bir rol oynar. Coğrafya disiplini; yer, mekan ve çevre ile insan arasındaki dinamik ilişkiyi araştırırken, ilişkilerin nasıl böyle olduklarını ve nasıl olabilecekleri hakkında sorulara yanıt arar. Coğrafya disiplini içinde yaşadığımız topluluğu, doğal yaşam alanlarını, bu alanların karşı karşıya olduğu baskıları, karar verme süreçlerimiz de konumun önemini, dünyadaki değişiklikleri hem küresel hem yerel boyutta anlamamızı, bireysel ve toplumsal seçimlerimizin doğayı nasıl etkilediğini, doğal yaşam alanları ile çevrenin bireyleri ve toplumu nasıl etkilediğini anlamamız hususunda bize çerçeve çizer.

Coğrafyanın geniş kapsamlı bir disiplin alanı olmasının yanında yeryüzünde gerçekleşen doğal beşeri ve ekonomik faaliyetleri açıklayan tarafının bulunması ve bu faaliyetleri insan ve doğal çevre ilişkisini kurarak, dünya üzerindeki dağılışını sebep-sonuç ilişkisi kapsamında açıklaması önemli bir husustur (Ünlü, 2001). Coğrafya disiplininin çizmiş olduğu bu zengin içerikli çerçevenin bireylere kazandırılması noktasında verilecek olan coğrafya eğitiminin önemi meydana çıkmaktadır.

Coğrafya eğitimi sayesinde elde edilen kazanımlar bireye önemli olayları, ulusal veya küresel politikaları sebep ve sonuçları ile analiz ederek değerlendirme imkanı sağlar. Coğrafya eğitimi tüm bu becerileri sağlarken nedensellik, dağılış ve karşılıklı etkileşim prensiplerini kullanır. Bu sayede birey, ulusal kaynakların en verimli şekilde kullanımına yönelik fikir ve düşünceler geliştirebilir. Doğal çevrenin ihtiyaçlara yönelik kullanımına ilişkin fikirler üretebilen birey, geliştirilen politikalarla ilgili eleştirel düşünme becerilerini kullanarak sorular sorabilir.

Coğrafya eğitimi bireylere kendini, dünya ile olan ilişkisini ve dünyadaki diğer bireylerle olan karşılıklı ilişkisini daha iyi anlamak için bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırır (Haas'tan aktaran Gündüz, 2011).

Coğrafya eğitimi, öğrencilere doğa ve insan etkileşimini olağan perspektifinden farklı gösterebilmek için sorgulama ölçeklerini kullanarak, fiziki ve beşeri yaşam alanlarına yönelik sorular üretir ve bunları kendi yöntem ve metotları çerçevesinde cevaplar. Bu sayede öğrenciler dünyadaki yerleşim alanları ve yaşam ortamları hakkında bir dizi araştırma ve problem çözme becerileri geliştirir. Böylelikle coğrafya eğitimi, öğrencileri geleceğe hazırlayan bir dünya görüşü geliştirir. Coğrafya eğitimi, çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili problemleri anlama ve çözme noktasında öğretim müfredatları için bir odak noktası konumundadır. Öğrenciler, bu eğitim süreci sayesinde doğa bilimleri ile sosyal bilimler arasında köprü olan coğrafya disiplininin, yöntem ve metotlarını okudukça toplum ve kültürler hakkında bilgi sahibi olabilir. Bireylere, dünya üzerindeki yaşam alanları ile çevreye karşı hak ve sorumlulukları hususunda düşünme becerileri kazandırır. Coğrafya eğitimi vasıtasıyla bireyler, sürekli değişim içinde bulunan dinamik dünyada yaşadığı bölgenin, neden ve ne kadar önemli olduğunu anlar. Bu sayede küreselleşen dünya ile yaşadığı bölgenin nasıl bir bağlantı içinde olduğunu anlar.

Bu çerçevede coğrafya eğitiminin amacı, öğrencilerin yaşamış oldukları mekan ve dünyayı tanımlarına yardımcı olarak, yaşanılan çevre ve dünyada meydana gelen olaylar arasındaki benzerlik ve farklılıkları neden sonuç ilişkisi dahilinde analiz etme becerilerini kazandırmaktır (Akengin, 2008).

Coğrafya eğitimi, günümüz ve gelecek için tehlike oluşturan temel sorunlara çözüm üretebilmeye yönelik fiziksel, kültürel, ekonomik ve politik araştırma alanlarından yararlanır. Bu eğitim sürecinde bireyler dünya üzerinde bulunan halkları ve onlarla büyüyen kültürel çeşitliliği anlama hususunda farkındalık kazanır. Böylelikle birbirine bağımlı, küreselleşme sürecinde bulunan dünyada sürdürülebilir yaşam hakkında bilgi sahibi olan bireyler, evrensel insan hakları çerçevesinde beraber yaşama kültürünü kazanabilirler. Coğrafya eğitimi sürecinin en önemli çıktılarından biri de çevreye karşı duyarlılığı yüksek, çevresel problemlerin çözümünde aktif rol alabilen bireyler yetişmesine olanak sağlamasıdır (Öztürk Demirbaş, 2011).

Coğrafya eğitimi, yaşam boyu öğrenmede gerek saha çalışmalarıyla gerek açık hava eğitimine önem vermesiyle ve konu içeriğinde haritaların, görsel görüntülerin yanı sıra Coğrafi Bilgi Sistemleri gibi teknolojilerin güçlü kullanımına yer vermesiyle bireyleri donatmaktadır. Bireylerin bu eğitim sürecinde kazanmış olduğu aktarılabilir coğrafi becerilerle yaşama hazır hale gelmesi beklenir. Bu eğitsel süreç sonunda bireyler kendi

deneyimlerine dayanan sorular formülize ederken erişimine sahip oldukları coğrafi becerileri geliştirerek, yaşamlarını etkileyen sorunlara cevap bulabilirler.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programıyla öğrencilerin;

1. Coğrafya biliminin temel kavram, kuram ve araştırma yöntemlerini kullanarak araştırmalar yapması ve sonucunu raporlaştırması,
2. İnsan-doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi becerileri kazanması,
3. Evrene ait temel unsurları hayatla ilişkilendirmesi,
4. Doğal ve beşerî sistemlerin işleyiş ve değişimini kavraması,
5. Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerleri anlama ve bu değerlere sahip çıkma bilinci geliştirmesi
6. Ekosistemin işleyişine yönelik sorumluluk bilinci kazanması,
7. Doğa ve insanın uyumlu birlikteliği ve sürekliliği için mekânsal planlamanın önemini kavraması,
8. Doğal ve beşerî kaynakların kullanımında "tasarruf bilinci" geliştirmesi,
9. Doğal ve beşerî sistemlerin yerel ve küresel etkileşim içinde işleyişini anlamlandırması,
10. Kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu kılınmasının önemini kavraması,
11. Doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek bunlardan korunma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirmesi,
12. Bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavraması,
13. Coğrafi birikim ve sentez ülkesi olan Türkiye'nin bölgesel ve küresel ilişkiler açısından konum özelliklerini kavrayarak ülkesinin sahip olduğu potansiyelin bilincine varması,
14. Coğrafi bilgilere sahip olmanın "vatan bilinci" kazanılmasındaki önemini kavraması,
15. Türkiye'nin yeni vizyonuna uygun olarak başta Türkiye ile yakın ilişkisi bulunan bölgeler ve ülkeler olmak üzere dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır (CDÖP, 2018, s. 11).

Coğrafya dersinin işlenişine yönelik hazırlanan öğretim programında öğrencilere kazandırılması beklenen beceriler arasında "coğrafi gözlem becerisi, coğrafi sorgulama becerisi, zamanı algılama becerisi, arazide çalışma becerisi, kanıt kullanma becerisi, harita kullanım becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi ve tablo ve grafik yorumlama becerisi" yer almaktadır. Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP) içeriğinde öğrencilere verilmesi planlanan değerler arasında "adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik" gibi kök değerler yer almaktadır (CDÖP, 2018).

Coğrafya dersine yönelik hazırlanan öğretim programının uygulama aşamasında dikkat edilmesi gereken durumlar şu şekilde açıklanabilir;

1. Öğrencilerin kendi öğrenme hedeflerini oluşturabilmelerine, araştırma inceleme çalışmaları yaparak keşfetme ve sorgulama becerileri kazanmalarına ve diğer öğrenci grupları ile çalışmalarına olanak sağlayan, öğrenme ortamları tasarlanmalıdır. Bu ortamlarda yapılacak olan eğitsel çalışmaların sınıf içinde yapılmasına özen gösterilmelidir.
2. Öğretim programlarının hedefleri doğrultusunda kazandırılması hedeflenen konuların öğretilmesi aşamasında hayatilik ilkesinin göz önünde bulundurulmasına ve diğer disiplin alanlarıyla bu konuların ilişkilendirilmesine dikkat edilmelidir.

3. Coğrafya dersine yönelik hazırlanan bu program bütünsel bir bakış açısı yaklaşımı ile hazırlanmıştır. Konuların işleniş aşamasında kazanımın çerçevesine bağlı kalarak ve bu çerçeveden fazla uzaklaşmayarak, etkileşimin hissettirilmesi ve öğrencilerin olaylara karşı çok boyutlu düşünme becerisi geliştirilmelidir.
4. Programın uygulama aşamasında öğretmen ders, konu ve öğrenci seviyesine uygun materyallerin hazırlanmasından ve bu materyallere ulaşılmasından sorumludur.
5. Hazırlanan öğretim programı coğrafya konularının öğretilmesinde bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımını özendirici nitelikte hazırlanmıştır. Bazı kazanımların erişiminde Coğrafi Bilgi sistemlerinin kullanımı önerilmiştir. CBS uygulamaları okulun teknik ekipman varlığına ve fiziki imkanlarına bağlı olarak geliştirilebilir ya da uygulanabilir.
6. Öğretmen dersin işleniş sürecine ve kazanımın yapısına göre uygulama gezilerine yer vermelidir. Olayların yerinde görülmesine ve konu içeriğinin daha iyi anlaşılmasına imkan sağlayan arazi çalışmaları, öğrencilerde arazi çalışma becerisini geliştirilmesi yönüyle de coğrafya dersi için vazgeçilmezdir.
7. Öğretmen, coğrafya dersi kapsamında öğrenciye verilmesi planlanan bilgi beceri değer ve tutumları kazandırma aşamasında sadece ders kitaplarına bağlı kalmaktan kaçınmalıdır. Kazanımlarla ilişkili olacak biçimde materyaller tasarlanırken ve kullanılırken öğrencinin sınıf düzeyi, hazırbulunuşluk hali, ilgi ve tutumları da göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretim materyalleri hazırlama sürecinde zümre öğretmenlerinin yanında diğer disiplinlerin öğretilmesinden sorumlu olan öğretmenlerle de işbirliği yapılmasına özen gösterilmelidir (CDÖP, 2018, s. 14).

Coğrafya eğitimi ile çocukların yakın ve uzak çevrelerine yönelik ilgileri canlı tutulmaya çalışılmakta ve bu ilgiler uyarılarak yeryüzündeki çeşitli güzellikleri fark etme, beğenme ve koruma duygularının gelişimi amaçlanmaktadır (Catling'den aktaran İbret, Aydın & Turgut, 2018). Coğrafya eğitimi sayesinde bireyler doğanın sunmuş olduğu nimetlerden bilinçli bir şekilde nasıl yararlanacaklarını öğrenirler. Böylelikle doğal yaşam alanlarını tanıyan ve bu yaşam alanlarını bilinçsiz bir şekilde kullanıldığında ne gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşacağını farkında olan bireyler yetiştirebilmek mümkün olacaktır (Biriukova'dan aktaran İbret, Aydın & Turgut, 2018).

Coğrafya eğitimi öğrencilere coğrafya becerileri kazandırabilmek noktasında önemli bir vazifeye sahiptir. Öğretmenlerin tek hedefi öğrencilere bilgi kazanımı sağlamak değil; aynı zamanda onlara ahlak ve değer olgusunu kazandırmaktır (Yılmaz & Altınkurt, 2009). Sözü edilen değerlerin bireylere kazandırılması ve bireyin yetiştirilmesi, coğrafya eğitiminin önemini bilen öğretmenler ile mümkün olacaktır. Sonuç itibarıyla coğrafya disiplini bireyin tüm yönleriyle gelişimine katkıda bulunan bir sosyal bilimler disiplinidir. (İbret, Aydın & Turgut, 2018).

Böylelikle coğrafi düşünce yapısına uygun bir biçimde okullarda coğrafya eğitimi verildiği zaman çoklu ve yaratıcı düşünebilme becerilerine sahip, ileriye yönelik görüşler oluşturabilen ve ifade edebilen, öğrenmiş olduğu bilgileri günlük yaşamda gerekli durumlarda kullanabilen bireyler yetiştirilebilecektir (Akbulut, 2004).

2.3. Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Öğrenme

Coğrafya eğitimi sürecini verimli hale getirmek için verilen coğrafi kazanımların hayatımızın neresinde karşılık bulacağı ve hayatımıza nasıl etki edeceği konusunda bireyler bilgilendirilmelidir. Bir başka deyişle aktarılan coğrafi bilgi sınıf dışında hayatımızın herhangi bir safhasında kullanılmıyorsa bir geçerliliği yoktur. Coğrafya eğitimi sürecinde salt bilgi sunumundan kaçınmak gerekir. Tüm bu süreçler göz önüne alındığında coğrafya eğitiminde karşımıza çıkan en önemli iki sorun; bireyin bilgi yığını ile karşı karşıya kalışı ve bu bilgileri pratik yaşamla bağdaştırmakta sıkıntı çekmesidir (Akınoğlu, 2005).

Sadece sınıf içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan bir eğitim öğretim süreci, öğrenim deneyimlerinin günlük hayattan kopuk olmasına ve öğrencilerin bu süreci suni bir eğitsel çalışma olarak görmesine sebep olur (Kılıç, 2001). Sınıf dışında öğrenme alanları, her yaştan öğrenci için gerçek hayatı uygulamalı deneyimleyebilecekleri etkinlikleri içeren eğitim ortamlarıdır. Bu öğrenme alanları sayesinde bireyler görme, işitme, dokunma vasıtasıyla çevrelerindeki yaşam alanlarını keşfedebilir ve deneyimleyebilir. Coğrafya eğitiminde ise bu öğrenme alanları deneyim sahaları olarak değerlendirilebilir. Bu öğrenme alanlarında gerçekleştirilecek saha çalışmaları her düzeyde coğrafya eğitiminin hayati bir parçası olarak kabul edilmektedir. Sınıf içi öğrenme alanlarına sıkıştırılan bir disiplin alanını çoğu zaman gözlemsiz, eleştirel olmayan ve sorgulamadan uzak içeriğe maruz kalır.

Çiftçi ve Dikmenli (2016), coğrafya eğitiminde sınıf dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşlerini " Okul dışı öğrenme etkinlikleri coğrafya derslerinin işlenmesinde mümkün oldukça fazla kullanılması gerekmektedir. Çünkü hayatta görülebilecek birçok olay ve olgunun yerinde değil de sınıf ortamına sıkışıp kalmasıyla coğrafya dersleri öğrenciler açısından bilginin ezberlenmesinden öteye geçememektedir " şeklinde ifade etmiştir.

Sınıf dışı eğitsel çalışmalar, coğrafya eğitimi için olaylara yaklaşımda farklı bir bakış açısı sağlarken yeni ve ilgili konuların geliştirilmesi için bir başlangıç noktası olabilir. Bireylere ilk elden deneyimler yaşamalarını sağlayan bu alanlar; sorular soran, kanıtlar bulan, sesleri ve kokuları deneyimleyen öğrencilerin yetiştirilmesine olanak tanıyacaktır. Coğrafya disiplininin araştırma yöntemini temsil eden gözlem ve deneyim çalışmalarına imkân sağlayan sınıf dışı öğrenme ortamları, açık hava dersliği niteliğinde kullanılabilir. Sınıf dışı öğrenme alanları, doğal ortamda yaşam döngülerinin doğrudan gözlenebilmesi imkânını

verir ve doğrudan deneyimlere ulaşılması yönüyle coğrafi öğrenmenin hedeflerine büyük ölçüde katkıda bulunur.

Coğrafya dersi için hazırlanmış öğretim programı incelendiğinde bazı kazanımların öğrenciye aktarılmasında sınıf içi öğretim faaliyetlerinin yeterli olmadığı görülür. Bu kazanımların işleniş yapısı gözlem yapmaya, doğal ortamda olay ve olguyu incelemeye daha uygundur. Coğrafya dersine yönelik okul dışı öğretim etkinliklerine, doğal ve beşeri alanda yapılacak çalışmalar katkı sağlayacaktır. Bu çalışmalara "inceleme gezileri, arazi çalışmaları, çevre gezileri, jeolojik alan gezileri, beşeri çevre gezileri, termal alan gezileri, turizm alan gezileri ve bilim müzeleri gezileri" örnek olarak verilebilir. Çiftçi & Dikmenli, 2016).

Okul /sınıf dışı öğrenme alanlarında gerçekleştirilmesi gereken bazı öğretim faaliyetleri çeşitli sebeplerden dolayı ihmal edilebilmektedir. Bu öğretim faaliyetlerinin kullanımına engel teşkil eden sorunlar arasında; okulların ya da öğrencilerin maddi imkan yetersizliği, ulaşım faaliyetleri organizasyonundaki zorluklar, ders programlarının yetiştirilmesinde gerek duyulan zaman yetersizliği, velilerin bu faaliyetlere yönelik çeşitli sebepleri içinde barındıran olumsuz tutumu, idare kaynaklı problemler sayılabilir (Bozdoğan, 2007). Bireylerin eğitim faaliyetleri aşamasında gerçek yaşam alanlarından uzaklaştırılması ve bu faaliyet sürecinin sınıf içine hapsedilmesi eleştirilen konular arasındadır (Özür, 2010). Sınıf dışı eğitim faaliyetleri, öğrencinin öğrenmelerinde kalıcılık sağlamak ve bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarına yönelik davranış becerilerini geliştirmek amacıyla yapılan eğitsel etkinliklerdir (Tatar & Bağrıyanık, 2012).

Bir öğretim metodu veya stratejisi olarak kabul gören sınıf dışı eğitim, sınıf içi etkinliklerin yetersiz kaldığı durumlarda veya sınıf ortamında gerçekleştirilmesi zor olan çalışmalarda kazandırılması planlanan hedeflerin öğrenciye aktarılmasına imkan sağlayan eğitsel çalışmalardır (Payne'den aktaran Gülen 2021). Sınıf veya okul dışında yapılan, sınıf dışı öğretim faaliyetlerine yönelik çalışmalar, öğrencilerin öğretim sürecine ve eğitim durumlarına katkıda bulunur (Aydın, Bakırcı & Ürey, 2012). Sınıf dışı öğrenme etkinlikleri sayesinde öğrenciler yaşam alanlarında karşılaştıkları problemlere yönelik yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı bularak bu sorunlara çözümler üretebilirler. Bu çalışmalar bireylere kendini tanıma sürecinin yanında sorumluluk alma ve liderlik özelliklerini geliştirme becerilerini de kazandırabilir (Binbaşıoğlu, 2000). Doğal çalışma ortamlarında öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmeye olanak sağlayan ders dışı etkinlikler, akademik açıdan ve pratik yaşam açısından önem taşımaktadır. Yapararak yaşayarak öğrenmeyi ön

plana alan bu etkinliklerin, sınıf içi öğretim faaliyetleri kadar önem görmesi gerekmektedir (Sezen'den aktaran, Aydın, Bakırcı & Ürey, 2012). Bu öğrenme ortamlarından öğretime yönelik verim alınması, dersi veren öğretmenin süreci etkin bir biçimde yönetmesiyle ve doğru biçimde planlaması ile yakından alakalıdır. Öğretmenler için planlama süreci uğraş isteyen sınıf dışı öğretim çalışmalarında, öğretimin hangi ortamda gerçekleşeceği ve öğretim sürecinde hangi yöntem tekniğin kullanılacağı önceden planlanmış olmalıdır (Sarioğlu & Küçüközer, 2017).

Sınıf dışı öğrenme alanları öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenme deneyimine imkan sağlarken, onların merak ve motivasyonlarını da arttırmaktadır. Böylelikle derse yönelik yaşantıların artması ile beraber dersle alakalı bilişsel ve duyuşsal başarılarının da arttığı görülür. Okul dışında gerçekleştirilen bu öğrenme faaliyetlerinde farklı teknikler de kullanılmaktadır. Bu teknikler arasında gezi, sergi, görüşme ve gözlem gibi çalışmalar yer almaktadır. Öğrenciler bu öğrenme alanları sayesinde dersin kazanımları ile ilgili yaşantıları doğal ortamında edinebilirler. Bu ortamlar aracılığıyla öğrencilerin çevre ve okul ilişkileri güçlenir ve eğitimin tek bir mekanla sınırlı olmadığını ve yaşamın her anında ve her yerinde gerçekleştirebildiği olgusu benimsenmiş olur (Bloom'dan aktaran Gülen, 2021).

2.4. Sınıf Dışı Öğrenme Alanları: Okul Bahçeleri

Sınıf içi öğretim etkinlikleri, yaparak yaşayarak öğrenme deneyimlerinden yoksun, nesne ve olayların gerçekliği ilişkisinden uzak, genellikle simge ve sembollerle sınırlı olması ve öğrencilerin sosyal ilişki kurmasına az olanak tanınması sebebiyle eleştiri almaktadır (Türkmen, 2010).

Dersin dışında yapılacak eğitsel etkinlikler için tercih edilen sınıf dışı öğrenme alanları, sınıf içi eğitim ortamlarında gerçekleştirilemeyen etkinlik çalışmalarından farklı yöntem ve tekniklerle öğrenme imkânları sunmaktadır. Bu eğitsel alanlar öğrencilere kendi hızında öğrenme fırsatı sağlamakta ve öğrencilerde bireysel farklılık gösteren farklı öğrenme yöntemleriyle öğrenmelerine imkân vermektedir. (Ürey, 2013)

Formal eğitimdeki kazanımların aktarımını ve dersin içeriğini destekleyecek bu öğrenme alanlarında gerçekleştirilen uygulamalardan birisi de "Okul Bahçesi Programları" çalışmasıdır (Blair, 2009).

Sınıf dışı eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ortamlardan birisi de okul bahçeleridir. Okul dışı eğitim çalışmalarında yaşanan çeşitli engellere karşı kullanımı ve erişisi en kolay olan okul bahçeleri, sınıf dışı eğitim çalışmalarına alternatif mekanlar olarak kullanılabilir (Gülen, 2021).

Neuaman (1982), sınıfta verilen kuramsal bilginin öğretim sürecinde tek başına yeterli olmayacağını, okul bahçelerinin öğrenciler için uygulamalı deneyimler elde edebilecekleri alanlar olabileceğini savunmuştur (Neumann ‘dan aktaran Arabacı & Çıtak, 2017). Okulun öğrencilere yönelik sosyal bir çevre oluşturarak; onlara toplumsallaşma becerileri kazandırma işlevi, bilgi kazandırma işlevine göre daha önemli görülmektedir (Yavuzer, 2001). Öğrencilerin toplu olarak bir arada bulundukları ortamların başında okul bahçeleri gelmektedir. Bu mekânlar öğrencilerde sosyalleşme becerisinin gelişmesine ve birlikte çalışma becerilerinin kazandırılmasına olanak sağlar.

Okul bahçesi alanlarının, amaca yönelik doğru bir biçimde tasarlanması ile bu alanlarda “dil eğitimi, piyes, matematik, sosyal bilimler, tarih, müzik, sanat tasarım, coğrafya çalışmaları” yapılması mümkün olabilir (Scholastic Ltd’den aktaran Algan & Uslu, 2009). Gelişmiş ülkelerde okul bahçelerinin sadece boş vakitleri değerlendirmek için kullanılan bir mekan olmadığını, bunun ötesinde öğretim faaliyetlerinde kullanan bir eğitim mekanı olduğu görülmektedir (Erdönmez, 2011).

Bu noktada okul bahçeleri çevre eğitimine yönelik pratik yaşam deneyimlerinin elde edilebileceği bir öğrenme alanı olarak birçok imkânı içinde bulundurmaktadır. Sonuç olarak bahçe sahalarında yapılacak etkinlikler, öğrencilerin doğal çevre ve yaşam alanlarına ilişkin olumlu yönde tutum kazanmalarına yarar sağlar. Bu sayede bireyler çevrenin ve ekosistemin doğal yapısı hakkında bilgi sahibi olarak farkındalık kazanırlar (FAO, 2010).

Okul bahçeleri her yaş düzeyindeki bireyler için zengin öğrenme deneyimleri sunar. Geleneksel sınıfın dışındaki öğrenme zeminleri arasında yer alan okul bahçeleri öğrencilerin dışarıda öğrenme fırsatlarına kolay erişim sağlayan ulaşılabilirliği en yakın sahalardır. Okul bahçeleri yerel ölçekte sınıfın dışında eğitsel çalışmalar yapmak için ideal bir başlangıç noktasıdır.

Yılmaz (1995), okullarda, geleneksel sınıf ortamlarında öğrenciye kazandırılan teorik kazanımların tek başına yeterli olmayacağını vurgular. Kazanımların pratik yaşamda karşılığının keşfedilebilmesi için okul bahçelerinin uygulama sahaları olarak kullanılması

gerektiğini savunur. Şehir ortamlarında yetişen bireylerin bitkileri ve diğer canlıları yaşam ortamında gözlemlene hususunda eksik kaldığını belirterek okul bahçelerinin doğal yaşam laboratuvarları gibi tasarlanmasını önermiştir (Yılmaz'dan aktaran Aksua & Demirel, 2011).

Okul bahçelerinde yapılan eğitsel çalışmalar aracılığıyla öğrenciler bitki yaşamıyla biyoçeşitlilik ilişkisini kavrar ve bitkilerin besin değeri açısından canlı yaşamındaki yerinin önemini farkında olur (Jhonson, 2012). Okullarda uygulanan öğretim müfredatlarının gelişim ve uyum aşamalarında okul bahçeleri bir başlangıç sahası olabilir. Öğrenciler okul bahçelerinin eğitim faaliyetlerinde kullanımı ile ekolojik döngünün işleyişini derinlemesine öğrenme fırsatı bulurken; küresel ölçekli problemlere ve bu problemlerin çözümlerine, sürdürülebilir çevre anlayışı ile yaklaşabilme becerilerine sahip olur (Bowker & Tearle'den aktaran Karatekin & Çetinkaya, 2013).

Doğal ortamın unsurları ile içeriği zenginleştirilen okul bahçeleri öğrencilerde kavrama düzeyini geliştirir, hayal etme gücünü ve yaratıcılık becerilerini destekler. Pedagojik değerlere sahip olan okul bahçeleri çeşitli etkinliklerde öğrencilere deneyim olanakları sunmaktadır (Hauser'den aktaran Özdemir, 2011).

Öğrencilerin tüm yönleri ile gelişimine imkan sağlayan okul bahçeleri, her birey için özeldir. Bu sahalarda yapılan faaliyetler öğrencilerin kendini tanımlarına yardımcı olurken, farklı yeteneklerini de keşfedebilme olanağı sunar (Ouvry, 2003; Wilson, 2008: aktaran Aytekin, 2019). Öğrenciler için esnek bir öğrenme alanı olan okul bahçeleri, amacına yönelik tasarlandığında öğrencilerin öğrenme faaliyetlerine yönelik gereksinimlerine çözüm olabileceğinden dolayı eğitsel faaliyetler açısından büyük önem taşımaktadır (Aytekin, 2019).

Görmez ve Göka (1993), yapmış oldukları çalışmada çevre eğitiminde işlevi önemli olan okul ve okul bahçelerinin, resmi ve ciddi görünümlü olmaları sebebiyle eğitim sürecini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Sınıf içi öğrenme çalışmalarının, sınıf dışı eğitsel etkinlikler ile desteklenmesi aşamasında kullanılabilecek okul bahçeleri uygulamaları, ülkemizde uygulanan yenilikçi öğretim programının temel felsefesi ile örtüşmekte ve eğitim sürecine katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Öğrenciler bu eğitsel ortamlar aracılığıyla uygulamaya dayalı deneyimler elde edebilirler ve problemleri yaşam alanlarında görerek onlara çözüm üretebilirler (Ürey, 2013).

2.5. Bahçe Temelli Eğitim

Bahçe temelli eğitim, eğitsel açıdan önem taşıyan, deneysel eğitim çalışmalarını içeren ve bahçe tarım alanlarını laboratuvar sahaları olarak kullanan eğitim yaklaşımıdır. Bunlara ek olarak bahçe temelli eğitim, sürdürülebilir kalkınma çalışmalarını ve ekolojik olaylara karşı farkındalık olgusunu destekleyen bir eğitim anlayışıdır. Doğal ortam unsurlarına ait materyallerle içeriği zenginleştirilen alanlarda öğrencinin eğitim sürecine aktif katılımını hedefleyen eğitsel çalışmalarla öğrenme faaliyeti gerçekleştirilir (Somuncu Demir, 2012). Çeşitli disiplinlerin eğitim-ğretim faaliyetlerinde kullanılabilecek bahçe temelli eğitim; doğanın, çevrenin ve canlı yaşamının anlaşılabilmesi gibi geniş bir eğitim işlevine sahiptir. Bahçe temelli eğitim vasıtası ile öğrenciler bahçeden edinmiş oldukları deneyimleri yaşamlarına entegre etme fırsatı yakalarlar. Bahçe temelli eğitim sürecinde bireyler, doğa ile aralarında oluşabilecek tehlikeli kopukluğu tersine çevirebilir, doğayla ve okulla olan bağ duygusunu derinleştirerek evre duyarlılığına yönelik farkındalık kazanabilir.

Temel felsefesini, deneysel eğitim çalışmalarının oluşturduğu, çevresel farkındalık düzeyini, ekolojik ve tarımsal okuryazarlık becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bahçe temelli eğitim anlayışı, doğal yaşam alanlarında müfredatta bütünleştirilmiş bir fikir çalışmasıdır (Subramanian, 2002). Bahçe temelli eğitim, disiplinler arası çeşitli ders etkinliklerinin gerçekleştirilmesine imkan sağlayan, yenilikçi eğitim anlayışına uygun, deneyimsel ortamlardan oluşan bir ğretim yaklaşımıdır. Bahçe temelli eğitimde, dinamik bir ortamdan oluşan öğrenme alanı, öğrencinin ilgisini çekerek onlara gözlem yapma, keşfetme ve deney yapma fırsatı sunar. Nitekim bir eğitsel öğrenme yaklaşımı olan bahçe programları yeterince esnek bir yapıya sahiptir. Her okul ihtiyaçları ve kaynakları doğrultusunda bu programı uygulayabilir. Bahçe temelli eğitim anlayışında; birden fazla öğrenme stiline hitap etme, disiplinlerarası öğrenmeler için alan oluşurma, bireylerde çevresel tutumları iyileştirme, bireylerin eğitsel çalışmalarında özgüveni arttırma, işbirlikli öğrenme olgusunu geliştirerek bireylere sabır ve sorumluluk alma becerilerini kazandırma, doğal çevreye yönelik sürdürülebilir çalışmalar planlama ve fikir üretme becerileri kazandırma hedeflenmektedir (Dirks & Orvis, 2005; Robinson-O'Brein, Story & Heim 2009).

Bu zellikleri ile bahçe temelli eğitim anlayışı kişisel yaşam becerilerinin gelişiminde ve temel eğitim sürecinin tüm aşamalarında kullanılabılır. Bu eğitim anlayışı temelinde "yaparak - yaşayarak" ğrenme anlayışını barındırır ve öğrencilere, etkileşime açık öğrenme alanı imkân sağlar. Bahçe etkinlikleri sayesinde, öğrencilere doğa ile temas

edebilme ve üretken olma becerileri kazandırma amaçlanır. Bahçe temelli eğitim ile ilgili yapılan araştırmalarda; okul bahçesi uygulamalarına yer veren ve öğretim programlarını bu yönde oluşturan okullarda bireylerin doğaya yönelik olumlu tutumlar geliştirdiği, problem çözme, eleştirel düşünme ve araştırma inceleme becerilerini kazandığı görülür (Desmond, Grieshop, & Subramaniam, 2002; Bergeron, Schrader, & Williams, 2019; Froebel, 1998; aktaran Taşçı, Usbaş Kaya & Önkol Bektaş, 2021). Bahçe Temelli eğitimde, eğitsel çalışma alanları uygulamalı öğrenmeye imkan sağlayan bir laboratuvar olarak kullanılır. Bu çalışma alanlarında öğrenciler bir bitkinin gelişim evrelerini bilimsel yöntemlerle inceleyebilir; havayı, toprağı ve çevredeki canlı çeşitlerini gözlemleyebilir. Bu öğrenme alanları, ekosistemin incelenmesine imkân sağlayan gerçek yaşam deneyimlerinin kazandırıldığı ideal yaşam alanları olarak tasarlanabilir. Bahçe temelli öğrenme anlayışında öğrenci, yapılan etkinliklerde veya öğrenilen bilgilerde deneysel uygulama çalışmaları yaparak kendi öğrenme sorumluluklarını alabilme becerisi kazanır.

Öğrencilerin kendi öğrenme alanlarını inşa etmek ve bu ortamlardan ürün elde etmek için tasarlayacakları okul bahçeleri onlara, güncel yaşam problemlerinin farkına varabilme ve bu problemlere çözüm üretebilme becerisi kazandıracaktır (Damon & Lownds'tan aktaran Ürey).

Sürdürülebilir bahçe uygulamalarında öğrencilere, doğal çevreye yönelik uygulamalara ve durumlara ilişkin yerel ve küresel çapta çözüm üretebilen bakış açısı kazandırılmaya çalışılır. Bahçe temelli eğitim, temel müfredatın sınıf dışı öğrenme ortamlarında öğretilmesini içerir. Hazırlanan müfredatta ulaşılması hedeflenen kazanımların erişisinde çevre veya yer temelli öğretim modelini kullanan bahçe temelli eğitim çalışmaları, eğitsel faaliyet çalışmalarının içeriğini zenginleştirir.

2.6. İlgili Araştırmalar

Bu kısımda çalışma konusu ile ilgili daha önce yapılan araştırmalar incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda incelenen bilimsel kaynaklar çalışmanın oluşturulmasında kullanılmıştır. Bilimsel çalışmaların incelenmesi sonucunda Coğrafya Eğitimi alanında araştırma konusuna ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bölümde geçmiş yıllarda yapılmış olan araştırma çalışmalarının özetleri yer almaktadır.

Ürey (2018), “Bahçe Temelli Öğrenme Yaklaşımına Yönelik Eğilimler: Okul Bahçesi Uygulamaları Örneği” adlı çalışmayı incelemiştir. Yapılan çalışmada literatürden, 21 farklı

dergide yayınlanmış 154'ü uluslararası ve 8'i ulusal olan 162 bilimsel makaleye erişim sağlanmıştır. Erişim sağlanan bu bilimsel makalelerin çalışılma yılları 2000 ile 2015 yılları arasını kapsamaktadır. Çalışmada araştırmacıya ait “Okul Bahçesi Uygulamaları Alan Tarama Formu” kullanılmıştır. Çalışmalarda okul bahçesi uygulamalarının amacına yönelik yapılan incelemede okul bahçelerinin sağlıklı yaşam becerileri kazandırmada, akademik performansın belirlenmesinde, sosyal ve bireysel becerilerin gelişiminde bir uygulama sahası amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Okul bahçesi çalışmalarının öğrencilerde anlamlı öğrenmeye imkan sağladığı ve akademik başarılarının gelişimine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ürey (2013), “Serbest Etkinlik Çalışmaları Dersine Yönelik Fen Temelli Ve Disiplinler Arası Okul Bahçesi Programının Geliştirilmesi Ve Değerlendirilmesi” adlı tez konusunu çalışmıştır. Araştırmada serbest etkinlik çalışmaları çerçevesinde ve öğretmenlerin görüşleri dikkate alınarak disiplinler arası çalışmalara yönelik, fen dersine ilişkin bir okul bahçesi tasarımı gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel amacı, gerçekleştirilen bu tasarımın öğrencileri nasıl etkilediğini farklı değişkenler açısından değerlendirmektir. Bu araştırmada ilköğretim 5. sınıf öğretim müfredatı örnek alınarak serbest etkinlik çalışmalarına ilişkin fen dersi temelli ve diğer disiplinlerle bağlantılı bir çalışma olan "Okul Bahçesi Programı" geliştirilmiştir. Geliştirilen programda serbest etkinlik çalışmalarına yönelik etkinlikler de kullanılmıştır. Programın öğrenciler açısından etkileri farklı değişkenler kapsamında incelenmiştir. Geliştirilen programın öğrencilere yönelik etkilerinin incelenmesi sırasında anketlerden, testlerden ve ölçeklerden yararlanılmıştır. Araştırmada örneklem olarak ise Trabzon iline bağlı Düzköy ilçesi kırsalında bulunan "E" İlköğretim Okulu ile Trabzon İl merkezine bağlı "A" İlköğretim Okulu seçilmiştir. Serbest etkinlik çalışmalarına yönelik öğretmen görüşleri kapsamında fen dersi temelli ve disiplinler arası etkileşime açık okul bahçesi programı geliştirilmiş ve öğrencilere yönelik etkileri belirlenen veri toplama araçları ile analiz edilmiştir.

Emile Kutay (2019), “Çocukların Doğa İle İlişkilerinin Güçlendirilmesinde Okul Bahçelerinin Rolü” adlı çalışmayı oluşturmuştur. Araştırmada İmece İlköğretim Okulu örneklem olarak çalışma alanı seçilmiştir. Okula ait özellikler ve okul alanı içinde yer alan işlevsel sahalar hakkında bilgi edinilmiştir. Bilgilere, okul idaresi ile yapılan sözlü görüşmeyle, okulun bahçe sahasında yapılan incelemelerle ve okula ait internet sitesi vasıtasıyla ulaşılmıştır. Yapılan kaynak taraması veri toplama süreci araştırmanın ilk basamağını oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci aşamasında, erişim sağlanabilen

lkelerde, okul bahçelerinin proje tasarımı ltleri incelenmiştir. Çalışmanın nc aşamasında erişim sağlanabilen ülkelerin bahçe tasarım standartları kılavuzunda, kullanımı önerilen işlevsel alanlar ve peyzaj alanları incelenerek bahçede yapılması tavsiye edilen etkinlikler açıklanmıştır. Tez çalışmasının son aşamasında elde edilen okul bahçesi ölçütlerinin genel değerlendirmeleri yapılarak, ülkemizdeki bahçe tasarım ölçütlerine alternatif öneriler sunulmuştur. Çalışma sonunda öneri niteliğinde bir okul bahçesi tasarımı yapılmış ve örnek etkinlikler belirlenmiştir.

epni, Aydın ve rey (2012), "Türk İlkokullarında Tarımsal Eğitime İlk Adımlar: Okul Bahçesi Projesi" adlı çalışmayı oluşturmuşlardır. Bu araştırmada tarım dersine yönelik geliştirilen program kapsamında 5 temel hedefin öğrencilere kazandırılması istenmiştir. Çalışmada "Okul Bahçesi Projesi" geliştirilmiş ve bu projenin öğrencilerin tarım bilgilerinde ne gibi değişiklikler yaptığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma 2000- 2008 eğitim ğretim yılında 5 aylık bir süreyi kapsamaktadır. Geliştirilen projenin çalışılması aşamasında" RAST (Araştırmacı, Yönetici, ğrenci, ğretmen) Modeli " kullanılmıştır. Araştırmanın rneklemeni Trabzon ilinde gönüllülük esasını ile tarım dersini almayı tercih eden 6. Sınıf düzeyinde 24 ğrenci oluşurmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin tarım dersine yönelik hedeflenen kazanımlara ulaşılma düzeyinde artış gözlenmiştir.

Akgl Gök (2012), "İlköğretim Okul Bahçelerinin ğrencilerin Tercihleri ve Doğa Bilinci Gelişimini Destekleyici Yaklaşımlar Doğrultusunda Tasarımı: Isparta Kenti rneği" isimli çalışma üzerine incelemelerde bulunmuştur. Yapılan araştırmada ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin hayal etmiş oldukları okul bahçelerinin niteliklerinin kurum türüne, konum özelliklerine ve cinsiyet farklılıklarına göre nasıl değişkenlik gösterdiği, Isparta şehri lğinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda Isparta şehrinde rastgele örnekleme yöntemi ile 8'i ilköğretim okulundan 2., 5. ve 8. sınıf düzeyinde 689 öğrenciyle anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin hayal ettikleri okul bahçelerini belirlemeye yönelik "biliş haritalama" ile "anket" teknikleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda özel okullarla devlet okulları, şehir merkezinde bulunan okullarla kentin çevresinde bulunan okullar, erkek öğrenciler ile kız öğrenciler ve sınıf düzeyleri arasında istatistik çalışmaları düzeyinde anlamlı farklar olduğu belirlenmiştir. Genel itibariyle ilköğretim ikinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin okul bahçelerinde doğal ortam unsurları ile oyun ekipmanlarının bulunmasını istediklerini, 5. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ise spor aktiviteleri yapabilecekleri alanları ile kafeterya, büfe, kantin gibi alanları tercih ettikleri görülmüştür. Çalışma sürecinde elde edilen bulgulara ilişkin okul

bahçe sahasına yönelik öğrencilerin isteklerini ve doğaya karşı olumlu yaklaşım biçimini destekleyen öneriler sunulmuştur.

Malkoç (2014), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları” adlı çalıştırmaı oluşturmuştur. Bu çalışmada sınıf dışı öğrenme ortamlarının sosyal bilgiler dersine yönelik kullanılma durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada tarama deseni kullanılmıştır. Katılımcılar Eskişehir’de bulunan ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinden seçilmiştir. Katılımcı sayısının 40 kişi olduğu araştırmada katılımcıların 20’si sosyal bilgiler öğretmenlerinden 20’si ise sınıf öğretmenlerinden seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından görüşme formu geliştirilerek katılımcılara uygulanmıştır. Veri çözümleme aşamasında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmada edinilen bulgulara göre öğretmenlerin eğitim öğretim süreci için en çok "okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliği" gibi sınıf dışı öğrenme alanlarını kullanmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanlarının kullanımında "ders içeriğinin, zaman ve okulun fiziki yapısının uygunluğu" gibi faktörlerin etkili olduğu belirtilmiştir. Bu öğrenme alanlarından yararlanılamama sebepleri arasında "okulun fiziki yapısının elverişsiz olması, programın yoğunluğu planlamada yaşanan problemler, zamanın yetersiz oluğu, öğrenci sayısının fazla oluğu ve sınıf içi ortamları yeterli ekipman donatısından yoksun olması" gibi etmenler sayılmıştır.

Aytekin (2019), “Okul Bahçelerinin İlkokul 4.Sınıf Öğrencileri ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Ağrı İli Örneği” isimli çalışmasında okul bahçelerinin ilkokul 4.sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin görüşlerine yer vermiştir. Bu çalışmanın amacı okul bahçelerinin eğitim faaliyetleri içerisindeki işlevinin öğretmen ve öğrenciler tarafından nasıl algılandığını belirlemektir. Çalışma nitel araştırma türünde yapılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Bu doğrultuda çalışma grubu, Ağrı’daki sosyoekonomik imkanları farklılık gösteren ilkokullardan seçilen 40 sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Bunun yanında okullarda görevli olan ve gönüllülük esasına göre çalışmaya katılan 20 öğretmenle de okul kavramının onlarda ne çağrıştırdığını üzerine görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra araştırma kapsamına 5 okul daha dahil edilmiş ve toplamda 9 okulun bahçe sahaları Başbay’ın hazırlamış olduğu kontrol listeleri kullanılarak karşılaştırılmış, gerekli görülen sahaların fotoğrafları çekilmiş, verilerin frekansı yüzde değerleri kullanılarak tablo ve grafik çizimleri oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular sonucunda okul bahçeleri alanı geniş ve

ekipman donatısı yeterli olan okullarda, öğrencilerin okul bahçe sahalarına yönelik olumlu görüşler belirttikleri ve memnun oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin eğitim sürecine okul bahçelerini yeteri kadar dahil etmedikleri tespit edilmiştir.

Yılmaz ve Özdemir (2009), “İlköğretim Okulları Bahçelerinin Çocuk Gelişimi ve Sağlıklı Yaşam Üzerine Etkilerinin İncelenmesi” adlı çalışmayı oluşturmuştur. Çalışmanın temel amacı, ilkokullarda bahçe sahalarının çocuk gelişimini nasıl etkilediğini saptamak ve öğrencilerin sağlıklı gelişimi üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu belirlemektir. Araştırmada Ankara’da belirlenen 5 ilköğretim okulunda öğrenim gören 290 öğrencinin, okul bahçelerine yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında öğrencilerin okulda gerçekleştirdiği günlük aktiviteler ve okul idaresi ile öğretmenlerin görüşleri değerlendirilmiştir. Çalışmada fiziksel aktivite çalışmaları ile okul bahçelerinin çevresel donatıları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bahçe sahalarının sağlıklı yaşamı destekleyecek biçimde düzenlenmesine yönelik öneriler belirlenmiştir. Araştırma sonucunda ise okul bahçe alanlarının öğrencilerin fiziksel bilişsel sosyal ve psikomotor becerileri ve gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğu belirlenmiştir.

Taşçı, Kaya ve Bektaş (2021), “Eğitimde Yeni Bir Perspektif: Bahçe Temelli Eğitim Yaklaşımı” isimli çalışmayı oluşturmuştur. Bu çalışmadan bahçe temelli eğitim anlayışının teorik ve felsefi temellerine yönelik bilgiler verilmesi ve bu eğitim anlayışının eğitim sürecinde daha fazla yer alması amaçlanmıştır. Buna yönelik bahçe temelli eğitim yaklaşımının teorik ve felsefi temellerinin yanında tarihsel kökeni de açıklanmaya çalışılmıştır. Bu anlayışın eğitime katkıları ve sürdürülebilir kullanımında karşılaşılan engeller açıklanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda Türkiye’de okul öncesi eğitim düzeyinden başlayarak yükseköğretim düzeyine kadar uygulanan eğitim programlarında bahçe temelli eğitim anlayışının kuramsal ve pratik uygulamalarının yaygınlaştırılması gerektiği saptanmıştır. Bu amaçla süreç içinde yer alacak olan tüm çalışmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Çukur ve Özgüner (2004), “Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik Ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri” isimli çalışmayı oluşturmuştur. Bu araştırmanın temel amacı doğal ortam alanlarının insanlar için önemini ve fiziksel ve psikolojik açıdan sağlık durumlarına yönelik etkilerini konu edinen literatür araştırmalarını incelemek ve sonuçlarını ortaya koymaktır. Araştırma sonucunda insan ve doğa arasındaki etkileşimin oldukça karmaşık bir yapıda olduğu ve doğal ortamın stresi azalttığı insan sağlığı ve psikolojisi üzerinde birçok olumlu etkide bulunduğu saptanmıştır. İnsan doğa ilişkisinin, peyzaj planlama

alışmalarında ve yönetim alanlarında etkilerinin birçok boyutunun bilimsel açıdan desteklenerek araştırılması önerilmektedir.

Akın (2006), “ocuklar İçin İyileştirme Bahçeleri” isimli çalışmayı oluşturmuştur. Bu araştırmada çocuklara ilişkin iyileştirme bahçeleri kavrama ve tasarımının çeşitli boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada birinci aşamada bahçe kavramı ve iyileştirme kavramının ne olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Bahçeler, terapi çeşitlerine göre sınıflara ayrılmıştır. Tarihsel ve kültürel kökenleri araştırılan iyileştirme bahçelerinin çocuklara yönelik tedavi edici fonksiyonu belirlenmiştir. İyileştirme bahçeleri oluşturulurken dikkat edilmesi gereken temel hususlar belirlenmiştir. Bahçelerin tasarım sürecine, sağlık faktörleri ile doğal ortam üzerine yapılan güncel çalışmalar dahil edilmiştir. Çocuklara yönelik tasarlanan iyileştirme bahçeleri projesinin uygulanmasına ilişkin koşulları belirlenen beş örnek çalışma incelenmiştir. Araştırmada, iyileştirme bahçelerinin mevcut durumu ve özellikleri tartışılmış projenin tasarım sürecine ve Türkiye'de kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Bu alışma alanına yönelik geliştirilen plan ve uygulamaların ABD ve Türkiye'deki idare, yasa ve uygulama boyutları değerlendirilmiştir.

Bulut ve Göktuğ (2006), “Sağlık Bulma Yönünde evresel Bir Etken Olarak İyileştirme Bahçeleri” isimli çalışmayı oluşturmuştur. Bu araştırmada zihinsel ve fiziksel açıdan engelli olan ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavisine devam edilen bireylerin, huzurevlerinde yaşamını devam ettiren yaşlı insanların ve hastanelerde tedavi olan insanların fiziksel ve psikolojik sağlıkları ile sosyal yaşam durumlarına yönelik iyileştirme bahçelerinin faydaları ve bu olumlu etkilerin meydana gelişindeki tasarım prensiplerinin neticelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonunda ise iyileştirme bahçelerinin tıp ve evre psikolojisi alanında yapılan araştırmaların sonuçları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bireyler üzerinde psikolojik açıdan ve fiziksel yönden pozitif etkilere sahip olan iyileştirme bahçelerinin ülkemizde kullanımının yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Erzeren (2019), “İlkokul Bahçelerinin Mevzuata Uygunluğu Ve Eğitim Paydaşlarının Okul Bahçesinin Kullanımına İlişkin Görüşleri” isimli çalışmayı oluşturmuştur. Bu çalışmanın temel amacı ilkokullarda okul bahçelerinin ilgili mevzuata uygunluk durumunun belirlenmesi ve eğitimcilerin okul bahçelerinin kullanım durumuna yönelik görüşlerini tespit edilmesidir. Bu doğrultuda okul bahçeleri ile ilgili programların incelenerek okul idaresinin görüşleri de dikkate alınarak bu bahçe sahalarının ilgili mevzuata uygunluğu değerlendirilmiştir Bunun yanında ilkokul ğretmenlerinin

hayallerindeki okul bahçelerine yönelik düşünceleri tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemini Ankara'ya bağlı Çankaya ilçesindeki okul idarecileri ve öğretmenler oluşturmaktadır. Bu örneklemini ilköğretim düzeyinde görev yapan 352 öğretmen ve 59 okul idarecisi oluşturmaktadır. Çalışmada yöntem olarak nicel araştırma yöntemi tercih edilirken tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket çalışması tercih edilmiştir. Çalışma esnasında gerçekleştirilen görüşmelerde bu anket formları kullanılmıştır. Araştırmacı görüşme gerçekleştirmek için gittiği okullarda gerekli izinleri alarak okul bahçe sahalarının fotoğraflarını çekmeyi tercih etmiştir. Verilerin analiz edilmesi aşamasında bulgular " Sosyal Bilimleri için İstatistik Paket Programı 20 (IBM SPSS Statistics 20) " yoluyla incelenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonunda çalışmaya dahil olan okulların bahçeleri ile mevcut mevzuat programı arasında birtakım uygunsuzlukların var olduğu tespit edilmiştir. Bu sahaların eğitimcilerin ve öğrencilerin beklentisini karşılamada eksik kaldığı belirlenmiştir.

Somuncu Demir (2012), "Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Kapsamında Gerçekleştirilen Tarım Uygulamalı Bahçe Temelli Eğitim Modelinin Değerlendirilmesi" isimli araştırmayı oluşturmuştur. Bu araştırmanın amacı, tarımsal etkinlikleri içeren bahçe temelli eğitim anlayışının; ilköğretim 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerde çevrenin sürdürülebilirliğine ilişkin farkındalık oluşturma, tutum ve davranış geliştirme durumlarına ve fen dersi disipliniye yönelik başarılarına olan etkisini araştırmaktır. Çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Araştırmaya çalışma grubu olarak Tokat il merkezindeki bir ilköğretim okulunda 7. sınıf düzeyinde öğrenim gören 18 öğrenci katılmıştır. Gaziosmanpaşa Üniversitesine ait zirai uygulama sahasında öğrencilerin sürece doğrudan katıldığı, sürdürülebilir tarım faaliyetlerini içeren 12 haftalık bir çalışma süreci uygulanmıştır. Uygulama çalışmalarına ilişkin veliler ve öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacının geliştirdiği " Sürdürülebilir Çevre Başarı Testi", "Çevre Bilinci Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulguların analizinde "SPSS (Statistical Package for Social Sciences Program, Version 18.0)" programı kullanılmıştır. İstatistiksel verilerin analiz aşamasında ise t testi kullanılmıştır. Araştırma sonunda tarım etkinlikleri içeren bahçe temelli eğitim anlayışının öğrenci başarısına etkileri görülmüştür. Bunun yanında tarım etkinliklerinin, çevrenin sürdürülebilir kullanımına yönelik farkındalık oluşturmaya, tutum ve davranış geliştirmeye olumlu yönde katkılar sağladığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, ölçme araçları, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgilere yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yönteminde veri ile herhangi bir sayısal araç kullanılmadan veya istatistiksel işlemlere başvurulmadan üretilir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu & Yıldırım, 2005). Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinin önemli özellikleri arasında doğal ortama duyarlı olması, araştırmacının aynı zamanda katılımcı olması, bütüncül bir bakış açısına sahip olması, algıların ne olduğunu belirleme imkanı vermesi, araştırma desenine esneklik sağlaması ve tümevarımcı analiz içeriğine sahip olması söylenebilir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Nitel araştırma yönteminde herhangi bir ilişkinin, etkinliğin, durumun ya da materyalin niteliği incelenir. Nitel araştırma yönteminde araştırmacı verilere ilk elden ulaşır. Bu yöntemde gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama teknikleri kullanılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2013).

Öğretmenlerin coğrafya eğitiminde sınıf dışı eğitim alanlardan biri olan okul bahçelerinden hangi boyutta, nasıl yararlandıklarını tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada tarama deseni modeli kullanılmıştır. Tarama modellerinin amacı incelemeye değer bir durumu doğrudan var olduğu biçimde betimlemektir (Karasar, 2005, s. 77). Bu amaçla öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme, araştırmaya veri üretmek için cevaplanması gereken sorulara yönelik ilgili katılımcılarla sözlü olarak gerçekleştirilen, katılımcı sayısının en az iki kişi olduğu bir iletişim sürecidir (Büyüköztürk, vd., 2013).

Görüşme sürecinde bireylerin deneyimleri, tutumları, zihinsel algıları, düşünceleri gibi gözle görülemeyen özellikleri algılanmaya çalışılır. Görüşmede katılımcıların yöneltile sorulara rahat, açık, anlaşılır cevaplar verebilmesi için uygun koşulların oluşturulması gerekir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Araştırmada verilerin toplanması aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Kullanılan bu teknik nitel veri toplama yöntemine örnektir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde görüşmeye ait sorular ve ilkeler önceden belirlenir. Bu teknikte görüşme esnasında oluşan atmosfere ve katılımcının konuya ilişkin ilgi ve bilgi durumlarına göre esneklik sağlanabilir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu & Yıldırım, 2010).

Bu doğrultuda devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu teknikle toplanan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Verilerin sunumunda ise tablo ve grafiklerden faydalanılmıştır.

Betimsel analiz tekniğinde, görüşme gerçekleştirilen katılımcıların ifadelerini en net biçimde aktarmak için içeriği destekleyecek doğrudan alıntılar kullanılır. Betimsel analizin amacı, görüşme veya görüşme sonucunda ulaşılan bulguları düzenleyerek ve yorumlayarak çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ulaşılan bulguların açık ve sistematik şekilde betimlenmesi yapıldıktan sonra açıklama ve yorumlama yapılır. Araştırmacı süreç sonunda belirlenen temaları anlamlandırır ve ileriye yönelik tahminlerde bulunur (Yıldırım & Şimşek, 2013).

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde, araştırmanın konusu doğrultusunda maksimum çeşitleme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kullanılan teknik amaçlı örnekleme yöntemlerinden biridir. Amaçlı örnekleme yöntemleri konuya ilişkin içerik zenginliği olduğu belirlenen durumlarda araştırmacıya detaylı inceleme yapma imkânı sağlar (Yıldırım & Şimşek 2013).

Amaçlı örnekleme yönteminin temel olarak iki özelliği vardır. Bu yöntem olası olmayan ve seçkisiz olmayan bir örnekleme yöntemidir. Amaçlı örnekleme istenilen ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip özel durumların çalışılması noktasında tercih edilebilir (Büyüköztürk vd., 2013).

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesi aşamasında maksimum çeşitliliği sağlamaya yönelik olarak, görüşme yapılacak öğretmenlerin görev yaptığı okulların farklı türde olmasına özen gösterilmiştir. Maksimum çeşitlilik sağlanmasındaki asıl amaç iki durum arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmek ve çalışmada güvenilirliği sağlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 109).

Bu doğrultuda, araştırmanın çalışma grubunu 9'u devlet okulunda görev yapan 9'u da özel okulda görev yapan coğrafya öğretmenleri oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanımı uygun görülmüştür. Görüşme formuna son şekli verilmeden önce formun pilot uygulaması yapılmıştır. Uzman görüşü için coğrafya eğitimi alanında ve eğitim bilimleri alanında uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Böylelikle kapsam geçerliği yapılan görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcılar bilgilendirilerek görüşmeler kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler bittikten sonra kaydedilen veriler yazılı metin haline dönüştürülmüştür. Bu bağlamda her iki okul türünde görev yapan coğrafya öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler öğretmenlerin görevli olduğu kurum türüne göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan bulgular neticesinde katılımcıların ifadelerindeki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin coğrafya eğitiminde okul bahçelerinin kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemek için yanıtlamaları istenilen açık uçlu sorular şunlardır:

- 1- Coğrafya eğitimine katkı sağlayabilecek sınıf dışı okul ortamları hangileridir? 2- Coğrafya eğitiminde okul bahçelerini nasıl kullanıyorsunuz?
- 3- Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine katkıları nelerdir?
- 4- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı önündeki engeller ya da sorunlar nelerdir?
- 5- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde yararlanılabilmesi için neler önerirsiniz?

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analiz aşamasında veri analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu analiz tekniğinde verileri araştırmacı iki şekilde sunabilir. Bunlardan ilki verileri önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde düzenleyerek sunmaktır. İkincisi ise araştırmada kullanılan sorular kapsamında sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Görüşmeler bittikten sonra görüşme bulguları yazılı metinlere dönüştürülmüştür ve çalışmaya ait soruların çözümlenmesinde kullanılmıştır. Görüşme verileri yazılı metine aktarılırken görüşlere ait sayı adeti tabloya frekans olarak kaydedilmiştir. Bu aşamada kodlama anahtarı geliştirilmesine gerek duyulmuştur. Bu kısım formdaki sorularla ilgili cevapların ilişkilendirilmesi sonucu düzenlenmiştir. Görüşme kodlama anahtarında veriler düzenlenerek tanımlanır ve verilerin içeriği gerekli durumlarda doğrudan katılımcıların görüşleri ile zenginleştirilerek desteklenir. Bu esnada dikkat edilmesi gereken hususlar; yalın bir dil kullanımı ve tekrar eden lüzumsuz cümlelerden kaçınmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Kodlama anahtarının oluşturulup düzenlenmesinin ardından yapılan kodlamalarda “görüş ayrılığı” ve “görüş birliği” durumunu tespit etmek için araştırmacı ve bir uzman formları elde edilen kodlama anahtarına kaydetmiştir (Miles, Huberman & Türnüklü’den aktaran Malkoç, 2014). Bu aşamada ise Miles ve Huberman’ın (1994) güvenilirlik hesaplamalarında kullandığı formülle hesaplamalar yapılmıştır. Bu aşamada güvenilirlik hesaplamasında kullanılan formül şu şekildedir: Güvenirlik Formülü = $\frac{\text{Görüş Birliği} \times 100}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$ (Miles, Huberman & Türnüklü’den aktaran Malkoç, 2014).

Güvenirlik sağlanması için elde edilen sonucun %80-%90 gibi değerlere yaklaşması veya bu değerleri geçmesi gerekir (Miles & Huberman’dan aktaran Malkoç, 2014). Veri analizi için güvenilirlik değeri bu formülün hesaplanması sonucu elde edilmiştir. Coğrafya öğretmenleri için hesaplanan güvenilirlik değeri %90-100 arası değişim göstermiş ve hesaplanan güvenilirlik ortalaması %96 olarak hesaplanmıştır. Tablo 1’de coğrafya öğretmenleri için hesaplanan görüşme kodlama anahtarında bulunan soruların güvenilirlik yüzdesi değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1

Görüşme Kodlama Anahtarındaki Sorular İçin Hesaplanan Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri (%)
1	100
2	90
3	95
4	95
5	100

Güvenirlik değerlerinin hesaplanmasından sonraki aşamada araştırma verileri ile tespit edilen temaların birbiriyle ilişkisi incelenerek temalara ait frekans değerleri belirlenmiştir. Veriler kodlama anahtarına göre düzenlenmiş ve içeriği gerekli görülen yerlerde bulgular referans alınarak doğrudan yapılan alıntılarla desteklenmiştir. Bu aşamada yapılan alıntılarda katılımcıların kod isimlerine “Necati öğretmen görüşünü... olarak ifade etmiştir.” örneğindeki gibi yer verilmiştir.

Her iki okul türünde görev yapan coğrafya öğretmenleri ile yapılan görüşme sonucu elde edilen veriler, öğretmenlerin görevli olduğu kurumun türüne göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan bulgular neticesinde katılımcıların ifadelerindeki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda ve coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımların değerlendirilmesi neticesinde disiplinler arası öğrenmeye dayalı coğrafya eğitim sürecine destek verecek bir okul bahçesi projesi tasarlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu kısmında devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucu ulaşılan verilerin betimsel analizinden elde edilen bulgular ve yorumlar araştırmada kullanılan sorulara dayalı olarak sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

4.1. Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

4.1.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenlerine görüşmeler esnasında ilk aşamada “Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Hangileridir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2

Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Hangileridir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Ortamlar	f
Okul Bahçesi	9
Kütüphane	9
Müzeler	7
Konferans Salonu	6
Sanal Ortamlar	5
Milli Parklar	5
Meteoroloji İstasyonları	4
Hayvanat Bahçesi	3
Bilim Merkezi	1
Çevre Kulüpleri	1
Baraj Alanı	1

Tablo 2’ye göre, öğretmenler görüşme sırasında 9 kez “Okul Bahçesi” 9 kez “Kütüphane” 7 kez “Müzeler” 6 kez “Konferans Salonu” 5 kez “Sanal Ortamlar” 5 kez “Milli Parklar” 4 kez “Meteoroloji İstasyonları” 3 kez “Hayvanat Bahçesi” ve 1’er kez de “Bilim Merkezi, Çevre Kulüpleri, Baraj Alanı” ortamlarını coğrafya eğitimi için kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamları olarak dile getirmişlerdir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Devlet okullarında görev yapan Coğrafya öğretmenlerin çoğunluğu coğrafya eğitiminde kullanılabilecek birden fazla sınıf dışı eğitim ortamı dile getirmişlerdir. Örneğin Necati öğretmen bu soruya *“Eğitim-öğretim deyince aklımıza ilk gelen tabii ki okullardır. Ancak eğitim-öğretim sadece okulda yapılmaz. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği; okul bahçelerimiz, müzeler, milli parklar, bilim merkezleri, çevre kulüpleri, kütüphaneler, hayvanat bahçeleri vb. yerler okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Özellikle konusu olarak doğa ve insanı inceleyen coğrafya dersi için sınıf dışı öğrenmenin daha verimli ve daha etkili olacağını düşünüyorum. Öğrencilerin kitapta gördükleri kavramları, doğal ve beşeri yapıları kendi gözleriyle görmeleri coğrafya öğretimi ve öğrenimi açısından çok daha değerli olduğu kanaatindeyim.”* şeklinde yanıt vermiştir.

Yine aynı soruya Işıl öğretmen *“Okul içindeki tanımlanmış sınıflar dışında yapmış olduğumuz eğitimlerin tamamıdır. Okul bahçesinde olduğu gibi dışarıda müzede, kütüphanede, konferans salonunda gezi düzenlediğimiz milli parklarda doğada bizim branşımız gereği her ortamda bunlara örnek verebilirim, hepsi olabilir. Cep telefonundan*

çocuklar soru gönderiyor. Fiziki bir ortama illa gerek yok. Bilgisayar ortamında olan bir şey de olabilir. Benim anladığım budur.” yanıtını vermiştir.

4.1.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Özel okullarda görev yapan Coğrafya öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Ortamları Hangileridir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Ortamları Hangileridir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Ortamlar	f
Kütüphane	9
Müze	9
Okul Bahçesi	8
Konferans Salonu	7
Meteoroloji İstasyonu	6
Botanik Bahçeleri	5
Jeolojik Alanlar	4
Akvaryumlar ve Ören Yerleri	2
Teknoparklar, Endüstriyel Kuruluşlar, Planetoryumlar, Arboretumlar	1

Tablo 3’e göre öğretmenlerin verdiği yanıtların çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Görüşmelerde okullardaki coğrafya eğitimi için kullanılabilecek sınıf dışı ortamlardan “Kütüphane” 9 kez, “Müze” 9 kez, “Okul Bahçesi” 8 kez, “Konferans Salonu” 7 kez, “Meteoroloji İstasyonu” 6 kez, “Botanik Bahçeleri” 5 kez, “Jeolojik Alanlar” 4 kez, “Akvaryumlar ve Ören Yerleri” ikişer kez, “Teknoparklar, Endüstriyel Kuruluşlar, Planetoryumlar, Arboretumlar” birer kez dile getirilmiştir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Katılımcılardan bu soruya Can öğretmen *“Yani sınıf dışında kullanabileceğimiz ortamlara kütüphane, konferans salonu, müzeler, okulumuzun bahçesi örnek verilebilir. Örneğin müzeler de demişken biz okul olarak öğrencilerimizi bazen iki bazen üç grup halinde Anadolu Medeniyetler Müzesine götürüyoruz. Burada tarih öncesi çağlara ait eserler görebiliyorlar. Paleolitik Çağdan başlayarak günümüze kadar Anadolu arkeolojisi hakkında bilgiler edinebilecekleri çok güzel eserlere tanık oluyorlar.”* cevabını vermiştir. Başka bir katılımcımız olan Ceylan öğretmen soruyu *“Coğrafya eğitiminde kullanabileceğimiz sınıf*

dışı öğrenme ortamları neler olabilir diye baktığımda bunlara okul bahçesini, konferans salonunu, okulun kütüphanesini, jeolojik alanları, müzeleri, çevredeki ulaşılabilen meteoroloji istasyonunu örnek verebilirim. Tabi bunları çoğaltmak mümkündür ama ilk etapta aklıma gelen bunlar.” şeklinde yanıtlamıştır. Burhan öğretmen aynı soruya “Sınıf dışı öğrenme ortamları eğitimin sınırlarını genişletmeye imkan tanıyan sınıfın dışındaki her yer olabilir. Bunu coğrafya dersi için düşündüğümde müzeleri örnek verebilirim. Okulun kütüphanesi veya çevremizde bulunan tüm kütüphaneler de olabilir. Yakın çevrede bulunan endüstri kuruluşları veya botanik bahçeleri olabilir. Gezi düzenleyebilme imkanımız olan jeolojik inceleme alanları, arberotumlar, planetoryumlar yine örnek olabilir. Tabi daha yakın ulaşılabilir okul bahçesi, konferans salonu bu ortamlara örnek olarak söylenebilir.” cevabını vermiştir. Şeyma öğretmen bu soruya “Ders yoğunluğu ve sınava hazırlık telaşından pek kullanılamasam da sınıf dışı öğrenme ortamına okul bahçesini, kütüphaneyi, çevrede gidilebilecek müzeleri, meteoroloji verilerini üreten istasyonları örnek verebilirim. Aslında örnek verdiğim meteoroloji istasyonu Ankara’da var ama fırsat ve imkan bulup gidemiyoruz bile. Ama yine kullanılması mümkün olan teknoparklar, çevrede yer alan ören yerleri bile bizim dersin amacına uygun ziyaret edilebilir diye düşünüyorum .” şeklinde cevap vermiştir.

4.1.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Tablo 4

Coğrafya Eğitimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Karşılaştırılması

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri
a. Okul Bahçesi	a. Okul Bahçesi
b. Kütüphane	b. Kütüphane
c. Müzeler	c. Müzeler
d. Konferans Salonu	d. Konferans Salonu
e. Meteoroloji İstasyonu	e. Meteoroloji İstasyonu
f. Sanal Ortam	f. Botanik Bahçeleri
g. Milli Parklar	g. Jeolojik Alanlar
h. Hayvanat Bahçesi	h. Akvaryumlar
i. Bilim Merkezi	i. Ören Yerleri
j. Çevre Kulüpleri	j. Teknoparklar
k. Baraj Alanı	k. Endüstriyel Kuruluşlar
	l. Planetoryumlar
	m. Arboretumlar

Coğrafya eğitiminde yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamlarına yönelik hem devlet okullarında hem de özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinin benzer ifadeleri incelendiğinde; okul bahçesi, kütüphane, müzeler, konferans salonu, meteoroloji istasyonu yanıtlarını verdikleri görülmüştür. Devlet okullarında görevli coğrafya öğretmenleri sanal ortam, milli parklar, hayvanat bahçesi, bilim merkezi, çevre kulüpleri, baraj alanı gibi mekanları özel okullar bünyesinde görev yapan öğretmenlerden farklı olarak ortaya koymuşlardır. Özel okullarda görevli coğrafya öğretmenleri ise devlet okulları bünyesinde görevli coğrafya öğretmenlerden farklı olarak; botanik bahçeleri, jeolojik alanlar, akvaryumlar, ören yerleri, teknoparklar, endüstriyel kuruluşlar, planetoryumlar, arboretumlar gibi ortamları dile getirmişlerdir.

4.2. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı

4.2.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet okullarında görev yapan Coğrafya öğretmenlerine ikinci soru olarak “Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından olan Okul Bahçelerinden Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5

Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından olan Okul Bahçelerinden Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı	f
Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma	5
Toprak Konusu Anlatımı	4
Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi	4
Doğal Afetlere Yönelik Gerekli Hazırlıkları Yapma	3
Çevredeki Bir Yerin Konumu İle İlgili Çıkarımlarda Bulunma	2
Yaşadığı Mekanın Krokisini Çizme	1

Tablo 5’e göre, öğretmenlerin Coğrafya eğitiminde okul bahçesi ortamını kullanma durumları çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenler görüşme sırasında 5 kez “Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma” 4 kez “Toprak Konusu Anlatımı” 4 kez “Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi” 3 kez “Doğal Afetlere Yönelik Gerekli Hazırlıkları Yapma” 2 kez “Çevredeki Bir Yerin Konumu ile İlgili Çıkarımlarda

Bulunma” 1 kez ise “Yaşadığı Mekanın Krokisini Çizme” yanıtını vermiştir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Öğretmenlerden soruya “‘Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma” yanıtı veren Aysima öğretmen bu görüşünü; “*Genellikle hava gözlemi yaptırmak için öğrencilerimi okul bahçesine çıkarıyorum. Hatta geçen senenin tüm dokuzuncu sınıflarına okul bahçesinde bir haftalık hava olaylarını gözlem çalışması yaptırdım. Hava durumu şeridinde o gün gördükleri hava durumunu doldurmalarını ve sıcaklık değerlerini yazmalarını istedim. Ayrıca öğrencilere havada meydana gelen olaylarını inceleterek bulgularını grafiğe aktarabilmeleri için hava olaylarını gösterebilecekleri tablo, sıcaklık ölçümü yapabilmeleri için termometre ve hava olaylarıyla ilgili grafik içeren çalışma yaprakları dağıttım.*” biçiminde ifade etmiştir.

Taner öğretmen ise “Çevredeki Bir Yerin Konumu İle İlgili Çıkarımlarda Bulunma” görüşünü “*Öğrencilerde hem konum analizi yapabilme hem de bulunulan mekanda gerek teknolojik aletler yardımı ile gerekse doğal yöntemler ile yön tayin edebilme becerisi için okul bahçesinde çalışmalar yaptırıyorum. Örneğin saat ile yön bulma, bahçede çubuk yöntemi ve pusula ile yön bulma, ağaç ve taşların yosunlu taraflarına ve karınca yuvalarına bakarak yön bulma, etkinlikleri yaptırmıştım. Bu tip etkinliklerin günlük yaşamda karşılığını görmek öğrencilerde kalıcı öğrenmelere imkan tanıyor. Hepsinin konuya ilgisinin arttığını gözlemlemiştim.*” şeklinde desteklemiştir.

Hilal öğretmen ise “Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi” görüşünü “*Öğrencilere yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla birlikte tanımaları için okul bahçesinde doğal ve beşeri unsur grupları oluşturularak doğal-beşeri unsurları tespit etmeleri ve örnek getirmeleri istemişim. Bu unsurlar arası etkileşimde çevrede meydana gelen değişiklikleri beraber tartışmıştık. Okulun bahçesinde bulunan banklardaki kullanılan malzemenin yakın çevreden alınan malzemelerden yapıldığını tespit etmemiz onların dikkatini çekmişti. Okulun dış cephesinin güneşe bakmasının baki etkisi ile ilişkisi onları etkileyen bir diğer husustu. Burada insanın yapmış olduğu faaliyetlerin doğal çevreden bağımsız olmadığını fark etmeleri coğrafya dersinin temel felsefesini anlamaları bakımından önemliydi.*” şeklinde desteklemiştir.

Bir diğer katılımcı olan Mehtap öğretmen ise ‘Toprak Konusu Anlatımı’ görüşünü, “*Okullarımızda bahçe kullanımını sınırlayan en temel sorunlardan biri betonlaşmadır. Ben doğal çevremizi oluşturan temel yapı taşlarından biri olan toprağın anlatımında*

farkındalık oluşturması için bahçemizdeki toprak sahayı kullanmayı tercih ediyorum. Öğrencilere toprağın yapısı ve bünyesi hakkında bilgiler aktarırken konu bütünlüğü oluşmuş oluyor. Toprağın oluşumuna etki eden faktörlerden bahsederken onlara çevremizde bulunan toprak hakkında çıkarımlarda bulunmaları için sorular soruyorum. Hayatımızdaki toprağın yerinin önemini ve onun gelecek nesiller için temiz kullanımına dikkat çekiyor. Toprak bünyesinde yaşayan ve ondan çeşitli şekillerde faydalanan diğerkanlılara dikkat çekerek öğrencilerimi bilinçlendirmeye çalışıyorum.” şeklinde desteklemiştir.

Onur öğretmen ise “Doğal Afetlere Yönelik Gerekli Hazırlıkları Yapma” görüşünü, “Okul bahçesi gibi açık ortamlarda öğrencilerin nadiren görebildikleri doğal afetleri (sel, heyelan, çığ) tanıtmak amacıyla gösterimler yapmayı tercih ediyorum. Deprem haftasında okul bahçesinde Türkiye Deprem Haritasını öğrencilere inceletmiştim, deprem çantası nasıl hazırlanır ve içinde neler bulunmalıdır konusu hakkında bilgilendirmeler yapıp deprem bilgi kartı hazırlayarak deprem tatbikatı gerçekleştirmiştik. Gerçi bu tip uygulamaları her zaman yapamıyoruz. İdareyi bilgilendirmek ve ders saatini ve planını buna göre hazırlamak gerekli. Maalesef okul bahçesi kullanımı her zaman mümkün olmuyor.” şeklinde desteklemiştir. Aynı yanıtı veren diğerkbir öğretmen olan Işıl öğretmen ise görüşünü “evremizde yaşanan ve yaşanması ülkemizde muhtemel olan doğal afetlere karşı öğrencilerimizi bilinlendirmemiz lazım. Ben okul bahçesinde öğrencilerimize ağaçlandırmanın erozyonu nasıl önlediğini göstermek için minik bir düzenek hazırlamışım. Düzenekiğin bir tarafında sık ağaçlandırılan diğerktarafa ise seyrek ağaçlandırılan alanla bunu öğrencilere göstermeye alışım. Konunun kalıcılığı açısından fayda sağladığını gördüm. Hatta diğerkilgili branşlardaki hocalarımızda bunu kullanmışlardı.” şeklinde desteklemiştir.

4.2.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafiya Öğretmenlerinin Görüşleri

Özel okullarda görev yapan Coğrafiya öğretmenlerinden ikinci olarak “Coğrafiya Eğitiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından olan Okul Bahçelerinden Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Tablo 6'da görölmektedir.

Tablo 6

Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından olan Okul Bahçelerinden Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma	8
Toprak Konusu Anlatımı	6
Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi	5
Günlük Sıcaklık Farkı Gözlemi	3
Gece ile Gündüz Süre Farkı Gözlemi	2
Su Kaynakları Konusu Anlatımı ve Sürdürülebilir Kullanımı	1

Tablo 6’ya göre, öğretmenlerin Coğrafya eğitiminde okul bahçesi ortamını kullanma durumları çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenler görüşme sırasında 8 kez “Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma” 6 kez “Toprak Konusu Anlatımı” 5 kez “Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi” 3 kez “Günlük Sıcaklık Farkı Gözlemi” 2 kez “Gece ile Gündüz Süre Farkı Gözlemi” 1 kez de “Su Kaynakları Konusu Anlatımı ve Sürdürülebilir Kullanımı” yanıtını vermiştir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Sorulan soruya “Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma” yanıtını veren Can öğretmen görüşünü “*Ders esnasında iklim bilgisi konusunda konu mesela bulutlara geliyor. Havanın açıklık kapalılık durumuna göre öğrencileri okul bahçesine çıkararak onlara bu konuda bilgi vermeye çalışıyorum. Okul bahçesinde gözlem yaparak doldurmaları gereken bir hava gözlem panomuz var mesela sınıfta. Ayın ilk gününden başlayarak o gün hava nasıl ise basit çizimlerle şematize ediyoruz öğrencilerle. Her gün başka bir arkadaşımızda oluyor bu sorumluluk. Bir nevi hem grupla çalışma etkinliği yapmış oluyoruz. Hem de öğrenciye küçük de olsa bir sorumluluk alma bilinci aşıliyorum bu sayede. Ay bittiğinde ise ayın kaç günü hava açık olmuş, kaç günü kapalı olmuş, rüzgarlı geçen kaç gün mevcut, hava sıcaklığı hangi değerlerde seyir etmiş bunları topluca görme şansımız oluyor. Bu noktada ise okul bahçesini bir meteoroloji istasyonu gibi kullanmış oluyoruz. Öğrenci grubu ile Ankara’da olmak büyük şans tabi. Onları meteoroloji istasyonuna götürdüğümde yapmış oldukları gözlemler sonucunda konuya hiçte yabancı olmadıklarını gördüler ve mutlu oldular.*” şeklinde ifade etmiştir.

“Toprak Konusu Anlatımı” cevabını veren Dilek öğretmen görüşünü “*Bahçe uygulaması deyince aklıma ilk öğrencilerle toprak konusunu işlerken yaptığımız çalışma geldi. Sekiz kişilik öğrenci grubumla plastik su şişesinin içine bahçedeki toprak sahadan aldığımız*

materyali horizon sırasına göre koyduk. Aynı zamanda toprağın rengi, bünyesi ve yapısı hakkında konuştuk. Bölgenin iklim şartlarına göre bu toprakta yüksek verimli yetiştirilebilecek tarım ürünleri neler olabilir bunları konuştuk. Bir toprağın oluşumu için gereken şartları konuşurken dikkatlerini çeken en ilginç kısım zaman faktörü oldu. Çok uzun yıllar sonra oluşan toprağın sürdürülebilir kullanımından ve bize düşen sorumluluklardan bahsettik. Toprak erozyonuna karşı ne gibi önlemler alınabilir konusunu tartıştık. Böylelikle öğrenciler işlediğimiz konunun ana temasını direkt olarak gözlemleyebilme şansını elde etti. Toprakta yanlış kullanım yöntemlerinden hareketle organik tarıma bile değinme şansımız oldu. Coğrafya gibi bir bilimin deney sahası doğal ortamdır. Bu nedenle imkanlar dahilinde öğrencileri okul bahçesi başta olmak üzere doğa ile temas edebilecek ortama yönlendirmenin faydalı olacağını düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

“Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi” cevabını veren Ulviye öğretmen görüşünü “Şimdi okul bahçeleri bizim derslerimizde kullanabileceğimiz bir ortam. Bunu ilk soruda da belirttik. Bunu nasıl daha iyi kullanabiliriz ya da nasıl kullanıyoruz durumuna baktığımda ben sınıfın içinde verdiğim bilginin dışarıda nasıl yansıdığını görmek isterim. Öğrencim benim dersimin doğasını anlamalı. İnsan doğa etkileşimine konu olan unsurları çevrede ayırt edebilmeli. Bu şekilde çevresinin bir parçası olduğunun farkına varabilir. Demek istediğim çocuk ben yaşadığım ortamın neresindeyim sorusunu kendine sorabilmeli.” şeklinde cevaplamıştır.

“Günlük Sıcaklık Farkı Gözlemi” ve “Gece ile Gündüz Süre Farkı Gözlemi” yanıtlarını veren Melike öğretmen görüşünü “Okul bahçeleri düşündüğümde bizim için uygulama sahası olabilir tabi. Ben mesela Dünya’nın Şekli ve Hareketleri konusunu işlerken günlük harekete konu olan gece gündüz süre farklarını kavramları için ve gün içerisinde sıcaklık değerlerinin nasıl değiştiğini gözlemlemeleri için bahçede çalışma yaptırđım. Bunu bir hafta boyunca gün içerisinde farklı zaman diliminde ölçtükleri sıcaklık değerlerini karşılaştırarak gerçekleştirdim. Burada öğrenciler ısı birikimi ile ısı kaybının en yüksek ve en düşük hangi saat dilimlerinde olduğu yorumunu yapabildiler. Yine aynı şekilde belirttiğim süre zarfında gündüz saatlerinde kısalma gece saatlerinde uzama olduğunu fark ettiler. Bu çalışmayı tabi Eylül ayının sonu kasımın başı gibi yaptırmıştım. Bunun tam tersi bir durumu görmeleri için bu çalışmanın aynısını martın sonu nisanın başı gibi yaptırmayı planlıyorum. Yani önümüzdeki hafta bu çalışmayı yaptırabilirim.” şeklinde ifade etmiştir.

“Su Kaynakları Konusu Anlatımı ve Sürdürülebilir Kullanımı” yanıtını veren Murat öğretmen görüşünü “Bahçe bizim çevre ile temas halinde olduğumuz ve derslerden sonra nefes alma ortamımız. Aslında sınıf içi kadar öğrenme fırsatı veren bir alan. Ben bunu kendi dersim özelinde nasıl kullandım sorusuna cevap olarak yaptığımız bir çalışmayı örnek verebilirim. Biz çatı giderlerinde yani oluk inişlerindeki suyu toplama alanı yaparak bu suyu bahçede bitki sulamasında kullandık. Basit gibi görünen bu olayda biz birçok farkındalığı öğrencimize aşılama çalıştık. Yağmur sularının bir bölümü ile gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada yağmur yağmadığı zamanlarda bitkilerin su ihtiyacını böyle giderdik. Tabi hepsi için mümkün olmasa da bir bölümü bu şekilde sulandı. Burada amaç bizim için ve bitkiler için yaşam değeri olan suyun bilinçli kullanımına dikkat çekmek. Sürdürülebilirliği arttırmak. Bu sayede öğrencilerde bir bilinç oluştu ve bu okulda ki elektrik tasarrufundan su tasarrufuna çevrenin temiz tutulmasına kadar etkileri oldu. Bunu okulun su ve elektrik faturalarından bile anlayabildik. Sağ olsun okul idaremizde bu çalışmalarımızı takdir ettiler ve destekliyorlar. Biz okul bahçesi uygulamasından yola çıkarak bunu başarabildik. Bunun örneklerini çoğaltmamız mümkün. Bizim dersimizin içeriği buna uygun. Biz bu farkındalıkları oluşturabilirsek insanların bizim dersimize olan bakış açısı da değişecektir.” ifadesi ile belirtmiştir.

4.2.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Tablo 7

Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Katkıları

Devlet Okullarında Görevli Yapan Coğrafya Öğretmenleri	Özel Okullarda Görevli Yapan Coğrafya Öğretmenleri
a. Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırması	a. Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırması
b. Yapararak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlaması	b. Yapararak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlaması
c. Dersi Eğlenceli Hale Getirmesi	c. Dersi Eğlenceli Hale Getirmesi
d. Doğa Bilinci ve Duyarlılığını Geliştirmesi	d. Dersin İçeriğini Yansıtmaya İmkan Tanıması
e. Sosyalleşmenin ve İletişimin Artmasını Sağlaması	e. Merak Duygusunu Geliştirmesi
f. Öğrencilerin Motivasyonunu Arttırması	f. Farklı Bakış Açılarını İmkan Sağlaması
g. Dersi Ezber Olmaktan Kurtarması	g. Bütün Duyuların Öğrenme İçin Kullanımına İmkan Tanıması

Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkılara ilişkin her iki tür okulda görev yapan coğrafya öğretmenleri; öğrenilenlerin kalıcılığını arttırması, yaparak yaşayarak öğrenmeye imkan sağlaması, dersi eğlenceli hale getirmesi görüşlerinde hemfikirlerdir. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri özel okul öğretmenlerinden farklı olarak bahçe ortamların; doğa bilinci ve duyarlılığını geliştirmesi, sosyalleşmenin ve iletişimin artmasını sağlaması, öğrencilerin motivasyonunu arttırması, dersi ezber olmaktan kurtarması şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Özel okullarda görevli öğretmenler ise farklı olarak; dersin içeriğini yansıtmaya imkan tanınması, merak duygusunu geliştirmesi, farklı bakış açılarına imkan sağlaması, bütün duyuların öğrenme için kullanımına imkan tanınması görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.3. Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Katkıları

4.3.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinden “Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8

Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırıyor	3
Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlıyor	2
Dersi Eğlenceli Hale Getiriyor	2
Doğa Bilinci ve Duyarlılığını Geliştiriyor	1
Sosyalleşmenin ve İletişimin Artmasını Sağlıyor	1
Öğrencilerin Motivasyonunu Arttırıyor	1
Dersi Ezber Olmaktan Kurtarıyor	1

Tablo 8’e göre, Coğrafya öğretmenlerinin, okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkılara ilişkin görüşleri çeşitli noktaları vurgulamaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinden 3’ü “Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırıyor”, 2’si “Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlıyor”, 2’si “Dersi Eğlenceli Hale Getiriyor”, 1’i “Doğa Bilinci Ve Duyarlılığını Geliştiriyor”, 1’i “Sosyalleşmenin ve İletişimin Artmasını

Sağlıyor”, 1’i “Öğrencilerin Motivasyonunu Arttırıyor”, 1’i “Dersi Ezber Olmaktan Kurtarıyor” şeklindedir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri soruya yönelik verdikleri yanıtlarda birden çok özelliğe vurgu yapmışlardır.

Öğretmenlerin görüşlerinin 3’ünde ortaya çıkan “Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırması” görüşünü Mehmet öğretmen *“Bir defa sınıfta vermiş olduğum bilgilerin kalıcılığı günlük hayatta ne kadar karşılık bulduğu ile doğru orantılı. Okul bahçesi bana bu anlamda olanaklar sunuyor. Mesela derste güneş ışınları en dik geldiği vakit gölge boyu en kısa olur dediğimde bunu bahçede bir kısa çubuk yardımı ile kanıtlayabiliyorum. Öğrenci bunu salt bir bilgi olarak duyduğunda anlam veremiyor”* biçiminde ortaya koymuştur. Taner Öğretmen ise görüşünü *“Coğrafya dersi yapı itibari ile görselliğe ve kanıta dayalı bir ders. Temel felsefesi doğa ile insan etkileşimini incelemek olan bir derste aktarılan bilginin doğada karşılığını göstermek bu noktada büyük önem taşıyor. Bulut tiplerini anlattığım bir ders esnasında bulut tiplerinden birkaçını okul bahçesinde gösterdiğimde öğrenci bilgi ile görseli sentezleme imkanı yakalıyor. Bunca yıllık deneyimime dayanarak söylemek gerekirse öğrenci bu tip bilgileri benimsiyor.”* şeklinde ifade etmiştir. Aynı yanıtı veren Aysima öğretmen ise görüşünü *“Coğrafyanın laboratuvarı dışarıdır. Okulda dışarıya ilk temas ettiğimiz yer ise okulun bahçesi oluyor haliyle. Mesela rüzgar yönünü anlatırken rüzgar frekans gülünü anlattığımda öğrencilerde bu konunun biraz soyut kaldığını gördüm. Öğrencilere iki hafta boyunca okul bahçesinde teneffüslerde gözlem yapmaları için rüzgarın esiş sıklığının yönlerini kaydetmelerini istedim. Bu sayede elde ettikleri frekans değerleri ile onlara rüzgar gülü çizdirdim. Sonuçtan kendileri de memnun kaldı. Rüzgar yönü tayini ile yerleşim yerlerinin kuruluş aşamasında yer seçimi önemini anlatabildim ve kendileri de çok güzel çıkarımda bulundular. Öğrenci süreçte aktif olunca bilgi kalıcılığı sağlanmış oluyor.”* şeklinde aktarmıştır.

Öğretmenlerin 2’si soruya yönelik olarak *“Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlıyor”* demiştir. Bu görüşünü Onur öğretmen *“Tabi öğrenciyi sürece dahil etmek çok önemli. Öğrencilerime sorumluluk vermeyi tercih ederim. Sınırlı kaynak, tükenebilirlik, aşırı baskı, çevre sorunu ve doğayla uyumlu kalkınma kazanımına ilişkin biz öğrencilerimizle okul bahçesinde küçük bir güneş paneli yaptık ve bu panel sayesinde bahçedeki iki lamba bu enerji ile yanmaktaydı. Bu sayede öğrencilerimi sürecin içine katarak onlara sürdürülebilir kaynak kullanımını öğretmeye çalıştım. Bunun gibi örnekleri*

çoğaltmamız coğrafyanın anlaşılabilir olmasını arttıracaktır ve toplumda bir karşılık bulmasına vesile olacaktır.” olarak açıklamıştır. Mehtap öğretmen ise soruya ilişkin görüşünü “Eğitimi dört duvarın arasından ne kadar çıkartabilirsek öğrenmede kalıcılık artıyor bana göre. Buna olanak sağlayan ortamlardan biride okul bahçeleri tabi. Örneğin haritadan veri kullanma becerisini öğrencilere kazandırabilmek için okulun bahçesinde trekking çalışması yaptırmıştım. Onlara hazırladığım haritalarda yönleri bulmak koşula hedeflere ipuçları saklayarak bir oyun oynatmıştım. Tabi bunun için geniş bir zaman dilimi gerekli olduğu için öğle arası zamanını kullanmıştım. Eğlenceli ve öğretici bir etkinlik olmuştu.” şeklinde açıklamıştır.

Öğretmenlerin 2’si de soruya yönelik olarak “Dersi Eğlenceli Hale Getiriyor” demiştir. Bu görüşünü Hilal öğretmen “Öğrencilerin anlamakta zorlandığı bazı ünite ve konular oluyor. Bunların başında dünyanın şekli ve hareketleri konusu geliyor. Günlük hareket konusunu anlatırken öğrencilere güneşin gökyüzündeki konumu ile sıcaklık değişimleri arasındaki ilişkiyi görebilmeleri için okul bahçesinde iki günlük bir gözlem yapmalarını istedim. Öğrenciler farklı zaman dilimlerindeki sıcaklık değerlerini not aldıklarından bu notları bir düzene koyarak çıkarımda bulundular. Tüm bu çalışmalarda grup çalışması ön plana çıktı ve öğrenciler yaptıkları işten keyif aldılar resmen” şeklinde belirtmiştir. Aynı görüşü paylaşan Işıl öğretmen düşüncesini “Öğrenciler özellikle yaz aylarında sınıfta durmak istemiyor ve haliyle bu durum ders içi performansına yansıyor. Bu döneme denk gelen müfredattaki konular çerçevesinde ders planımı önceden hazırlayarak ilgili konuları okul bahçesinde işliyorum. Bu öğrenci de motivasyon kazanımına olanak sağlıyor ve dersten aldığı verim bu doğrultuda artıyor.”

Sadece Mehtap öğretmen tarafından dile getirilen “Doğa Bilinci ve Duyarlılığını Geliştiriyor” görüşünü “Biz öğrencilerimizle birlikte 11 Kasım Milli Ağaçlandırma Gününde fidan dikme etkinliği gerçekleştirdik okulun bahçesinde. Ben bu etkinliğin sadece özel bir günü ifa etmek olduğunu düşünmüyorum mesela. Okul bahçesinde gerçekleştirdiğimiz bu etkinlikle öğrencilerimiz diktikleri fidanları sahipleniyorlar ve onun bakımını üstleniyorlar. Doğada oluşturdukları karbon ayak izi yükünü bir nevi azaltıyorlar. Bunlar bence çok kıymetli etkinlikler. Öğrencilerimiz doğaya karşı pozitif duygular besliyorlar ve onu koruma konusunda bilinçleniyorlar” şeklinde desteklemiştir.

“Sosyalleşmenin ve İletişimin Artması” görüşünü ise sadece Işıl öğretmen belirtmiştir. Görüşünü ise “Öğrencilerle okul bahçesinde yapmış olduğumuz etkinliklerde genellikle grup çalışmalarını tercih ediyorum. Bunun sebebi ise öğrenciler arasında birlikte çalışma

becerisini geliştirmek ve onlara olumlu bağlılık duygusunu kazandırmaktır. Hem bu şekilde yaptığım etkinliklerde zamanı da daha verimli kullanma şansım oluyor. Malum bizim müfredatımızda öğretmenlerimizi zorlayan hususların başında zaman yetersizliği geliyor. Zaten bizi okul bahçelerini kullanma hususunda zorlayan etkenlerin başında yine bu durum geliyor” şeklinde ifade etmiştir.

“Öğrencilerin Motivasyonunu Arttırıyor” görüşünü ise Mehmet öğretmen” Biz okulun bahçesine geçtiğimiz yıllarda çevre tarım alanlarında yetiştirilebilen sebzeler dikmiştik. Bunun için okulun arka tarafında çok küçük bir alan yeterli olmuştu. Öğrenciler neredeyse her teneffüs buranın başında üçer beşer toplanırdı. E tabi burada öğrenci bitkinin gelişim evresini tohumlanma, çimlenme ve büyüme aşamalarını gözlemliyor. Öğrenciler burada gördükleri uygulamayı kendi ev bahçelerinde de yapmaya başladılar sonra. Velilerden çok güzel dönütler aldık. Bu sıralar öğrenci grubumuz üniversiteye hazırlık aşamasında. Maalesef biraz sınav odaklı bir sistem var. Yoksa bu tip bahçe uygulamaları konuya desteğin yanında öğrenci motivasyonunu arttırıyor.” şeklinde dile getirmiştir.

Sadece “Dersi Ezber Olmaktan Çıkartıyor” görüşünü dile getiren Taner öğretmen düşüncesini “Öğrencilerime dünyanın günlük hareketinden bahsederken gün içinde sıcaklık değerinin en yüksek olduğu vaktin ışınların en dik açı ile geldiği öğle vakti olmadığını bunun ısı birikimi ile öğleden sonraki iki ila üç saatleri arasında olduğunu söylemiştim. Bunun ölçümünü okul bahçesinde uygulamalı olarak gösterdiğimde öğrencilerin konuyu daha iyi anladıklarını gördüm. Bu noktada bilgini kalıcılığını da sağlamış oluyoruz tabi” şeklinde ifade etmiştir.

4.3.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinden “Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 9’da görölmektedir.

Tablo 9

Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Dersi Eğlenceli Hale Getiriyor	3
Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırıyor	2
Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlıyor	2
Dersin İçeriğini Yansıtmaya İmkan Tanıyor	1
Merak Duygusunu Geliştiriyor	1
Farklı Bakış Açısına Olanak Sağlıyor	1
Bütün Duyuların Öğrenme İçin Kullanımına İmkan Tanıyor	1

Tablo 9’a göre, Coğrafya öğretmenlerinin, okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkılara ilişkin görüşleri çeşitli noktaları vurgulamaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinden 3’ü “Dersi Eğlenceli Hale Getiriyor”, 2’si “Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırıyor”, 2’si “Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlıyor”, 1’i “Dersin İçeriğini Yansıtmaya İmkan Tanıyor”, 1’i “Merak Duygusunu Geliştiriyor”, 1’i “Farklı Bakış Açısına Olanak Sağlıyor”, 1’i “Bütün Duyuların Öğrenme İçin Kullanımına İmkan Tanıyor” şeklindedir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Öğretmenlerin 3’ü soruya “Dersi Eğlenceli Hale Getiriyor” biçiminde yanıt vermiştir. Bu görüşlerinin nedenini Burhan öğretmen *“Bahçede yaptığımız etkinliklerin öğrencilerde ekstra bir motivasyon oluşturduğuna inanıyorum. Okullarımızda dersleri müfredat doğrultusunda, öğrencilerimizin ilgilerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak işlemeye çalışmakta sınıf içinde öğrencilerimiz zaman zaman dikkat dağınıklığı ve motivasyon kaybı yaşayabiliyor. Bu noktada okulun bahçesinde ders işlemek veya dersin içeriğini destekleyecek etkinlikler yapmak onlara mutluluk verecektir ve derse karşı olumlu tutum sergilemelerine imkan tanıyacaktır. Öğretmen de öğrenciler ile dersi eğlenceli bir şekilde yürütebilecektir.”* şeklinde açıklamıştır.

Aynı yanıtı veren Murat öğretmen görüşünü *“Sınıf içinde bir rutin ders işleyiş sürecine okul bahçesinde yapacağımız etkinlikler eğlenceli bir boyut kazandırabilir. İmkanlar dahilinde hava da güzel olursa dersin içeriğine göre dışarıda ders işlediğim zamanlar da oldu. Ama bazen idare bu olaya pek sıcak bakmayabiliyor tabi.”* diyerek desteklemiştir.

“Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırıyor” yanıtını veren Ceylan öğretmen görüşünü *“Yani buna çoğu şeyi örnek verebiliriz. Mesela biliyorsunuz Çevre ve Toplum ünitesi var bizim derslerde. Bahçede sonuçta bizim çevre ile temasımızı sağladığımız ilk ortamlardan biri*

okulda. Derste çevremizin temiz tutulması konusunda işlediğim temayı bahçede öğrencilere çevre temizliği çalışması yaptırarak pekiştirebilirim. İklim ünitesinde işlediğim bir konunun örneğine dair okul bahçesinde gözlem ya da çalışma yaptırabilirim. Öğrenci birebir örneğini görerek ve çalışmaya bizzat dahil olarak öğrendiklerini pekiştirir böylelikle.” şeklinde ifade etmiştir. Aynı yanıtı veren Şeyma öğretmen görüşünü “Bahçe temelli uygulamalar bizim için teoriden pratiğe geçiş noktasını oluşturabilir. Bahçede çocuklar hem kendi akran grubu ile hem de doğal çevre ile birebir temas halinde oluyor. Kontrollü bir çevrede yapılabilecek eğitimde çocuklar derste gördüğü toprağın yapısını bitkilerin büyüme evresini ışığın nemin havanın canlı yaşamı için önemini inceleme şansı bulacaktır. Buda bilginin teorikten pratiğe geçiş imkanı ile öğrenmede kalıcılığa imkan sağlayacaktır.” şeklinde ifade etmiştir.

“Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye İmkan Sağlıyor” yanıtını 2 öğretmen vermiştir. Can öğretmen bu görüşünü “Şimdi bahçe uygulamaları bize coğrafya eğitimi açısından çeşitli imkanlar sağlayabilir tabi. Okul bahçeleri doğal ortamın gerçekliğine uygun şekilde düzenlenmeli. Öğrenci doğanın işleyişini ve döngüsünü anlayabilir bu sayede. Öğrenci bahçede yetiştirdiği gıdalar ile gurur duyabilir bunu yaparken genetiği değiştirilmiş gıdalardan korkmaktansa doğal sağlıklı gıdayı elde edebilir. Bu da öğrenciye yaşam becerileri sunar. Bağımsız çalışmaktan tutalım da işbirliğine dayalı bir çok çalışmaya dahil olmaya kadar öğrendiklerini yaşama aktarma fırsatı bulurlar.” şeklinde ifade etmiştir. Aynı cevabı veren Dilek öğretmen görüşünü “Öğrenciler okul bahçesi düzenlemeleri ile birlikte yapacakları etkinliklerde çevrenin değerini fark ederler. Ekosistemi anlayabilirler. Bitkilerin yetiştirme evreleri, bu evrelerde nelere ihtiyaç duyulduğunu, gıdaların nasıl yetiştildiğini su tasarrufu ile arazi kullanım konularında doğru bir eğitimle bilgi sahibi olabilirler. Buda öğrenciye bizzat yaşamın içinde olma fırsatını verir.” şeklinde ifade etmiştir.

“Dersin İçeriğini Yansıtmaya İmkan Tanıyor” yanıtını veren Çiğdem öğretmen görüşünü “Bahçede yapılacak etkinlikler öğrencilerin ders başarısını arttırabilir bence. Sonuçta biz öğrenciye burada deneyimsel bir öğrenme ortamı oluşturuyoruz. Çocuklara burada ilgilerini çeken dersin içeriği ile uyumlu etkinlikler verebilirsek öğrenciden ve dersten en yüksek verimi alabiliriz diye düşünüyorum. Bizim derste vermiş olduğumuz bilgilerin bir kısmını doğal ortamda çocuklar görebilme fırsatı elde edebilir. Tabi burada bahçe sadece bizim ders için kullanıma açık bir alan değil bu etkinlikleri planlarken maksimum verimi alabilmek için diğer derslerin öğretim programında yer olan ortak konuları sahaya

sürmemiz lazım. Mesela fen bilimleri ile bizim birçok ortak konumuz var özellikle çevre ve toplum konusu ile doğa ve insan konularında.” şeklinde ifade etmiştir.

“Merak Duygusunu Geliştiriyor” yanıtını veren Murat öğretmen görüşünü *“Okul bahçeleri uygulamalarının faydalarından biri de farklı bir bakış açısına olanak sağlıyor. Şimdi ben tek yönlü bilgi aktarımına karşıyım. Kastım şu öğretmen bilgiyi verecek öğrenci alacak şeklinde. Onun için öğrenci de öğretmen de bu algıyı oluşturan klasik eğitim mirasımız sınıf içi etkinliklerin dışına çıkmayı bilmeli. Bunu önemli buluyorum. Okul bahçelerinin eğitim de kullanımı düşüncesi oldukça hoş bir fikir. Tabi imkanlar dahilinde olması göz önünde bulundurulmalı. Dediğim gibi biz ortamı değiştirsek öğrenci de kendini rahat hisseder ve kendini derse daha çok verebilir. Bunun sonucunda ise öğrenci bilgiyi alırken kendine göre sentezleyip şu şöyle olsa daha iyi olur, bunu böyle yaparsak konuya katkı sağlarız gibi farklı bakış açılarını hem kendine hem bize sunabilir.”* şeklinde ifade etmiştir.

“Bütün Duyuların Öğrenme İçin Kullanımına İmkan Tanıyor” yanıtını veren Necati öğretmen görüşünü *“Öğretimi sonuçta sınıfın dışına taşıyoruz. Buna olanak sağlayan ortamlardan biri de okul bahçeleri örneği verilebilir. Bahçeyi kullandığımızda öğretimi etkili kılmak, öğrenilen bilgileri somutlaştırmak ve bu sayede öğretimde gerçekliği arttırmak mümkün olabilir. Sonuçta çocuk böyle bir ortamda tüm duyu organlarını kullanabilir. Çoklu zeka kuramı var biliyorsunuz. Birden çok duyu organı işin içine katılırsa o derecede dersten alınan verim iyi olur. Bahçede yapılan etkinlikler sayesinde öğrenci insan çevre ilişkisini kurabilir, çevre bilinci kazanabilir coğrafya dersinin ana temasını kavrayabilir diye düşünüyorum. Sınıf içine sıkışıp kalan ezber gerektiren gibi görünen bilgiler somutluk kazanabilir. Öğrenciler deneyimler yoluyla bilgilerinde kalıcılık kazanabilir.”* şeklinde ifade etmiştir.

4.3.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Tablo 10

Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri
a. Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bunları Grafiğe Kaydetme	a. Hava Olaylarını Gözlemleme ve Bunları Grafiğe Kaydetme
b. Toprak Konusu Anlatımı	b. Toprak Konusu Anlatımı
c. Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi	c. Çevredeki Doğal ve Beşeri Unsurların Ayırt Edilmesi
d. Doğal Afetlere Yönelik Hazırlık Yapma	d. Günlük Sıcaklık Farkı Gözlemi Yaptırma
e. Çevredeki Bir Yerin Konumu İle İlgili Çıkarımlarda Bulunma	e. Gece ve Gündüz Süre Farkı Gözlemi Yaptırma
f. Yaşadığı Mekanın Krokisini Çizme	f. Su Kaynakları Konusu Anlatımı ve Sürdürülebilir Kullanımı

Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanma ve bu ortamlarda yapılan çalışmalara ilişkin her iki tür okul öğretmenlerinin görüşlerine bakıldığında okul bahçelerinden yararlanma durumlarının bir kısmının benzer olduğu görülmektedir. Bu durumlar; hava olaylarını gözlemleme ve bunları grafiğe kaydetme, toprak konusu anlatımı, çevredeki doğal ve beşeri unsurların ayırt edilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri farklı olarak doğal afetlere yönelik hazırlık yapma, çevredeki bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunma, yaşadığı mekanın krokiğini çizme durumlarını dile getirmişlerdir. Özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; günlük sıcaklık farkı gözlemi yaptırma, gece ve gündüz süre farkı gözlemi yaptırma ve su kaynakları konusu anlatımı ve sürdürülebilir kullanımı çalışmalarında yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

4.4. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Durumlar

4.4.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet okullarında görev yapan Coğrafya öğretmenlerinin görüşmeler sırasında dördüncü olarak “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11

Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Bahçedeki Alan Yetersizliği	9
Zamanın Yetersiz Olması	7
İdarecilerin ve Velilerin Olumsuz Tutumu	6
Bütçe Yetersizliği	4
Öğrencilerin Dikkatinin Dağılması	3
Öğrenci Sayısının Fazla Olması	2
Ders İçeriğini Etkinliklerle Birleştirmede Sıkıntı Çekme	1

Tablo 11’e göre, öğretmenlerin okul bahçelerinin kullanımını engelleyen sorunları çeşitli biçimlerde ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerinden 9’unda “Bahçedeki Alan Yetersizliği”, 7’sinde “Zamanın Yetersiz olması”, 6’sında “İdarecilerin Ve Velilerin Olumsuz Tutumu”, 4’ünde “Bütçe Yetersizliği”, 3’ünde “Öğrencilerin Dikkatinin Dağılması”, 2’sinde “Öğrenci Sayısının Fazla Olması” ve 1’inde “Ders İçeriğini Etkinliklerle Birleştirmede Sıkıntı Çekme” ifade edilmiştir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Öğretmenlerin görüşlerinin 9’unda ortaya çıkan “Bahçedeki Alan Yetersizliği” görüşüne ilişkin Mevlüt öğretmen “*Maalesef bahçemizin büyük kısmı beton durumunda. Bunu sevmiyorum açıkçası. Okulumuzun spor salonu olmadığı için bahçenin büyük kısmı buna ayrıldı. Beton kısmı azaltıp yeşil alan açmayı düşünüyorum. En azından okul da ferah nefes alınabilir bir ortam oluştururuz. Çocuklara da bu işin sorumluluğunu vermek isterdim. Alan bakımından okulumuz maalesef küçük. Okulların bahçelerimizin belli standartlara göre çevre yapısı dikkate alınarak yapılması gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Mehmet öğretmen görüşlerini “*Bulunduğum okulun bahçesi şehir içinde kaldığı ve betonlaşmaya maruz kaldığı için okul bahçesini*

kullanmakta zorluk çekiyorum. Çoğunluğu beton olan bahçede alan yetersizliğinden dolayı öğrenciler toprakla, yeşillikle temas edemiyor tabi. Oysa okul bahçelerindeki alan yetersizliği yine en çok öğrenciyi etkiliyor. Sadece kendi dersim için söylemiyorum tabi bunu. Öğrenciler zamanının çoğunu bahçede geçirmekte zaten. Siz öğrenciye ve öğretmene alan oluşturmadığınız sürece eğitimden de yeterli verimi almanız zorlaşır. Doğanın içinde olan okullarda bahçenin etkin kullanımı daha mümkün tabi.” şeklinde açıklamıştır. Bir diğer katılımcımız Işıl öğretmen görüşünü “Bu konuda kanayan yaramız tamamen betondan oluşan bir çevre düzenleme anlayışı. Hiçbir açıdan kullanışlı olmayan bu çevre düzenlemesinde okul bahçesini kullanabileceğim bir alan kalmıyor maalesef. İşi doğa ile olan bir dersin bu şekilde bir anlayışla dar alalara mahkum edilmesi son derece üzücü. Bahçe sahasının boyutu da tüm bunların üstüne küçük olunca ancak teneffüslerde yürüyebilecek kadar bir alan kalıyor bize” şekliyle ifade etmiştir.

Soruya “Zamanın Yetersiz Olması” cevabını veren Onur öğretmen görüşünü “Şimdi baktığımızda en önemli kısıtlayıcıların başında zaman yetersizliği geliyor. Özellikle 9. Sınıf konularında soyut kavramlar ve durumlar var. Bunları bahçede yapılabilecek etkinlikler ile daha somut hale getirebiliriz. Ama gerek konuların fazla olması gerekse zamanın yetersiz olması bahçe uygulamaları noktasında beni zorluyor. Mesela 12. sınıflara baktığımızda çocuklarda üniversite sınavına hazırlık temposu var. Aslında onların çevre ve toplum ünitesinde bahçede yapılabilecek birçok etkinlik var ama onlara da bir şey diyemiyoruz. Zaman onlar için her şeyi ifade ediyor bu dönemde. Eksik oldukları sınav konularına yoğunlaşıyorlar.” şeklinde ifade etmiştir. Yine aynı soruya aynı cevabı veren Aysima öğretmen görüşünü “Program yoğun özellikle bizim coğrafya dersi için her zaman böyleydi. Ben müfredatı yetiştireceğim diye geri kalmamak için çaba göstermek zorundayım. Bahçe ortamı kullanabilmek için önceden konuya ilişkin değişiklikler ve hazırlıklar yapmak lazım oluyor tabi. Tüm bunları yapmak ise baya zaman alıyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Soruya başka öğretmenlerimiz “İdarecilerin ve Velilerin Olumsuz Tutumu” cevabını vermişlerdir. Taner öğretmen görüşünü “Okul idaresinden bahçede derse yönelik etkinlik yapmak için izin istediğimde derslerin dışarda işlenmesinden rahatsız oluyor. Gerekçe olarak ise; okul disiplini bozulur, herkes böyle yapmak ister, öğrenciler durumu suistimal edebilir deniliyor. Tabi bu durumda insanın içindeki heves ve heyecan köreltiliyor” şeklinde ifade etmiştir. Mehtap öğretmen ise aynı konuya ilişkin görüşünü “Okul bahçesinin sadece bizim derse tahsis edilen bir alan olmadığının farkındayım. Ama dersin

içeriğini zenginleştirmek ve kalıcı öğrenme sağlamak için etkinlikler düşündüğümde maalesef idarenin engeline takılıyorum. İdarecilerimiz bu duruma fazla sıcak bakmıyorlar. Aynı şekilde velilerimizde bu tip uygulamalara zaman kaybı olarak bakıyorlar. Tüm bunların yanında güvenlik endişesi de oluyor. Velilerimizde ve bazı idarecilerde göre çocuk her şeyi sınıf içinde öğrenmek zorunda gibi yanlış bir algı var.” şeklinde açıklamıştır.

Soruya “Bütçe Yetersizliği” cevabını veren öğretmenlerimizden Sadık öğretmen görüşünü “*Şimdi benim aklımda kendi branşım özelinde diğer dersler için de kullanılabilecek bir çok etkinlik var. Mesela okul bahçesine küçük bir gölet yapıp içinde canlı yaşamına imkan verecek bir alan oluşturulabilir. Su ekosistemi göller gibi konuların anlaşılabilir şekilde işlenmesinin yanı sıra fen bilimleri derslerine de kolaylık sağlayan bir uygulama olabilir. İşte bu noktada kararların uygulayıcısı sadece ben olmadığım için ve maddi olanaklara imkan maalesef sağlanamadığı için bu fikir tasarı aşamasında kalıyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

“Öğrencilerin Dikkatinin Dağılması” yanıtını veren öğretmenlerimizden Mehtap öğretmen görüşlerini “*Sizde iyi bilirsiniz hocam gruplarla yapılan uygulamalarda ders planı yapmak çok önemlidir. Şimdi okul bahçesinde bir uygulama yapacak olsam çevreden ders planını bozabilecek birçok uyaran gelebilir. Sonuç olarak açık alandayız yani. Öğrencilerin geniş alanda duyması zorlaşıyor. Böyle örneklerde olduğu gibi öğrencinin dikkati dağıldığında toparlamak zorlaşabilir. Tabi grup çalışmalarında bu etki büyüyerek devam edebilir dersin işlenişi ve hedeflenen amacın kontrolü bozulabilir.”* şeklinde ifade etmiştir.

Soruya “Öğrenci Sayısının Fazla Olması” yanıtını veren Onur öğretmen görüşünü “*Şimdi bizim sınıflarımızda 20-25 kişilik öğrenci gruplarımız var. Okul bahçesi etkinliklerinde öğrenci sayısının fazla olması grubun yönetimini, derse hazırlamayı zorlaştırabilir, öğretmen öğrenci ilişkilerini olumsuz etkileyebilir, zaman kaybına sebep olabilir, yapılan etkinlikten verim almayı engelleyebilir.”* şeklinde belirtmiştir.

“Ders İçeriğini Etkinliklerle Birleştirmede Sıkıntı Çekme” yanıtını veren Mevlüt öğretmen görüşünü “*Bence karşılaşılan sorunlardan biri de okul bahçesinde hangi konuya yönelik etkinlikler hazırlanacağı yönündedir. Bunların dönem başında ortak bir zümre kararı ile belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Etkinliklerin her öğretmenin doğaçlama gerçekleştireceği bir faaliyet olmasından ziyade planlı çalışmalar olması gerektiğini düşünüyorum. Okul bahçesinde yapacağımız çalışmaları nitelikli bir eğitim açısından*

etkinlikleri hazırlama, seçme, uygulama ve değerlendirme süreçlerine tabii tutmamız gerektiği kanaatindeyim.” şeklinde ifade etmiştir.

4.4.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Görüşmeler sırasında özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinden “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12

Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Zamanın Yetersiz Olması	5
Bahçedeki Alan Yetersizliği	5
İdarecilerin ve Velilerin Olumsuz Tutumu	3
Programın Yoğun Olması	2
Güvenlik Problemleri	1
Mevsimsel Etmenler	1

Tablo 12’ye göre, öğretmenlerin okul bahçelerinin kullanımına ilişkin karşılaştıkları problemleri ve engelleri çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinden 5’inde “Zamanın Yetersiz Olması”, 5’inde “Bahçedeki Alan Yetersizliği”, 3’ünde “İdarecilerin Ve Velilerin Olumsuz Tutumu”, 2’sinde “Programın Yoğun Olması”, 1’inde “Güvenlik Problemleri”, 1’inde “Mevsimsel Etmenler” ifade edilmiştir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

“Zamanın Yetersiz Olması” cevabını veren Murat öğretmen görüşünü “*Şöyle bir sıkıntımız oluyor bu noktada; ders saatlerimiz oldukça azaldı. Özellikle son dönemlerde dersimizin de seçmeli hale getirilmesi ile birlikte bize verilen zaman iyice azaldı. Eski sistemde zor yetiştirdiğimiz konuları şimdi daha dar bir zaman dilimine sığdırmaya çalışmak inanılmaz zor. Yoksa bahçe uygulamaları şeklinde yapılacak etkinlikleri destekleyen bir eğitimciyim. Ama bizim de resmi programda dönem sonuna kadar yetiştirmemiz gereken konular var.*” şeklinde ifade etmiştir.

Soruya “Bahçedeki Alan Yetersizliği” yanıtını veren Ceylan öğretmen görüşünü “*Yani bakacak olursak en önemli sorun okul bahçemizin küçük olması. Birde buna bahçe*

sahamızın betonlaşmış olması eklenince ilk halledilmesi gereken engelin bu durum olduğu ortaya çıkıyor. Bizim dersimizde bahçe etkinlikleri için yeşil saha bence olmalı. İşimiz doğal ortamla. Eğer bunu gerekli şekilde düzenleme imkanınız olmazsa amaçta hasıl olamayabilir. Bizim dersimizden bağımsız olarak da düşündüğümde öğrencilerimizin zamanın büyük bölümünü geçirdiği bu alanların yeterince büyük olması gerekli. Aslında ilk yapılırken her okul için belli bir standart olmalı. Devlet veya özel olsun baktığımızda çoğu okul bahçesinin alanı ya yok ya da çok küçük. Kar amaçlı tamamen sınav merkezli olan eğitim kurumları ticaret merkezleri gibi ofis mantığında çalışıyor. En önemli aktör olan öğrenci burada aslında ön planda gösterilmeye çalışılsa da ikinci üçüncü plana atılıyor maalesef. Konudan fazla uzaklaşmadan toparlamak gerekirse; ilk çözmemiz gereken iş bahçe alanlarının ferah ve yeşil alanlarla donatımının sağlanması. Verimli bir eğitim hedefi için. Bunu kendi dersim özelinde her ders için söylüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

“İdarecilerin Ve Velilerin Olumsuz Tutumu” yanıtını veren Melike öğretmen görüşünü “Veliler ve öğretmenler biz de başarı ölçüsünü maalesef dersimizde yaptırdığımız net sayısı ile orantılı görüyor. Tabi ki çocukların sınava girecek olmaları onlar için de önemli. Bizde maalesef yoğun ders yükünden dolayı özünde yapılması gereken bu etkinliklerden uzak kalmış oluyoruz. Dersin doğasında zaten çevre ile temas var. Ama bizim öğrencimiz toprak yapısını, bitkilerin sınıflandırılmasını, kırç, kırağı, çiğ gibi yoğunlaşma biçimlerini, gölge boyu değişimini vs. bu konuları kitap sayfaları arasında ya da şıklarda gömülü sanıyor. Bu saydığım ve sayamadığım sayısız coğrafya olguları onlar için ya doğru olan A şıkkı ya da işaretlenmemesi gereken B şıkkı olarak kalıyor. İdarecilerimiz sınıf dışı yapılacak olan bahçe etkinlikleri de dahil olmak üzere tüm etkinliklere gerek maddi etkenlerden gerekse güvenlik etkenlerinden dolayı mesafeli duruyor. Veliler de dediğimiz gibi olaya tamamen sınav başarısı olarak bakıyor.” şeklinde ifade etmiştir.

“Programın Yoğun Olması” yanıtını veren Can öğretmen görüşünü “Bizim Coğrafya Dersi öğretim programına göre her sınıf düzeyinde vermemiz gereken 100'er taneden toplam 400 tane kazanım var. Toplam 8 tane coğrafi beceri ve bunun altının doldurulması gereken birçok boyutu var. Bizden beklenen bu yoğun programda 7 ay içinde temel bilimlerin anası olan coğrafyanın konularının tamamının öğrencilere aktarımı. Sonradan seçmeli duruma getirilmesi ile ders saatin yarıya indirilmesi sonucu soru sayısı 5'e düşen coğrafya dersi var önümüzde. Sınav kitapçığında, öğrenciye soruların tamamını yaptırmakla mükellef

görülen bizler varız. Bu yoğun program da bahçe uygulamasına çok az da olsa yer vermeyi önemli görüyorum tabi.” şeklinde ifade etmiştir.

“Güvenlik Problemleri” yanıtını veren Burhan öğretmen görüşünü “Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı konusunda benim çekincelerimin başında güvenlikten kaynaklanan problemler yer alıyor. Olası problemlere karşı öğrencilerin okul bahçesi gibi açık alanlarda savunmasız olma durumu var. Tabi gruplar halinde gerçekleştirecek olduğumuz bu etkinliklerde onların kontrol altına alınması da önemli bir durum. Etkinlik kapsamının yönlendirilmesinde yaşanacak bir problemde direkt sorumlu biz öğretmenler oluyoruz. Hem velinin hem idarenin açık hedefi olma durumu ortaya çıkıyor. Bu tip etkinlikleri serbest çalışma etkinliği gibi gören idarelerimiz olası bir güvenlik problemini izin aşamasında zaten önümüze sürüyor. Bu noktada atılacak adım etkinlik planlamasında ilk aşamaya alınmalı.” şeklinde ifade etmiştir.

“Mevsimsel Etmeler” yanıtını veren Şeyma öğretmen yanıtını “Bahçelerimiz öğretime açık alanlar tabi ki. Bahçelerde öğrenme etkinlikleri bizim dersin işlenişine çok uygun. Elimizden geldiğince bu açık hava alanlarında etkinlik yapmaya özen göstermeliyiz. Çünkü derste verdiğimiz birçok öğretimin dışarıda, doğada karşılığı var. Bizim dersin özelinde söylüyorum diğer derslerin işleniş de sadece sınıf içine sıkıştırılmamalı. Öğrencilerimiz için mevcut durum bilginin ezberlenmesinden öte geçemiyor. Bizim dersimizin karşılık bulduğu yer doğal ve beşeri çevredir. Öğrenciler en yakın çevreden bu alanlarla buluşabilmeli, öğrendiklerinin karşılığını günlük hayatta görebilmeli. Ama bunu hemen şimdi deyince yapamıyoruz. Maalesef bu noktada etkinliği planlarken o gün hava durumu nasıl olacak ya da mevsim şartları neler bunlar göz önünde bulundurulması lazım. Niye diyecek olursak açık alanlara açılan kapılarımız olan bahçelerin mevsimsel şartlardan etkilendiğini görüyoruz. Aşırı soğuk veya aşırı sıcaklığın etkisine açık olan bahçelerde hem öğretmen hem öğrenci grubunun güvenliği ve sağlığı önemli.” şeklinde ifade etmiştir.

4.4.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Tablo 13

Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı Engelleyen Sorunlar

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri
a. Zaman Yetersizliği	a. Zaman Yetersizliği
b. Bahçedeki Alan Yetersizliği	b. Bahçedeki Alan Yetersizliği
c. İdareci Ve Velilerin Olumsuz Tutumu	c. İdareci Ve Velilerin Olumsuz Tutumu
d. Bütçe Yetersizliği	d. Programın Yoğun Olması
e. Öğrencilerin Dikkatinin Dağılması	e. Güvenlik Problemleri
f. Öğrenci Sayısının Fazla Olması	f. Mevsimsel Etmenler

Hem devlet okullarında hem de özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinin, okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımını engelleyen sorunlara yönelik olarak zamanın yetersiz olması, bahçedeki alan yetersizliği, idareci ve velilerin olumsuz tutumu görüşlerinde hemfikir oldukları görülmektedir. Devlet okulları bünyesinde görevli coğrafya öğretmenleri, özel okullarda görevli coğrafya öğretmenlerinin görüşünden ayrı olarak; bütçe yetersizliğini, öğrencilerin dikkatinin dağılmasını ve öğrenci sayısının fazla olmasını engelleyici bir faktör olarak ifade etmişlerdir. Özel okullardaki coğrafya öğretmenleri programın yoğun olmasını, güvenlik problemlerini ve mevsimsel etmenleri bir sınırlılık olarak ifade etmişlerdir.

4.5. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

4.5.1. Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet okullarında görev yapan Coğrafya öğretmenlerine “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Neler Önerirsiniz?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar alınmıştır. Öğretmenlerin soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Tablo 14’te görülmektedir.

Tablo 14

Devlet Okullarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Neler Önerirsiniz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli	4
Öğretim Programı Bahçe Uygulamalarına Uygun Hale Getirilmeli	3
İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması	2
Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması	2
Bahçe Temelli Öğretimin Yaygınlaştırılması İçin Öğretmenlere Seminerler Düzenlenmesi	1
Bahçe Temelli Eğitim İçin Akademisyenlerin Daha Fazla Araştırma Yapması ve Teşvik Etmesi	1

Tablo 14’e göre, öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde daha işlevsel kullanılabilmesine ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Konuya ilişkin öğretmenlerin belirttiği görüşlerin 4 ’ü “Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli”, 3’ü “Öğretim Programı Bahçe Uygulamalarına Uygun Hale Getirilmeli”, 2’si “İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması”, 2’si “Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması”, 1’i “Bahçe Temelli Öğretimin Yaygınlaştırılması İçin Öğretmenlere Seminerler Düzenlenmesi”, 1’i “Bahçe Temelli Eğitim İçin Akademisyenlerin Daha Fazla Araştırma Yapması ve Teşvik Etmesi” biçimindedir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

Soruya “Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli” cevabını veren Sadık öğretmen görüşünü “*Öncelikle bahçeyi hangi konunun anlatımında ya da desteklemesinde kullanacağız bunu belirlememiz lazım. Bundan sonraki en önemli adım ise okul bahçesini buna uygun hale getirmek olacaktır.*” biçiminde ifade etmiştir. Işıl öğretmen ise cevaba yönelik görüşünü “*Derse yönelik verim almak istiyorsak sınıf içinde veya dışında olsun yapılacak etkinliğe dair bir ders planımızın olması lazım. Nasıl ki sınıf içinde işleyeceğimiz ders için ilgili materyali sınıfa getiriyorsak bahçede yapacağımız bir uygulama için de öncesinde orada bir hazırlığımızın olmasının şart olduğunu düşünüyorum*” şeklinde ifade etmiştir.

“Öğretim Programı Bahçe Uygulamalarına Uygun Hale Getirilmeli” cevabını veren Mehtap öğretmen bu konudaki düşüncesini “*Şimdi bizim ders işleyişimizin çerçevesini çizen, dersimize ait bakanlığın belirlemiş olduğu öğretim programımız var. Dersin işleyişine yönelik okul bahçesinin kullanımını teşvik eden ya da bahçede yapılabilecek*

etkinlik önerilerinin programda olması uygulamanın işlevsel bir biçimde işleyişine imkan tanıyacaktır diye düşünüyorum.” ifade etmiştir.

Soruya “İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması” yanıtını veren Aysima öğretmen görüşünü *“Okulda yapmış olduğumuz faaliyetlerde sorumlu olduğumuz idarecilerimiz var. Dersin olağan işlenişinden farklı olarak (okul bahçesini kast ediyorum) bir etkinlik yapacak olsam mutlaka idareden izin almam gerekecek. İdare bu tip etkinliklerde risk oluşturur düşüncesi ile hep çekimser davranıyor ve buna ne gerek var sanki gibi bir tavır gösteriyor. Bu da benim de diğer arkadaşlarımda da şevkini kırıyor açıkçası. Böyle bir işleyiş önemli engellerden birini oluşturuyor tabi. Bence ilk başta çözüme kavuşturulması gereken konulardan birisi olduğunu düşünüyorum.”* haliyle ifade etmiştir.

“Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması” yanıtını veren Işıl öğretmen görüşünü *“Bu çalışmalarda sorun olarak gördüğüm en önemli kısım gerekli olanakları sağlamak. Plan ve işleyiş aşamasını düzenlerken bizim içeriği zengin kılabilceğimiz kısım gerekli materyaller. Örneğin ben bahçeye doğal ve beşeri coğrafya içeriğini yansıtacak bir atölye çalışması yapmaya kalksam basit bir küre ve haritayı bile kendi imkanlarımla elde ederken zorlanırım. Kaldı ki bir çalışma atölyesinin içeriğini zengin kılmak için bunlardan çok daha fazlası gerekecek. Bundan dolayı eğitimin kalitesini ileriye götürmek için yapılan seminerler, konferanslar ve çalıştay gibi benzeri etkinliklerde kaynaklara ulaşılabilirliği sağlamak lazım. Enerjimizi bu tip çalışmalara harcamalıyız. Dersin içeriğini böyle zenginleştirebilirsek kaliteyi dolayısıyla da başarıyı yakalarız. Uluslararası eğitim araştırmalarında yarışabilir hale gelmek için böyle ufak görünen ayrıntıları atlamamamız, sorun ne ise onun üzerine gitmemiz lazım diye düşünüyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

“Bahçe Temelli Öğretimin Yaygınlaştırılması İçin Öğretmenlere Seminerler Düzenlenmesi” şeklinde soruya yanıt veren Taner öğretmen görüşünü *“Bu tip etkinliklerin uygulayıcısı biz öğretmenleriz. Bilgi ile öğrenci arasında bizim göstereceğimiz performans önemli bir ölçüt. Biz köprü vazifesini görüyoruz bir nevi. Bunun için bu etkinlikler nasıl yapılır, ne yapılırsa daha verimli olur, yaş gruplarında dikkat edilmesi gereken noktalar nelerdir gibi bir çerçeve çizilmeli. Böyle etkinlikler yaygınlaştırılacaksa eğer böyle bir düşünce varsa hizmet içi eğitimlere bunun eklenmesi lazım. Sizin de bildiğiniz gibi akıllı tahta kullanımı nasıl bir ders için önemli ise kullanılacak bir yöntem ve tekniği bilip hakim olmakta o derece önemli diye düşünüyorum.”* bu haliyle ifade etmiştir.

Bahçe Temelli Eğitim İçin Akademisyenlerin Daha Fazla Araştırma Yapması Ve Teşvik Etmesi” yanıtını veren Hilal öğretmen görüşünü “*Öncelikle ders dışı etkinlikleri ve bunun özelinde de sizin çalışmanızda yer alan bahçe uygulamasını kıymetli buluyorum. Her yöntem tekniğin nasıl ki bir bilimsel alt yapısı ve dayanağı varsa eğitimde kullanmayı düşündüğümüz bu çalışmalarında kendine göre bir disiplini olmalı. Bunu mevcut düzende sağlayabilecek kurumların en başında öğretmenlerimizin yetiştiği fakültelerimiz gelir. Bu tip çalışmaların bu düzeyden işe konulması ve bilimsel bir zeminde çalışılması lazım diye düşünüyorum. Üniversitedeki hocalarımızın dersin içeriğini destekleyecek çalışmaları araştırmasının alana katkısı olacağını düşünüyorum. Teorik eğitimi yeterli düzeyde alabilecek öğretmenlerimiz okullarımızda bunu pratiğe dökerken zorluk çekmezler*” şeklinde ifade etmiştir.

4.5.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri

Özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinden “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Neler Önerirsiniz?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Katılımcıların soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 15’te görülmektedir.

Tablo 15

Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin “Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Neler Önerirsiniz?” Sorusuna Yönelik Belirttikleri Görüş Sayısı

Yanıtlar	f
Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli	5
İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması	3
Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması	2
Öğretmenlerin Yaratıcı Etkinlikler Tasarlaması	1
Diğer Branşlarla İş birliği Yapılması	1
Öğrenci ve Velilerin Bilinçlendirilmesi	1

Tablo 15’e göre, öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde daha işlevsel kullanılabilmesine ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Konuya ilişkin öğretmenlerin belirttiği görüşlerin 5 ’i “Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli”, 3’ü “İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması”, 2’si “ Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması ”, 1’i “Öğretmenlerin Yaratıcı Etkinlikler Tasarlaması ”, 1’i “ Diğer Branşlarla İş birliği Yapılması ”, 1’i “Öğrenci ve Velilerin Bilinçlendirilmesi” biçimindedir. Katılımcılardan soruya ilişkin yanıt vermeyenler de bulunmaktadır.

“Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli” yanıtını veren Dilek öğretmen görüşünü *“Ya zaten sınıfın dışındaki mekanlar öğrencilerin öğrendiklerini kalıcı hale getirmek için kullanılabilecek mekanlar. Bunlardan biri olan okul bahçelerini bir laboratuvar gibi kullanabilmek için bu alanları bir laboratuvar titizliği ile düzenlememiz lazım. Zaten bu öneriden yola çıkarak biz öğrencide anlamlı öğrenmeyi sağlamış da oluyoruz.”* şeklinde ifade etmiştir. Aynı yanıtı veren Burhan öğretmen görüşünü *“Bahçede veya açık alanda yaptığımız uygulamalar bizim artık eğitim sistemimizin bir parçası haline gelmeli. Çünkü bu alanlar bizim işlediğimiz müfredattaki bilginin gerçek hayatta ilk karşılığının görüldüğü ilk temas alanı. Burada biz bahçeyi bir öğretim aracı olarak kullanabilmeniz için alanların önceden amaca uygun düzenlenmesi hazır hale getirilmesi önemli diye düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. Murat öğretmen ise görüşünü *“Bizim bahçede yapacak olduğumuz etkinlikleri sınıf içi uygulamalardan farklı kılmamız lazım. Yani şunu demek istiyorum; yine aynı sunum şeklinde veya düz anlatım şeklinde dersi dışarıda da işlemenin pek bir faydası olmayabilir. Burada yapılacak etkinlikleri farklı kılacak olan planımız, yöntemimiz ve materyalimiz olacaktır. Açık alanda kurulması planlanan bir eğitim süreci için ilk öncelikle gerekli düzenlemeleri halletmemiz lazım tabi.”* şeklinde ifade etmiştir.

“İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması” yanıtını veren katılımcılardan Melike öğretmen görüşünü *“Bahçe okulun bir uygulama sahası. Burada inisiyatifin tamamı bizde olmuyor maalesef. İdare de bu noktada çalışmalarda inisiyatif almaktan imtina ediyor. Onların desteği aslında süreci baştan çözüyor diyebilirim. İmkanların çoğunu onlardan tedarik ettiğimizde bize sadece eğitsel etkinlik planlaması kalır böylece. Enerjimizi angarya işlere değil de böyle doğru kanala kullanınca da verim elde ederiz diye düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir.

“Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması” yanıtını veren Ceylan öğretmen görüşünü *“Okul bahçeleri çocukların kullandığı sosyal alanların başında geliyor. Biz bahçelerde öğrenmeyi bu sosyal alanlara yaymak istiyorsak bitkisel materyal eksikliği, donatı elamanı eksikliği, yeşil alan eksikliği gibi durumları halletmemiz gerekir. Daha genel bir ifade ile öğretim programında verilecek kazanımlarla gerekli materyali sahada bütünleştirmemiz lazım. Aslında bu noktada maddi manevi desteği öğretmen konunun muhataplarından görmeli. Yoksa süreç hevesin en çok olduğu noktada destek yetersizliğinden tıkanabiliyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

“Öğretmenlerin Yaratıcı Etkinlikler Tasarlaması ” yanıtını veren Can öğretmen görüşünü *“Biz öğretmenlerin farklı bakış açıları olmalı tabi. Nasıl ki bahçede yapılacak bir etkinliğin olağandan farklı olması dikkatimizi çekiyorsa burada yapılacak etkinliklerin de kalıcı öğrenmeyi sağlaması için özgün ve etkin çalışmalar olmasına ihtiyaç var. Biz kendimizi sürekli yenilemeliyiz. Bugün revaçta olan bahçe uygulaması ise de yarın farklı bir yöntem teknik gündeme gelebilir. Burada tüm yollar kalıcı öğrenmeye çıkıyorsa biz bu yolları zenginleştirmek için farklı görüş ve düşünceleri çoğaltmamız lazım. Alanımız özelinde de özgün çalışmalara imza atmalıyız.”* şeklinde ifade etmiştir.

“ Diğer Branşlarla İş birliği Yapılması ” yanıtını veren Çiğdem öğretmen görüşünü *“ Bu soruda aklıma ilk olarak belirli gün ve haftalarda her dersin aynı temayı farklı şekilde işlemesi geldi. Öğrencide ortak değer ve bilgi aktarımı sağlanıyor bu sayede. Bizde eğitim öğretimi sadece kendi dersimizden ibaret görmemeliyiz. Sizde bilirsiniz ki çoklu zeka kuramında öğrencide öğrenme olayını gerçekleştirmek için farklı zeka alanlarına yönelik etkinlikler yaparak içerik zenginleştirilir. Bu durum da olduğu gibi bahçe alanını da diğer derslerin kullanım alanından ve kullanım hakkından bağımsız düşünmemek lazım. Onlarla yapacağımız iş birliği sayesinde öğrencide birçok ortak temayı zengin bir içerikle aynı bahçe etkinliğinde aktarabiliriz. Bu sayede bilginin çok boyutunu öğrenci görebilecektir.”* şeklinde ifade etmiştir.

“Öğrenci ve Velilerin Bilinçlendirilmesi” yanıtını veren Şeyma öğretmen görüşünü *“Yani bizim özel sektörde bu eğitim de olsa konunun muhataplarına memnun etmek esastır. Burada öğrenci ve veli tamamen sınav odaklı. Bahçe uygulamalarından bahsedecek olsak bir memnuniyetsizlik havası özellikle velide oluşabilir. Öğrenci de bahçede ders yapacaksa serbest ders saatimiz olacak havası oluşabilir. Bu da tabi yine veliye dolaylı bir şekilde bile olsa mutlaka yansır. Biz bu noktada böyle bir çalışma yapacaksa öğrenci ve veliyi de bilinçlendirmeliyiz diye düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir.

4.5.3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Tablo 16

Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Etkin Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri
a. Okul Bahçelerinin Öğrenme Sürecini Destekleyecek Biçimde Düzenlenmesi	a. Okul Bahçelerinin Öğrenme Sürecini Destekleyecek Biçimde Düzenlenmesi
b. İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması	b. İdare Kaynaklı Engellerin Azaltılması
c. Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması	c. Gerekli Araç Gereç Temininin Sağlanması
d. Öğretim Programının Bahçe Uygulamasına Uygun Olarak Düzenlenmesi	d. Öğretmenlerin Yaratıcı Etkinlikler Tasarlaması Gerekliği
e. Bahçe Temelli Öğretimin Yaygınlaşması İçin Öğretmenlere Seminerler Verilmesi	e. Diğer Branşlar ile İşbirliği Yapılmasının Önemi
f. Akademisyenlerin Bu Konuda Daha Fazla Araştırma Yapararak, Teşvik Edici Roller Alması	f. Öğrenci ile Velilerinin Bilinçlendirilmesi

Coğrafya öğretmenlerinin okul bahçelerini coğrafya eğitiminde etkin bir biçimde kullanılabilmesi için önerileri incelendiğinde çeşitli benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Benzer görüşlere bakıldığında; okul bahçelerinin öğrenme sürecini destekleyecek biçimde düzenlenmesi, idare kaynaklı engellerin azaltılması, gerekli araç gereç temininin sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri, özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; öğretim programının bahçe uygulamasına uygun olarak düzenlenmesini, bahçe temelli öğretimin yaygınlaşması için öğretmenlere seminerler verilmesini ve akademisyenlerin bu konuda daha fazla araştırma yaparak, teşvik edici roller almasının gerekliliğini vurgulamışlardır. Özel okullardaki coğrafya öğretmenleri ise devlet okullarındaki coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; öğretmenlerin yaratıcı etkinlikler tasarlaması gerektiğini, diğer branşlar ile işbirliği yapılmasının önemini ve öğrenci ile velilerinin bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, coğrafya eğitiminde okul bahçelerinin kullanım durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Tarama modelindeki araştırma 2019-2020 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla 18 coğrafya öğretmeninden toplanmıştır. Bu öğretmenlerin yarısı devlet okullarında yarısı ise özel okullarda görev yapmaktadır.

Verilerin çözümlenmesi aşamasında betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu verilerin yorumlanması aşamasında ise çözümleme sonucunda sayısallaştırılan bulgular kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların görüşleri arasındaki benzer ve farklı ifadeler karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak sonuç ve önerilere ulaşılmıştır.

5.1. Sonuçlar

Araştırma sonuçları, araştırmanın amacı ve katılımcıları dikkate alınarak üç başlık altında sunulmuştur.

5.1.1. Devlet Okullarında Coğrafya Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

1. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenler coğrafya eğitimi için kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamlarını; okul bahçesi, kütüphane, müze, konferans salonu, sanal ortam, milli parklar, meteoroloji istasyonları, hayvanat bahçesi, bilim merkezi, çevre kulüpleri ve baraj alanları olarak sıralamışlardır.
2. Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanmaya ilişkin olarak çeşitli görüşlere ulaşılmıştır. Öğretmenlerden 5'i hava olaylarını gözlemleme ve bulgularını kaydetmede bahçeyi kullandıklarını belirtmiş ve nasıl kullandıklarına ilişkin çeşitli çalışmalar dile

getirmişlerdir. Öğretmenlerden 4'ü toprak konusu anlatımında bahçeden yararlandığını söylemiştir. Öğretmenlerden 4'ü ise bahçeden çevredeki doğal ve beşeri unsurların ayırt edilmesi noktasında yararlandığını belirtmiştir. Bahçe uygulamalarında öğretmenlerden 3'ü doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapma noktasında okul bahçelerinden yararlandıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerden 2'si çevredeki bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunma görüşünü dile getirmiştir. Bir öğretmen ise yaşadığı mekanın krokisini çizme noktasında okul bahçesinde uygulama yaptırdığını dile getirmiştir.

3. Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkıya ilişkin olarak öğretmenlerden 3'ü öğrenilenlerin kalıcılığını arttırdığını, 2'si yaparak yaşayarak öğrenmeye imkan sağladığını, 2'si dersi eğlenceli hale getirdiğini, 1'i doğa bilinci ve duyarlılığını geliştirdiğini 1'i sosyalleşmenin ve iletişimin artmasını sağladığını, 1'i öğrencilerin motivasyonunu arttırdığını, 1'i de dersi ezber olmaktan kurtardığını ifade etmiştir.
4. Öğretmenlerden 9 'u bahçelerdeki alan yetersizliğini ,7'si zamanın yetersiz olmasını, 6'sı idareci ve velilerin olumsuz tutumunu ,4'ü bütçe yetersizliğini okul bahçelerinin kullanımı önünde engel olarak görmektedir. Öğretmenlerden 3 'ü öğrencilerin dikkatinin dağılmasını, 2'si öğrenci sayısının fazla olmasını ve 1'i de ders içeriğini etkinlikler ile birleştirmede sıkıntı çekmeyi bu uygulama önünde gördüğü sıkıntı olarak dile getirmiştir.
5. Öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik çeşitli önerileri de alınmıştır. Öğretmenlerden 4'ü okul bahçelerinin öğrenme sürecini destekleyecek biçimde düzenlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Öğretmenlerden 3'ü ise öğretim programlarının bahçe uygulamasına uygun hale getirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenlerden 2'si idare kaynaklı engellerin azaltılması gerektiğini ifade etmiştir. Gerekli araç gereç temininin sağlanması gerektiğini öğretmenlerden 2'si ifade etmiştir. Bir öğretmen ise bahçe temelli öğretimin yaygınlaştırılması için öğretmenlere seminerler düzenlenmeli yönünde öneri sunmuştur. Öğretmenlerden 1'i de bahçe temelli eğitim için akademisyenlerin bu yönde araştırmalar yapmasını ve bu uygulamayı teşvik etmesini önermiştir.

5.1.2. Özel Okullarda Görev Yapan Coğrafya Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

1. Özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri coğrafya eğitimi için kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamlarını kütüphane, müze, okul bahçesi, konferans salonu, meteoroloji istasyonu, botanik bahçeleri, jeolojik alanlar, akvaryumlar, ören yerleri, teknoparklar, endüstriyel kuruluşlar, planetoryumlar, arberotumlar biçiminde sıralamışlardır.
2. Öğretmenlerin okul bahçelerinden yararlanmaya ve bu ortamlarda yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşleri incelendiğinde çeşitlilik göze çarpmaktadır. Öğretmenlerden 8'i hava olaylarını gözlemleme ve bulgularını kaydetme çalışmalarında bahçe kullanımını tercih ettiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerden 6'sı ise toprak konusu anlatımında okul bahçesi uygulamalarına yer verdiğini dile getirmiştir. Çevredeki doğal ve beşeri unsurların ayırt edilmesi konusunda bahçede yapılan etkinliklerin faydalı olduğunu öğretmenlerden 5'i ifade etmiştir. Öğretmenlerden 3'ü ise günlük sıcaklık farkı gözlemleme etkinliğinde okul bahçesindeki etkinliklere yer verdiğini söylemiştir. Yine öğretmenlerden 2'si gece ve gündüz süre farkı gözlemi çalışmasında okul bahçelerinden yararlandığını söylemiştir. Öğretmenlerden 1'i ise su kaynakları konusu anlatımında ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı noktasında bahçedeki etkinliklere yer verdiğini söylemiştir.
3. Özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinin, okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitime ve öğrenime yapacağı katkılara yönelik düşünceleri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerden 3'ü dersi eğlenceli hale getirdiğini, 2'si öğrenilenlerin kalıcılığını arttırdığını, 2'si yaparak yaşayarak öğrenmeye imkan sağladığını, 1'i dersin içeriğini yansıtmaya imkan sağladığını, 1'i merak duygusunu geliştirdiğini, 1'i farklı bakış açılarına imkan sağladığını, 1'i bütün duyuların öğrenme için kullanımına imkan sağladığını ifade etmiştir.
4. Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerden 5'i okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımını engelleyen sorunlar sorusuna, zamanın yetersiz olması yanıtını vermiştir. 5 öğretmen ise bu konuda bahçedeki alan yetersizliği sorununu ifade etmiştir. 3 öğretmen idarecilerin ve velilerin olumsuz tutumunun bir sınırlılık olduğunu belirtmiştir. 2 öğretmen program yoğunluğunu engel olarak iletmiştir. 1 öğretmen güvenlik problemlerini, 1 öğretmen mevsimler etmenleri engel teşkil eden durumlar olarak belirtmiştir.

5. Özel okullarda görev yapan okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımının daha işlevsel hale getirilmesine ilişkin önerileri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerden 5'i okul bahçelerinin öğretim sürecini destekleyecek bir biçimde düzenlenmesini, 3'ü idare kaynaklı engellerin azaltılmasını, 2'si gerekli araç gereç temininin sağlanmasını, 1'i öğretmenlerin yaratıcı etkinlikler tasarlamasını, 1'i diğer branşlarla işbirliği yapılmasını, 1'i de velilerin bilinçlendirilmesini öneri olarak ifade etmiştir.

5.1.3. Tüm Öğretmenlerin (Devlet-Özel Coğrafya Öğretmenleri) Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklardan Elde Edilen Sonuçlar

Öğretmenlerin coğrafya eğitiminde faydalanılabilecek sınıf dışı öğrenme alanlarına yönelik en fazla kütüphane, meteoroloji istasyonları, konferans salonu, müze, okul bahçesi gibi ortamları ifade ettikleri görülmüştür. Malkoç ve Kaya'nın (2015), belirttiği gibi dersin içeriğine yönelik öğretilmesi amaçlanan kazanım hedeflerine ulaşılabilmesi için okulda öğrenme alanına zenginlik katan “çok amaçlı salon, okul bahçesi, kütüphane, eğitsel kol odası, spor salonu, sergi alanı, koridor” gibi alanlardan yararlanılabilir.

Okul bahçelerinin kullanılma durumu ile ilişkili ifadeler değerlendirildiğinde öğretim programının yapısı, yöneticilerin ve velilerin konuya ilişkin görüşleri, zamanın ve okul bahçesinin fiziki yapısının elverişliliği gibi faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Bu alanların etkin şekilde kullanılamama sebepleri arasında ise okul bahçe sahasının alan bakımından yetersiz olması, müfredatın yoğun olması, yeterli zamanın olmaması, öğrenci mevcudunun fazla olması ve bütçenin yetersiz olması sayılmıştır. Çengelci (2013), hem toplumsal hem ekonomik koşulları benzerlik gösteren okullarda görevli olan öğretmenlerin sınıf dışı eğitime olanak sağlayan öğrenme alanlarının kullanımında “zaman sorununun yanı sıra ekonomik sorunlar, bürokratik engeller organizasyon sorunları, ailelerin sınıf dışı etkinliklere izin vermemesi “gibi sorunlarla karşılaştığını belirtmiştir.

Her iki okul türünde de görevli olan coğrafya öğretmenlerinin çoğu bahçe sahalarının coğrafya eğitiminde kullanımının faydalarına yönelik olumlu ifadeler kullanmışlardır. Katılımcılar bu öğrenme alanının; kalıcı izli öğrenmelere olanak sağladığını, dersi eğlenceli hale getirdiğini, öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımına imkan sunduğunu, öğrencilerin sosyalleşme becerilerine katkı sağladığını ve öğrenciler de merak duygusunu geliştirdiğini belirtmişlerdir. Doğal ortamın unsurları ile içeriği zenginleştirilen okul bahçeleri öğrencilerde kavrama düzeyini geliştirir, hayal etme gücünü ve yaratıcılık

becerilerini destekler. Pedagojik değere sahip olan okul bahçeleri çeşitli etkinliklerde öğrencilere deneyim olanakları sunmaktadır (Hauser, 2002'den akt. Özdemir, 2011).

Bütün öğretmenlerin okul bahçelerinin kullanımına yönelik engellere ve sorunlara yönelik benzer görüşler ifade ettikleri belirlenmiştir. Katılımcılar bahçe sahasının yetersiz oluşunun, zamanın kısıtlı olmasının yanında yöneticilerin ve velilerin olumsuz yaklaşımının sınırlandırıcı faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde etkin kullanılmasına ilişkin önerileri incelendiğinde bu önerilerin belirtilen problemlerle yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bilhassa okul bahçelerinin öğrenme sürecini zenginleştirecek bir biçimde tasarlanması, idare kaynaklı engellerin azaltılması ve gerekli araç gereç temininin sağlanması dile getirilen başlıca önerilerdir. Taşçı, Kaya ve Bektaş (2021) eğitim sürecinin her safhasında önemli katkılarda bulunan, toplum ve okulların birleşme noktası olan bahçe temelli eğitim çalışmalarında geliştirilebilirlik ve sürdürülebilirlik açısından birçok faktör etkili olduğunu vurgulamışlardır. İdarenin güçlü desteği, insiyatif alabilecek eğitimci kadro, temel müfredata uyum, velilerden ve konu ile alakalı çevreden alınacak destek, kaynak imkanı, yeterli zaman ve uygun fiziki ortam bu faktörler arasında olduğunu belirtmişlerdir. Bu faktörlerin yetersiz veya eksik olması bahçe uygulamalarında çeşitli engeller oluşmasına sebebiyet verebileceğini savunmuşlardır.

Araştırmada, coğrafya eğitiminde kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamlarının nereler olduğuna yönelik soruya coğrafya öğretmenlerinin çoğunlukla çalıştıkları okulların fiziki ortamları doğrultusunda yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Eğitim ve öğretim için oluşturulan öğrenme ortamları, sınıf içi mekânlar olabileceği gibi sınıf dışı öğrenme alanları da olabilir. Öğrenilenlerin kalıcılığını sağlamada bu mekanların etkili kullanımı da büyük önem taşımaktadır (Malkoç, 2014).

Çiftçi ve Dikmenli (2016), coğrafya eğitiminde sınıf dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşlerini " Okul dışı öğrenme etkinlikleri coğrafya derslerinin işlenmesinde mümkün oldukça fazla kullanılması gerekmektedir. Çünkü hayatta görülebilecek birçok olay ve olgunun yerinde değil de sınıf ortamına sıkışıp kalmasıyla coğrafya dersleri öğrenciler açısından bilginin ezberlenmesinden öteye geçememektedir " şeklinde ifade etmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin okul bahçesi ortamından yararlandıkları ve bu ortamlarda çeşitli çalışmalar yaptıkları da anlaşılmaktadır. Ancak buraların kullanımında idareci ve velilerin olumsuz tutumu, zamanın ve fiziki ortamların uygunluğu önemli

etmenler olarak ortaya konmuştur. Çiftçi ve Dikmenli (2016) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Yapılan araştırmada coğrafya eğitimi için okul bahçelerinin kullanımına yönelik faaliyetlerin artırılmasına ilişkin belirtilen görüşlerin çoğunu bütçe imkanlarının iyileştirilmesi, idare kaynaklı sorunların azaltılması, zaman yetersizliğinin giderilmesi, öğrenci ve velilerin bu konu özelinde bilinçlendirilmesiyle farkındalığın artırılması oluşturmaktadır. Ürey'in (2013), yapmış olduğu çalışmasında bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Ürey tarafından yapılan araştırmada kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler, bahçe etkinliklerinin öğrencilerde kalıcı öğrenmelere olanak sağladığını ve yaparak yaşayarak öğrenmeler için deneysel bir öğrenme alanına imkan verdiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler bu sahalarda doğrudan deneyimler sağlayarak sorunları bizzat ortamında görüp yeni çözüm yolları oluşturabilirler. Çocukların öğrenme alanlarını kendilerinin tasarlayabilmesi, onların bu öğrenme alanlarını benimsemesine ve bu ortamlarda yapılacak eğitsel faaliyetlerin sorumluluğunu alma ve beraberinde kendi kararlarını alıp bunları uygulamaya koyma becerisini arttırabilir şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Araştırmada, coğrafya öğretmenlerinin çevre bilinci oluşturmaya yönelik bazı etkinliklerde okul bahçelerinden yararlanılabileceği görüşünü dile getirdikleri belirlenmiştir. Karatekin ve Çetinkaya 'nın (2013) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Yapılan araştırmada çocukların çevreye karşı duyarlı bireyler olabilmeleri için okul bahçelerinin bu amaca yönelik bir takım bilgi, tutum, beceri ve davranışların kazandırılacağı bir mekân haline dönüştürülmesi gerekmektedir düşüncesi yer almaktadır. Öznacar, Güllaç ve Gülay, (2010) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Yapılan araştırmada yapılandırmacı anlayışa göre oluşturulan ilköğretim programları içinde yer alan çevre konularının öğretiminde öğrenilenlerin yaşama geçirilmesi için okul bahçelerinden etkin bir şekilde yararlanılmalıdır görüşü yer almaktadır.

Araştırmada coğrafya öğretmenlerinin, coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanmayı engelleyen sorunlardan biri olan eğitime ayrılan zamanın yetersizliği sorununu dile getirdikleri belirlenmiştir. Gülen'in (2021) yapmış olduğu çalışmasında bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Gülen araştırmasında öğretmenlerin zamanla ilgili yaşadıkları problemi de dile getirmiştir. Bu bağlamda okul bahçelerine daha fazla yer verilecek şekilde planlamalar yapılması ve öğretmenlerin okul bahçesinde ders işlemek için ekstra zamana ihtiyaç duyma problemlerine çözüm oluşturulması önerilmektedir.

Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanmayı engelleyen sorunlara ilişkin olarak kimi öğretmenler, okulların bahçe alanlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Okullardaki bahçe alanlarının yetersizliğinin yanında gerekli ekipman mevcudunun yetersiz olması da önemli bir problem olarak ifade edilmiştir. Gülen'in (2021), yapmış olduğu çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Gülen tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin dile getirdiği problemler arasında okul bahçesinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan araç-gereçlerin yetersiz oluşu ve okul idaresiyle ilgili yaşanan problemler gösterilmektedir. Bu bağlamda okul yönetimi ile öğretmenler arasındaki iletişimin güçlendirilip okul bahçesinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin temin edilmesi ve ortak bir çözüme varılması önerilmektedir.

Araştırmada, coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden faydalanma ve bu ortamları etkin bir şekilde kullanılmasına ilişkin öğretmenlerin kimi önerileri, okul bahçesinin öğrenme sürecini destekleyecek bir biçimde düzenlenmesi, gerekli araç gereç teminin sağlanması ve idare kaynaklı engellerin azaltılması şeklindedir. Bu anlamda araştırmada dile getirilen öneriler Taşçı, Kaya ve Bektaş (2021), Kaçan, Halmatov ve Kartaltepe (2016), Çiftçi ve Dikmenli (2016) ve Gülen (2021) tarafından yapılan okul bahçeleri ve sınıf dışı öğrenme ortamlarında yapılan çalışmalarda öğretmenlerin karşılaştıkları problemlere yönelik ileri sürdükleri çözümler ile benzerdir.

5.2. Öneriler

Araştırma neticesinde elde edilen sonuçlara yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler uygulamaya yönelik ve ileriki araştırmalara ilişkin olarak iki başlık altında verilmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise çalışmada coğrafya eğitiminin verimliliğini arttırmak için disiplinler arası aktif öğrenme ilkesinden yola çıkarak okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımına yardımcı olabilecek proje tasarımı geliştirilmiş ve öneri olarak sunulmuştur. Bu anlamda coğrafya eğitimi görevini üstlenmiş öğretmenlerin bilgi, deneyim ve görüşleri analiz edilerek oluşturulan çalışmanın coğrafya eğitimi özelinde alandaki diğer çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde daha etkili kullanılabilmesi için öğretim programında bahçe uygulamaları ile alakalı yapılabilecek etkinlikler için bütçe sağlanabilir.
- Bahçelerde yapılacak eğitsel faaliyetlerin arttırılabilmesi için müfredat yoğunluğu ve eğitimcilerin konuya ilişkin sorunları azaltılabilir.
- Bahçe temelli eğitimin, coğrafya eğitimine yönelik faaliyetlerde kullanımı sürecinde idare kaynaklı sorunlara yönelik çözümler üretilebilir.
- Okul bahçesinde yapılacak öğretimi destekleyen eğitsel çalışmalara katılım için öğrencilerin ve velilerin konuya ilişkin farkındalığı arttırılabilir.
- Okul bahçelerinde düzenlenmek istenilen uygulamalar için öğretmenlere bütçe konusunda destek olunmalı, öğretmenlerin şevk ve heyecanları azaltılmamalıdır.
- Bahçe alanına sahip okulların bu alanları öğrenme sürecini destekleyecek biçimde yeniden düzenlenebilir.

5.2.2. İleriki Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanmanın önemi üzerine nicel veri kaynaklarına dayalı araştırmalar yapılabilir.
2. Coğrafya eğitiminde kullanılan bazı yöntem ve teknikler için okul bahçelerinde ne gibi çalışmalar geliştirileceğine ilişkin öğretmen, öğrenci ve uzmanların görüşleri doğrultusunda farklı bakış açıları oluşturacak detaylı çalışmalar yapılabilir.
3. Okul bahçelerinin kullanımına yönelik deneysel ve gözleme dayalı araştırmalar yapılabilir.

5.2.2.1. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımına Yardımcı Olabilecek Proje Tasarımı

Şekil 1. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 1

İnsani değerler içerisinde doğayı koruma ve doğadan sürdürülebilir şekilde faydalanma yer alır. Bundan dolayı insanın doğayla olan karşılıklı etkileşiminin sınırları doğru çizilmelidir. Bu çizilen çerçeve, gelecek nesillere sürdürülebilir ve yaşanabilir bir dünya yaşamı bırakabilmek adına son derece önem taşımaktadır.

Bu değerın insana kazandırılmasında eğitim büyük önem taşımaktadır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programıyla da öğrencilerin; İnsan-doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi becerileri kazanması, doğa ve insanın uyumlu birlikteliği ve sürekliliğinin önemini kavraması hedeflenmektedir (CDÖP, 2018).

Hazırlanan tez projesi kapsamında CDÖP'de (2018) yer alan “9.1.1. Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar.” kazanımının alt başlığı olan “Doğa-insan etkileşiminde insanların doğaya karşı göstermesi gereken duyarlılığa yer verilir.” kazanımını ve “9.4.2. Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri sonuçları açısından değerlendirir.” kazanımının alt başlığı olan “İnsanların doğal ortam üzerinde gerçekleştirdikleri değişimlerde, doğaya karşı duyarlı olmalarının gerekliliği vurgulanır.”

kazanımı projeye aktarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerde bu duyarlılığın oluşması ve insan çevre etkileşiminde aktif rol oynayabilmesi için okul bahçesi tasarımında bu kazanımın verilebilmesine yardımcı olabilecek ve diğer kazanımlarla da ilişkili olan su kaynakları varlığına, bitki tür ve toplulukları örneklerine, biyoçeşitliliği içerisinde barındırabilecek doğal ve beşeri unsurların bir arada bulunduğu okul bahçesine, toprak sahasına, yenilenebilir enerji kaynaklarına yer verilmeye çalışılmıştır. Bu sayede öğrenciler doğal çevrede hem canlı (bitki, insan ve hayvan) hem de cansız (taş küre, su küre ve hava küre) çevre elemanlarına temas edebilme imkanı yakalayabilecektir. Bu unsurların da bir arada bulunduğu ortamda öğrencilere kazandırılmasının ne kadar önemli olduğundan bahsedilen; doğayı koruma ve doğaya karşı etkileşim halinde bulunma, bu etkileşim esnasında da duyarlılığa sahip olma bilinci verilebilir. Doğayla iç içe olan ve bunu hisseden öğrenciler, doğayla hissi bağlar geliştirebilir ve doğayı sevebilirler. Doğayı seven bireyler doğayı koruyup geliştirmek için çaba harcarlar.

Şekil 2. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 2

Şekil 2’de ise CDÖP’de yer alan (2018), “9.1.8 Haritalarda yer şekillerinin gösteriminde kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar.” kazanımının alt başlığı olan “Eş yükselti eğrilerinin özelliklerine yer verilir.” kazanımı okul bahçesinin tasarım boyutuna yansıtılmaya çalışılmıştır. Bahçede platformlar arası geçişte kullanılan merdivenler genelin aksine düz olarak değil izohips eğrilerine benzetilerek çizilmesi tercih edilmiştir. Böylelikle öğrencilerin tasarlanan bahçe projesinde eş yükselti eğrilerine yönelik aşağıdaki

özellikleri görebilmelerine yardımcı olmaya çalışılmıştır. Özdoğan, Türkez & Karakoç (2017), yazmış oldukları ortaöğretim coğrafya ders kitabında bu özelliklere şu şekilde yer vermişlerdir:

- İzohipsler kapalı eğriler şeklinde iç içe çizilir.
- Bu eğriler birbirini kesmez.
- Eş yükselti eğrisi üzerindeki bütün noktaların yükseltisi aynıdır. Yukarıda verilen haritadaki A, B ve C noktalarının yükseltisi (100 metre) aynıdır.
- En geniş eğri en alçak yeri (D noktası), en dar eğri ise en yüksek yeri (E noktası) gösterir. Bu eğriler, birbirini en alçaktan en yükseğe doğru çevreler.
- Eğriler arasındaki yükselti farkı haritanın tamamında aynıdır. Bu yükselti farkına ekuidistans ya da eş yükselti eğrisi aralığı denir.
- Eğimin arttığı yerlerde eğriler sık, azaldığı yerlerde ise seyrek çizilir.
- Deniz seviyesinden geçen eğriye kıyı çizgisi denir. Kıyı çizgisinin yükseltisi “0” metredir
- Birbirini çevrelemeyen komşu iki eş yükselti eğrisinin ve akarsuyun her iki tarafındaki eğrinin yükseltisi aynıdır.
- İç içe kapalı halkalar şeklinde çizilen eğriler tepeleri gösterir.
- Dağ ya da tepelerin en yüksek noktasına zirve (doruk) denir. Eş yükselti eğrilerinde zirve, nokta “.” ya da üçgen “” sembolü ile gösterilir.
- İki tepe arasında kalan alçak yerlere boyun denir.
- Vadi ve tepelerin kenarları ile sırtların her iki tarafında kalan kısımlara yamaç denir.

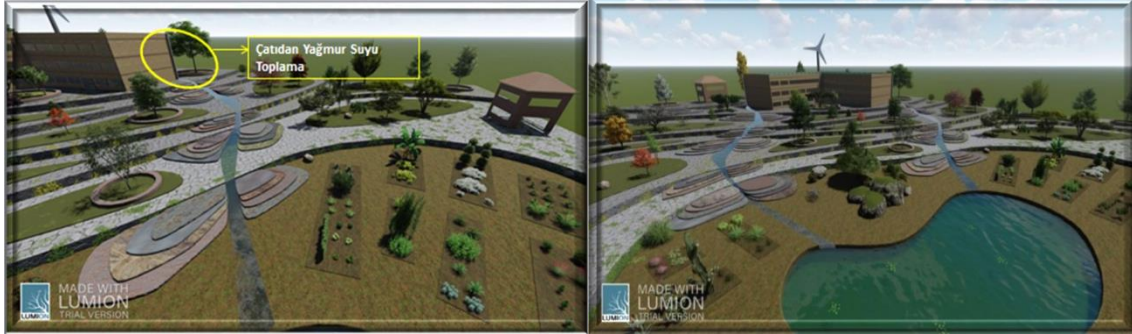
Şekil 3. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 3

Şekil 3'te CDÖP'de yer alan (2018), "10.1.4. Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir." kazanımının alt başlığı olan "Kayaçların kullanım alanlarına yönelik örnekler yer verilir." kazanımını bahçe projesine yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi aktarılmaya çalışılmıştır.

Bahçe projesinde bu kazanımın kalıcı hale getirilebilmesi için öğrencilere doğrudan kayaç örnekleri ile temas edebilme, gözlem ve çıkarımlarda bulunabilme ve arazi çalışması etkisi oluşturabilme imkanı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ise bahçede alanlar arası geçişte kullanılan merdivenlerde ve zemini kaplama işleminde kullanılan malzemede bu kayaç türlerinin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu sayede öğrenciler kayaç türlerini genelin aksine sergilerde küçük parçalar halinde veya fotoğraflarda görmektense bu çalışma ile sahada temas halinde doğrudan gözlem yoluyla inceleme imkanına erişebileceklerdir.

Aynı zamanda kayaçların kullanım alanlarına yönelik doğrudan bilgi sahibi olabileceklerdir. Örneğin; bahçede zemin kaplamasında kullanımını düşündüğümüz Andezitler kaldırım, bordür, parke taşı, kaplama taşları, merdiven

basamakları ve benzeri alanlarda kullanılmaktadır. Burada verilen örnekteki gibi sınıf içinde teorik kazanımı verilen bu bilgileri öğrencilerimiz günlük hayatta karşılıkları ile birlikte inceleme imkanı bulabileceklerdir.

Şekil 4. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 4

Şekil 4’te ise CDÖP’de yer alan “10.1.11. Türkiye’deki su varlığını verimli kullanmanın ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini değerlendir.” kazanımının alt başlığı olan “Su kaynaklarımızın sürdürülebilir kullanımı için bireylere düşen sorumluluklara değinilir.” kazanımının aktarımına yardımcı olabilmek için projede düzenlemeler yapılmıştır. Projede çatıdan yağmur sularını toplama ve toplanan bu suların bir kısmı ile bahçede yer alan bitkilerin sulama ihtiyacının karşılanması hedeflenmiştir. Bunun yanında öğrenciler bahçede yer alan akarsu yatağı ve gölet sayesinde akarsuyun kaynak ve ağız kısmı arasında geçirmiş olduğu süreci doğrudan görebileceklerdir. Eğimin az ve çok olduğu yerlerde, hareketteki hız değişimlerini ve buna bağlı olarak meydana gelen olayları inceleme imkanı bulabileceklerdir. Aynı zamanda bahçe projesinde yer alan gölet sayesinde hidrolojik döngü hakkında fikir yürütebilme imkanı elde edebileceklerdir. Bunun yanında gölette beslenebilme imkanı olan canlıları gözlemleyip suların sadece insanlar için değil diğer canlı türleri içinde önemini görecektir.

Şekil 5. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 5

İnsan yaşamında hava ve su gibi vazgeçilmez bir yere sahip olan toprak; üretilme ve çoğaltılma özelliği olmayan, kaynağı sınırlı bir doğal ortam unsurudur. Toprak, bitkiler için besin deposu özelliği taşıırken, orman alanları ve mera sahaları için ise yaşam alanı veya yetişme mekanlarıdır. Aynı zamanda bazı sanayi kolları için hammadde kaynağı olarak kullanılmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin vazgeçilmez unsuru olan toprak, tarım haricindeki ekonomik faaliyetler içinde aynı değeri ifade etmektedir (Özdoğan, Türkez & Karakoç, 2017).

Bundan dolayı Şekil 5'teki bahçe projesinde CDÖP'de yer alan (2018), "10.1.14. Türkiye topraklarının kullanımını verimlilik açısından değerlendirir." kazanımının alt maddesi olan "Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ülke bırakabilmek için topraklarımızın korunmasının gerekliliğine değinilir." kazanımının kalıcı şekilde edinimi ele alınmıştır. Tasarlanan bahçede toprak sahalar yer verilmiştir. Bu sahalar sayesinde öğrenciler doğrudan toprakla temas halinde olabileceklerdir. Toprağın ne olduğu, nasıl oluştuğu ve hangi özellikler kazandığı hakkında bilgi edinen öğrencilerimiz bu bilgileri pratik yapabilecek alana sahip olacaklardır. Toprağı nelerin tehdit ettiğini ve neler yapılırsa toprağın korunabileceği hakkında bu alanlar sayesinde doğrudan fikir yürütebilecekler ve etkinlikler yapabileceklerdir. Toprağın içinde neler bulunduğu da bu sayede keşfedilebilir. Toprağı tehdit eden erozyon kavramına da bu sayede dikkat çekilebilir. Hem rüzgar hem de su erozyonunu önlemek için neler yapılabileceği tartışılabilir. Çeşitli materyalleri doğru kullanarak erozyonu önleyecek çalışmalar bu sahalarda küçük boyutlu da olsa yapılabilir. Su ve rüzgar erozyonu ile toprakların taşınmasında taneciklerin büyüklüklerinin etkisi bu sahalarda atölyede kurulabilecek düzenekler ile deneyler yardımıyla keşfedilebilir. Öğrenciler bu sayede su ve rüzgar erozyonu ile heyelan arasındaki farkı da kavrayabilir. Hangi canlıların toprakta yaşadığı, hangi canlıların barınma amacı ile toprağı kullandığı fark edilebilir. Ayrıca bölgenin şartlarına göre bu alanlarda yöresel ürünlerde yetiştirilebilir. Kullanılacak organik tarım yöntemiyle sürdürülebilir çevre dostu tarım konusuna da vurgu yapılabilir.

Şekil 6. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 6

Şekil 6’da CDÖP’ de yer alan (2018), “11.4.3. Yenilenemeyen kaynakların kullanımını tükenebilirlik ve alternatif kaynaklar açısından analiz eder.”, “12.4.1. Doğal çevrenin sınırlılığını açıklar.” kazanımları ve “12.4.2. Farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin çevre sorunlarının önlenmesine yönelik politika ve uygulamalarını karşılaştırır.” kazanımının alt başlığı olan “Çevre sorunlarının önlenmesinde insana düşen sorumluluğa yer verilir.” kazanımlarının kapsamı bahçe projesine aktarılmaya çalışılmıştır.

Bahçe projesinde yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgar ve güneş enerji panellerine yer verilmiştir. Rüzgar enerji santrali sayesinde küçük çaplıda olsa okulun bahçesini aydınlatabilecek bir düzenek kurulabilmesi mümkün olabilir. Güneş enerjisi ise okulun lavabolarında kullanılacak sıcak su temininde ve elektrik enerjisi elde etmede kullanılabilir. Bu alternatif kaynaklar sayesinde doğaya uyumlu kalkınma ilkesi benimseyen öğrencilerimiz yetişebilir. Tükenebilirlik ve doğaya karşı aşırı baskı konusunda farkındalık oluşturulabilir.

Okul bina projesinde yer alan güneş enerjisinden en verimli şekilde yararlanabilmek için doğal aydınlatma ve havalandırma sistemine de yer vermeye çalışılmıştır . Çatılarda biriken yağmur sularının bahçedeki bitkilere tahliyesi de atık sulardan etkin yararlanmayı sağlayacaktır. Bahçede yer alan su, toprak ve bitki varlığı sayesinde öğrencilerde doğadaki bu saydığımız unsurların sürdürülebilirliği bilinci oluşabilecektir. Bahçede oluşturulan doğal ortamda yaşayabilecek canlıların (gölde balık, bahçede kuş, kedi, köpek toprakta solucan vb. bu örnekler okul çevre koşulları çerçevesinde çeşitlendirilebilir veya azaltılabilir) yaşam hakkına saygı duyma, onlarla birlikte doğanın bir parçası olarak yaşayabilme bilinci öğrencilerimize aşılanabilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, G. (2004). Coğrafya öğretimi ve yaratıcı düşünce. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 215-223.
- Akengin, H. (2008). Coğrafya öğretmenlerinin yenilenen lise coğrafya öğretim programı hakkındaki görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 18, 1-20.
- Akgül Gök, Z. (2012). *İlköğretim okul bahçelerinin öğrencilerin tercihleri ve doğa bilinci gelişimini destekleyici yaklaşımlar doğrultusunda tasarımı: Isparta kenti örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Akın, Z. Ş. (2006). *Çocuklar için iyileştirme bahçeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akinoğlu, O. (2005). Coğrafya eğitiminin etkililiği ve sorunları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (12), 77-96.
- Aksua, Ö. V., & Demirel, Ö. (2011). Trabzon kenti ilköğretim okul bahçelerinde tasarım ve alan kullanımları. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, (12), 40-46.
- Algan, H., & Uslu, C. (2009). İlköğretim okul bahçelerinin tasarlanmasına paydaş katılımı: Adana örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 129–140.
- Alkan, C. (1979). *Eğitim ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamaları*. Sakarya: Sakarya.
- Arabacı, N., & Çıtak, Ş. (2017). Okul öncesi dönemdeki çocukların “oyun” ve “açık alan (bahçe)” etkinlikleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve örnek bir bahçe düzenleme çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (21), 28-43.

- Atasoy, E. (2004). *Coğrafya bilimi ve coğrafya öğretimine giriş*. Bursa: Ezgi.
- Aydın, A., Bakırcı, H., & Ürey, M. (2012). Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(193), 214-230.
- Aytekin, S. (2019). *Okul bahçelerinin ilkökul 4.sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi: Ağrı ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Bakırcı, H., Artun, H. & Deniz, A. N. (2018). Ortaokul altıncı sınıf öğrencilerinin hobi bahçesi hakkında görüşleri. *Fen, Matematik, Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 2(1), 36-45.
- Baştepe, İ. (2009). Etkili okulun eğitim-öğretim süreci ve ortamı boyutlarının nitelikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 29.
- Berberoğlu Okur, E., & Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Blair, D. (2009). The child in the garden: An evaluative review of the benefits of school gardening. *Journal of Environmental Education*, 40(2), 15-38. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/JOEE.40.2.15-38> sayfasından erişilmiştir.
- Bulut, Y., & Göktuğ, H. T. (2006). Sağlık bulma yönünde çevresel bir etken olarak iyileştirme bahçeleri. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 9-15.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, & Ş., Demirel, F., (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulama Bilimleri*, 13(3), 1823-1841.
- Çepni, S., Aydın, M., Haşıloğlu, M. A. ve Ürey, M. (2012). The first steps on agricultural education in Turkish elementary schools: The school garden project. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 4(3), 1589-1602.

- Çiftçi, T., & Dikmenli, Y. (2016). Coğrafya öğretmenlerinin okul dışı coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 363-382.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde yeni yönelimler*. Ankara: Pegem.
- Demirtaş, A. (1998). Temel eğitimimizin temel sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 51-63.
- Dirks, A. E. & Orvis, K. (2005). An evaluation of the junior master gardener program in third grade classrooms. *HortTechnology*, 15(3), 443-447. <https://www.semanticscholar.org/paper/An-evaluation-of-the-Junior-Master-Gardener-program-Dirks-Orvis/1a1af997d3cc9c4b0699261f7c8f414aa3ee4f32> sayfasından erişilmiştir.
- Ekinci, C., & Bal, S. (2012). Etkili ve verimli eğitim için dersliklerin fiziki ortam özelliklerinin incelenmesi. *Engineering Sciences*, 7(1), 96-105.
- Eminel Kutay, M. (2019). *Çocukların doğa ile ilişkilerinin güçlendirilmesinde okul bahçelerinin rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. (2011). The effects of ecology-based summer nature education program on primary school students' environmental knowledge, environmental affect and responsible environmental behavior. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(4), 2223-2237.
- Erol, O. (1987, Mayıs). Orta öğretim kurumlarında coğrafya öğretimi, orta öğretim kurumlarında sosyal bilimler öğretimi ve sorunları. *Türk Eğitim Derneği V. Öğretim Toplantısı*, Ankara.
- Erözören, H. (2019). *İlkokul bahçelerinin mevzuata uygunluğu ve eğitim paydaşlarının okul bahçesinin kullanımına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ertürk, S. (2014). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Edge.
- FAO (2010). *A new deal for school gardens*. Rome <http://www.fao.org/documents/card/en/c/c4df3e1c-9a7f-556c-b1d5-b5e26891e347/> sayfasından erişilmiştir.

- Görmez, K. & Göka, E. (1993). *Çocuk ve çevre*, İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Gülen, G. (2021). *Fen bilimleri öğretmenlerinin derslerinde okul bahçelerini kullanma durumlarının incelenmesi: Tokat ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Gündüz, İ. (2011). *Ortaöğretim coğrafya öğretmenliği dokuzuncu sınıf coğrafya derslerinde ders dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngördü, E. (1999). *Coğrafyada öğretim yöntemleri ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: Nobel.
- İbret, B., Aydın, F., & Turgut, T. (2018). Coğrafya eğitiminin birey yetiştirilmesindeki rolü. *International Journal of Geography and Geography Education*, (38), 1-19.
- Jhonson, S. (2012). Reconceptualising gardening to promote inclusive education for sustainable development, *International Journal of Inclusive Education*, 16(5-6), 581-596
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13603116.2012.655493?tab=permissions&scroll=top> sayfasından erişilmiştir.
- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar. Recep Aksu (Ed.), *Türkiye’de eğitim sorunlarına yönelik akademik değerlendirmeler ve çözüm önerileri içinde* (s. 47-84). Ankara: Maya.
- Karakaş, N., & Duman, N. (2018, Kasım). *Otantik öğrenme etkinlikleri ile coğrafya öğretimi*. I. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Karakuş, U. (2006). *Coğrafyada iklim konularının öğretiminde deney yönteminin öğrenci başarı düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karatekin, K., & Çetinkaya, G. (2013). Okul bahçelerinin çevre eğitimi açısından değerlendirilmesi (Manisa ili örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 306-315.

- Kayadibi, F. (2001). Eğitim kalitesine etki eden faktörler ve kaliteli üretimin eğitime katkısı. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (3), 71-94.
- Kılıç, E. (2001). *Öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Kızılçaoğlu, A. (2013). İlköğretimin birinci kademesinde coğrafya eğitimi ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (14), 81-106.
- Kızılçaoğlu, A., & Önal, H. (2008). Beşeri sistemler öğrenme alanında yerel bakış açısının önemi ve etkinlik önerileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (18), 96-113.
- Klemmer, C.D.(2002).Growing minds:The effect of school gardening programs on the science achievement of elementary students.(Unpublished doctoral dissertation).Texas A&M universty, College Station,TX. <https://aggie-horticulture.tamu.edu/syllabi/435/Articles/Klemmer.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Köse, E. (2004, Temmuz). *İlköğretim öğrencilerinin ders dışı etkinlikleri tercih etme nedenleri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, (2), 336-353.
- Köşker, N., & Karabağ, S. (2012). Coğrafya eğitiminde yer temelli öğretim yaklaşımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(3), 123-137
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 111-135.
- Kuzgun, Y., & Deryakulu, D. (2004). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara: Nobel.
- Küçükahmet, L. (2011). *Öğretim illke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Malkoç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Malkoç, S., & Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı. *İlköğretim Online*, 14(3), 1079- 1095.

- Mcgaughy, T. (2013). The real school garden experience: building sustainable school gardens through sustainable communities. Doctor of Education, Texas Tech University <https://core.ac.uk/download/pdf/79647903.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2018). Coğrafya dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar). <http://www.meb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Moore, R. C. (1995). Children gardening: First steps towards a sustainable future. *Children's Environments*, 12(2), 222-232. <https://www.jstor.org/stable/41503430> sayfasından erişilmiştir.
- Ozer, E. J. (2007). The effects of school gardens on students and schools: Conceptualization and considerations for maximizing healthy development. *Health Education & Behavior*, 34, 846-863.
- Özdemir, A. (2011). Okul bahçesi peyzaj tasarım anlayışındaki değişim ve bu değişimin uygulamaya yansımalarının Bartın kenti örneğinde irdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 13(19), 41-51.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem.
- Özdoğan, İ., Türkez, M., & Karakoç, M. (2017). *Ortaöğretim coğrafya 9 ders kitabı*. Ankara: Devlet.
- Özer, B. (2003). *Öğretmenlerin Yeni Görevi: Öğrenmeyi Öğretme*, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Zeka Vakfı'nca düzenlenen Öğrenmeyi Öğrenme Etkinlikleri'nde sunulan bildiri. Ankara.
- Özgen, N. (2011). Fiziki coğrafya dersi öğretim metoduna farklı yaklaşım: gezi- gözlem destekli öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 373-388.
- Özgüner, H. (2004). Doğal peyzajın insanların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerine etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (2), 1302-7085.
- Öztürk Demirbaş, Ç. (2011). Coğrafya dersi öğretim programında sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 595-615.
- Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Parlar, H. (2012). Bilgi toplumu, değişim ve yeni eğitim paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 193-209.
- Robinson-O'Brien, R., Story, M. & Heim, S. (2009). Impact of garden-based youth nutrition intervention programs: A review. *Journal of the American Dietetic Association*, 109 (2), 273-28. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19167954/sayfasından> erişilmiştir.
- Sarioęlan, A. B., & Kűkűkűzer, H. (2017). Fen bilgisi ۆğretmen adaylarının okul dışı ۆğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Shair, G. (1999). A history of children's gardens. *The Public Garden*, (14), 9-11.
- Skelly, S. M., & Bradley, J. C. (2000). The importance of school gardens as perceived by Florida elementary school teachers. *Hort Technology*, 10(1), 229-231. <https://journals.ashs.org/horttech/view/journals/horttech/10/1/article-p229.xml> sayfasından erişilmiştir.
- Smith, L. L., & Motsenbocker, C. E. (2005). Impact of hands-on-science through school gardening in Louisiana public elementary schools. *Hort Technology*, 15(3), 439-433. <https://vegetableproject.org/wp-content/uploads/2017/04/Smith-and-Motsenbocker-2005-Impact-of-handson.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Somuncu Demir, N. (2012). *Fen bilgisi ۆğretmenlięi bilim dalı sürdürűlebilir çevre eęitimi kapsamında gerçekteştirilen tarım uygulamalı bahçede temelli eęitim modelinin deęerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eęitim Bilimleri Enstitűsű, Ankara.
- Subramaniam, A. (2002). *Garden based learning; Considering assessment from a learner-centered approach*. University of California, 4-H Center Youth For Development <https://ucanr.edu/sites/UC4-H/files/1314.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Taşçı, G., & Beşiktaşlı, E. (2019). *Bahçede temelli ۆğrenme ile ilgili ۆğretmen görüşlerinin incelenmesi*. VI. International Eurasian Educational Research Congress bildirileri.
- Taşçı, G., Usbaş Kaya, H., & Өnköl Bektaş, F. (2021). Eğitimde yeni bir perspektif: bahçede temelli eğitim yaklaşımı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 529-540.

- Tatar, N., & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 883-896.
- Thorp, L., & Townsend, C. (2011, December). Agricultural education in an elementary school: An ethnographic study of a school garden. Proceeding of the 28th Annual National Agricultural Education Research Conference in New Orleans, LA 347-
- Tomal, N. (2009). Coğrafya derslerinde edinilen bilgilerin günlük hayatta kullanılma durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, (17), 229-240.
- Türkmen, H. (2010). İnformal (sınıf dışı) fen bilgisi eğitime tarihsel bakış ve eğitimimize entegrasyonu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39), 46-59.
- Türkmen, H. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin sınıf-dışı ortamlarda öğretime bakış açıları. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 12-26.
- Ünlü, M. (2001). İlköğretim okullarında coğrafya eğitim ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2(3), 75-87.
- Ürey, M. (2013). *Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik fen temelli ve disiplinler arası okul bahçesi programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ürey, M. (2018). Bahçe temelli öğrenme yaklaşımına yönelik eğilimler: okul bahçesi uygulamaları örneği (2000-2015). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1054-1080.
- Wagner L.K. and S.W. Fones. (1999). Enhancing science education experiences through garden explorations: An inquiry-based learning opportunity at the South Carolina Botanical Garden. *Hort Technology*, 9(4), 566-569.
- Yaşar, M., İnal, G., Uyanık, Ö., & Yazıcı, H. (2012). Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 75-87.
- Yavuzer, H. (2001). *Okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(12), 7-17.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

- Yıldırım, T., & Pınar, A. (2015). Coğrafya öğretiminde yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin öğrenci başarısına ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (31), 281-299.
- Yıldırım, Y. (2010). *Coğrafya öğretmenlerinin uyguladıkları ders dışı etkinliklerin öğretim üzerine etkisi (İstanbul ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Yılmaz, K. & Altinkurt, Y. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(4), 71-88.
- Yılmaz, S. (1995). Erzurum kenti okul bahçelerinin peyzaj mimarlığı ilkeleri yönünden incelenmesi, *Atatürk Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi*, (26), 537-547.
- Yiğit, F. (2003). *Toplumsal sorunların çözümünde coğrafya eğitiminin yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK-1. Görüşme Soruları

- 1- Coğrafya eğitiminde yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları hangileridir?
- 2- Coğrafya eğitiminde okul bahçelerini nasıl kullanıyorsunuz?
- 3- Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine katkıları nelerdir?
- 4- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı önündeki engeller ya da sorunlar nelerdir?
- 5- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde yararlanılabilmesi için neler önerirsiniz?
- 6- Ekleyeceğiniz başka görüşleriniz var mı?

EK-2. Projeye Ait Çizimler

Görsel 1. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 1

Görsel 2. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 2

Görsel 3. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 3

Görsel 4. Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı için önerilen proje çalışması 4

EK-3. Öğretmen Görüşme Formu

.../.../2020 tarihinde, Saat..... Yer
..... "Lisele
rde

Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı " amacıyla yapılması planlanan araştırma kapsamında görüşme yapmak üzere bir araya gelmiş bulunuyoruz. Sizin için bir sorun olmayacaksa görüşme sürecini kayıt altına almak için ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Görüşme esnasında tekrarlanmasını istediğiniz soruları yeniden sorabilirim veya anlayamadığınız sorular varsa açıklayabilirim. Görüşme boyunca sohbet havasında geçirmeye çalışacağımız süreçte lütfen kendinizi rahat hissediniz... İlginiz için teşekkür ederim.

Yukarıdaki yazılı açıklamayı okudum ve anladım. Çalışmaya gönüllü olarak katılım göstermeyi kabul ediyorum.

Ad-Soyad İmza

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR.